

Arrangemangssäkerhet

– En studie av beroenden
och risker under lajv

Peder Liljeroth

**Department of Fire Safety Engineering and Systems Safety
Lund University, Sweden**

**Brandteknik och Riskhantering
Lunds tekniska högskola
Lunds universitet**

Report 5376, Lund 2012

Arrangemangssäkerhet
– En studie av beroenden och risker under lajv

Peder Liljeroth

Lund 2012

Titel: Arrangemangssäkerhet – En studie av beroenden och risker under lajv

Title: Event management - A study of dependencies and risks during LARP

Författare: Peder Liljeroth

Report: 5376

ISSN: 1402-3504

ISRN: LUTVDG/TVBB--5376--SE

Number of pages: 109

Illustrations: If not specified, by Peder Liljeroth

Sökord

Arrangemang, arrangemangssäkerhet, beroendeanalys, beroendehjulet, beroenden, event, lajv, lajv-arrangemang, lajvarrangör, lajvevent, levande rollspel, risk, riskanalys, rollspel, säkerhet, säkerhetsriktlinjer.

Keywords

Event, event management, event manager, event safety, dependency analysis, interdependency wheel, dependencies, LARP, LARP events, LARP organizer, live action role playing, risk, risk analysis, role playing, safety, safety guidelines.

Abstract

In recent years, LARP events (live action role playing) have become more popular in Sweden and permanent buildings have been built in a number of LARP event areas. But despite that a desire for good event management may exist, the knowledge may be lacking. This master thesis aims to study the risks and dependencies on LARP events with the goal to answer the question: *“What should be included in safety guidelines for LARP events and how should these safety guidelines be designed with regards to how LARP events are conducted today?”* The study included a detailed field study of a LARP event where qualitative interviews and a quantitative survey study were conducted. The result show that a LARP event has a number of dependencies and risks that must be addressed in order to ensure that the event is made safe for the participants as well as the organizer.

© Copyright: Brandteknik och Riskhantering, Lunds tekniska högskola, Lunds universitet, Lund 2012.

Brandteknik och Riskhantering
Lunds tekniska högskola
Lunds universitet
Box 118
221 00 Lund
Sverige

brand@brand.lth.se
<http://www.brand.lth.se>

Telefon: 046 - 222 73 60
Telefax: 046 - 222 46 12

Department of Fire Safety Engineering
and Systems Safety
Lund University
P.O. Box 118
SE-221 00 Lund
Sweden

brand@brand.lth.se
<http://www.brand.lth.se/english>

Telephone: +46 46 222 73 60
Fax: +46 46 222 46 12

Förord

För några år sedan fick jag en förfrågan om jag var intresserad av att hjälpa till med att bygga upp en större by avsedd för lajv. Jag började då fundera på den problematik som fanns kring detta. Vad kan hända om en brand bryter ut och husen står tätt tillsammans? Vad händer vid en eventuell skogsbrand? Vilka övriga risker finns och hur kan dessa risker reduceras? Byprojektet lades dock på is, men mina tankar fortsatte.

När jag flera år senare, höll på att avsluta min utbildning som brandingenjör och civilingenjör i riskhantering, fick jag möjlighet att återkomma till problematiken kring att arrangera lajv genom detta examensarbete. Min första utgångspunkt blev därför att göra en riskanalys med personsäkerheten i fokus. Men efterhand som arbetet fortskred blev jag mer och mer intresserad av att titta på arrangemangets egna säkerhet. Det vill säga att arrangemanget skulle överleva och att det skulle fungera så bra som möjligt. Jag beslöt mig därför för att göra en form av behovsanalys i stället för en riskanalys. Att ändra inriktning på examensarbetet innebar att ansatsen blev mycket bredare då fokus hamnade på arrangemangets behov i stort, vilket även inkluderar personsäkerheten.

När arbetet nu är avslutat skulle jag vilja tacka de som ställde upp under intervjuerna, de som tog sig tid att svara på enkäterna samt de som orkade verifiera resultatdelen. Jag vill även tacka min handledare biträdande universitetslektor Marcus Abrahamsson vid Avdelningen för brandteknik och riskhantering, LTH. För att han har puffat mig i rätt riktning. Till sist vill jag även rikta ett stort tack till min kära mor som har bistått med språkgranskning.

Peder Liljeroth

Lund 21 februari 2012

Om författaren

Peder Liljeroth är född 1984 och uppvuxen i Mölndal. Han har tidigare arbetat som väktare samt som instruktör inom försvarsmakten innan han bestämde sig för att läsa till brandingenjör vid Lunds Tekniska Högskola (LTH), 2006. Efter några år av studier bestämde han sig för att även ta ut en examen som civilingenjör i riskhantering och det är inom detta område som detta examensarbete har skrivits. Under sin tid i Lund passade han även på att läsa påbyggnadsutbildningen i räddningstjänst för brandingenjörer (RUB) innan han färdigställde denna rapport 2012

Peder besökte sitt första lajv år 2000 och har deltagit på cirka 30 lajv sedan dess. Han har även varit huvudarrangör för sex lajvarrangemang i lajvkampanjen Morgondagens Gryning, varav det största hade cirka 400 anmälda deltagare. Han har även hjälpt till vid ett dussintal andra lajvarrangemang.

Sammanfattning

Levande rollspel eller Lajv som det oftast kallas, kan beskrivas som improvisationsteater utan publik. I en påhittad verklighet har alla spelare en roll som ska gestaltas på ett så trovärdigt sätt som möjligt. Detta görs genom kläder, rekvisita, byggnader med mera. Målet är inte att vinna utan att ha en givande och underhållande upplevelse tillsammans med sina medspelare. Moderniteter såsom bilar, mobiltelefoner, elektricitet och ficklampor får inte användas, vilket gör att många arrangemang förläggs till skogsmarker med bristande infrastruktur och kommunikation som följd.

Under de senaste åren har intresset för lajv ökat i Sverige. Med ett ökat intresse har också antalet deltagare ökat, där de största arrangemangen i Sverige kan ha över 1000 deltagare. På vissa platser har det dessutom byggts upp fasta lajvområden med fasta byggnationer i form av värdshus, boningshus, smedjor med mera. Men där viljan till ett bra säkerhetsarbete kan finnas, saknas ofta kunskapen om hur man bör/kan göra.

Detta examensarbete syftar till att studera risker och beroenden vid lajvarrangemang och på så sätt bidra med kunskap om arrangemangssäkerhet genom att svara på frågeställningen: *”Vad bör ingå vid framtagandet av säkerhetsriktlinjer för lajvarrangemang i skogsmark”* och *”hur bör dessa säkerhetsriktlinjer utformas med hänsyn till hur lajv genomförs idag?”*

Examensarbetets målgrupp är främst lajvarrangörer och personer som arbetar med risk- och sårbarhetsreducerande åtgärder vid större lajvarrangemang. En avgränsning är gjord till medeltida-/fantasylajv i skogsmark, anordnade i Sverige mellan vår och höst.

Två lajvarrangemang studerades. Den första studien användes i huvudsak som underlag för vad som skulle studeras vid den andra, mer detaljerade studien. Under detaljstudien delades enkäter ut till deltagarna och kvalitativa intervjuer genomfördes med arrangörer och valda delar ur arbetsstyrkan. Resultatet från enkäterna och intervjuerna sammanställdes och en analys genomfördes över vilka beroenden och risker ett lajvarrangemang generellt har samt hur dessa beroenden kan påverka ett lajvarrangemang. Svaret på frågeställningen *”Vad bör ingå vid framtagande av säkerhetsriktlinjer för lajvarrangemang”*, följer i princip de rubriker som återfinns i analysdelen (kapitel 4) samt kapitel 3.1. Svaret på frågan *hur* säkerhetsriktlinjerna bör utformas återfinns under dessa rubriker men sammanfattas också nedan:

- En arrangör behöver normalt inte söka tillstånd hos någon myndighet för att få arrangera ett lajv. Däremot ska markägaren ge sitt godkännande. Ska alkohol serveras under arrangemanget behövs ett särskilt tillstånd för detta. Oftast finns det inga lagliga hinder för folk att själva ta med alkohol. Men då en arrangör själv får bestämma vilka regler som ska gälla på arrangemanget och vad som ska vara tillåtet att ta med in på området, kan denne besluta att till exempel alkohol inte får föras in på arrangemangsområdet. Personal får dock inte beslagta föremål, utan personer måste frivilligt lämna ifrån sig otillåtna föremål, alternativt nekas tillträde till arrangemanget.
- Om en arrangör vill att det ska vara tillåtet att gå in i andras tält eller att stjäla föremål IN-lajv, måste en tillåtelse till detta finnas från deltagarna. Denna tillåtelse tillsammans med alkoholförbud kan regleras i ett avtal som måste godkännas för att man ska få delta på lajvet.
- Vid begränsningar i vägnätet kan ett lajvarrangemang tvingas dirigera trafiken inne på området för att undvika trafikstockningar. För att dirigera trafik krävs tillstånd från polisen. Informella anvisningar av trafiken utan rätt att kräva trafikantens lydnad är dock acceptabelt. Om skyltning eller avstängning av vägar önskas bör kommunens trafiksamordnare kontaktas.

- Vid bristande mobiltäckning kan det interna kommunikationsbehovet lösas med hjälp av kommunikationsradio eller relästationer. Om något oönskat skulle hända kan extern kommunikation krävas till exempel med SOS-alarm. Denna externa kommunikation måste därför säkerställas.
- Eventuella eldningsförbud bör kontrolleras inför ett arrangemang likväl som under ett arrangemang. Vid utlyst eldningsförbud måste arrangemanget se till att deltagarna nås av informationen och att det följs. Vad som gäller vid eldningsförbud skiljer sig åt mellan olika kommuner i Sverige.
- Ett arrangemang bör arbeta aktivt med förebyggande åtgärder. Det bör ställas krav på hur eld hanteras, hur en eldstad ska utformas, hur byggnader byggs, avstånd mellan tält och mellan byggnader, samt att det ska finnas minst en brandvarnare i varje hus. Släckutrustning bör dessutom finnas i varje läger och byggnad.
- Förebyggande åtgärder, kan också vara i form av krav på de vapen som deltagarna använder, att det finns sjukvårdsresurser på plats och att det finns möjlighet för transport till närmaste vårdinrättning. Avspärningar inne på området kan ibland vara nödvändigt för att minska risken för folk att gå vilse eller för att hindra deltagare att beträda känsliga markområden. Det förebyggande arbetet bör utgå från vad folk kommer att göra och inte utefter vad de borde göra.
- Ett arrangemang bör ha upprättat en olycks- och krishanteringsplan för hur de ska agera vid händelse av en olycka.
- För att kunna genomföra ett lyckat lajvarrangemang kan en stor arbetsstyrka krävas. Dimensioneringen av denna bör inte utgå från normaldrift, utan en reserv av personal bör finnas om något skulle hända. Arrangemanget bör även planera för vad olika väderlekar kan föra med sig. De arbetsuppgifter som arbetsstyrkan förväntas genomföra bör vara dokumenterade så att oerfaren personal lätt kan sätta sig in i arbetet. Ledning av arbetsstyrkan kan göras på många olika sätt, alla med sina för och nackdelar. Det är emellertid viktigt att undvika alltför stor koncentration av information och styrning till endast en individ. En sådan ledningsorganisation blir mycket sårbar om denne individ av någon orsak inte skulle vara disponibel.
- All information som arrangemanget ger ut bör anpassas till slutanvändaren. En text som ingen läser gör sällan nytta. Fokus bör därför ligga på att folk ska ta till sig informationen, och inte att den ska publiceras. Arrangemanget bör underlätta för deltagaren att göra rätt och försvåra för deltagaren att göra fel. Då information även kan behöva spridas under pågående lajv, bör arrangemanget utveckla ett system för hur detta ska gå till, samt hur arrangemanget ska kunna brytas vid en allvarlig oönskad händelse.
- Eftersom deltagaravgiften är basen i finansieringen av arrangemanget, är det viktigt att kontrollera att alla deltagare har betalt.
- Mängden deltagare styr i stor utsträckning behovet av sanitet och vattenförsörjning. Placeringen av sanitetsområden och vattenförsörjningsområden bör spridas ut på området så att deltagarna inte får för långt att gå. Underhåll av dessa bör ske under tidig morgon.
- Ett arrangemang bör ha ett rapporteringssystem/utvärderingssystem där personal och deltagare kan ange vad som varit bra, vad som kunde ha gjorts bättre och eventuella tillbud. Genom att samla in information och statistik får organisationen bra förutsättningar för att göra ett ännu bättre arrangemang nästa gång.

Summary

Live action role playing or LARP as it is often called, can be described as improvisational theater without audience. In a fictional reality, all participants have a role to be portrayed in the most credible manner as possible. This is done through clothing, props, buildings and so on. The goal is not to win but to have a rewarding and entertaining experience together. Modern things such as cars, mobile phones, electricity and flashlights are not allowed, which means that many LARP events are located to woodland areas with poor infrastructure and communication as a result.

In recent years, interest in LARP has increased in Sweden. This in return has increased the number of participants on LARP events. The biggest events in Sweden have over 1000 participants and in some places permanent buildings have been built on permanent LARP event areas. Despite that a desire for good event management may exist, the knowledge may be lacking.

This master thesis aims to study the risks and dependencies on LARP events and thus contribute with knowledge about event management by answering the question: *“What should be included in safety guidelines for LARP events and how should these safety guidelines be designed with regards to how LARP events are conducted today?”*

The target group is primarily LARP organizers and people working with risk and vulnerability on major LARP events. A limitation is made to only include medieval-/fantasyLARPs in woodland areas, located in Sweden between spring and autumn.

Two LARP events were studied. The first study was mainly used as the basis for what would be studied at the second, more detailed, study. During the second study, questionnaires were distributed to the participants and qualitative interviews with organizers and chosen parts of the workforce where conducted. The results of the questionnaires and interviews were compiled and an analysis was carried out over what dependencies and risks LARP events have in general, and how these dependencies can affect a LARP event. The answer to the question *“What should be included in safety guidelines for LARP events”*, essentially follow from the headings found in the analysis section (Chapter 4) and Chapter 3.1. The answer to the question: *how* the safety guidelines should be designed, is found under these headings, but are also summarized below:

- A LARP organizer does not normally need to seek authorization from any authority to arrange a LARP event. But the landowners must give their approval. If alcohol is to be served during the event, a special permit for this is needed. Usually, there are no legal obstacles for people to bring their own alcohol. But as an organizer, one may decide the rules of the event and what should be allowed to bring into the area. The organizer may decide, for example, that alcohol is not allowed on the event area. Staff is not allowed to seize objects. Instead people must voluntarily surrender prohibited items. Alternatively be denied access to the event.
- If participants are to be allowed to go into other people's tents or stealing objects in game, an authorization from the participants is required. This authorization, along with alcohol prohibition, can be regulated in a contract that must be approved in order to be authorized for participation on the LARP event.
- In case of limitations of the road network, a LARP event may be forced do direct traffic inside the event area to avoid traffic jams. In order to direct traffic, permit from the police is required. Informal instructions of the traffic without the right to require the road user obedience is acceptable. If the event desires signs next to the road or the closing of a road, the municipality's traffic coordinator should be contacted.

- If the mobile coverage is lacking, the internal communication may be solved by means of radio or relay stations. If something unwanted happens, external communication may be required to, for example, call the rescue service. This external communications must therefore be guaranteed.
- Any fire ban should be checked before an event as well as during an event. If a fire ban is declared, the event must ensure that participants receive that information and compliance with it. What is allowed during a fire ban differ from one municipality to another in Sweden.
- An event should work actively with preventive measures. The event should have certain rules for how to handle fire, how a fireplace should be designed, how buildings are to be constructed, the minimum distance between tents and between buildings, and that there should be at least one smoke detector in every house. Fire extinguishing equipment should also be provided in each camp and building.
- Preventive measures may also be in the form of requirements on the weapons which the participants use, that there are healthcare resources in place and that secure the means of transport to the nearest health facility exist. Barriers inside the event area can sometimes be necessary to reduce the risk of people getting lost or to prevent the participants to enter sensitive land areas. Preventive measures should be based on what people will do and not on what they should do.
- An arrangement should establish an accident- and emergency management plan for how to act in the event of an accident.
- To be able to create a successful LARP event, a large workforce may be required. The design of this workforce should not be based on normal operations. There should be at reserve of manpower in case that something happens. The event should also plan for various weather scenarios. The different tasks that the workforce is expected to perform should be documented so that inexperienced personnel can easily understand the work. The management of the workforce can be done in many different ways, each with its pros and cons. It is however important to avoid a too great concentration of information and control to only one individual. Such a management structure will be very vulnerable if this individual for any reason would be unavailable.
- All information that the LARP event gives out should be designed for the end user. A text that nobody reads is rarely useful. The focus should therefore be that the participants absorb the information, not that it is published. The event should make it easier for the participants to do the right thing and make it difficult for the participants to make mistakes. Information may also be needed to be distributed during the LARP. The organizers should therefore develop a system for how this should be done, and how the LARP could be terminated in the event of an emergency.
- Since the participation fee is the base of funding for the event, it is important to check that all participants have paid.
- The number of participants dictates, in large extent, the need for sanitation and water supply. The location of the sanitary areas and water supply areas should be spread out over the event area so that participants don't have to walk too far. Maintenance of these should be done in the early morning.

- An arrangement should have a reporting-/evaluation system in which staff and participants can enter what has been good, what could have been done better, and any incidents that may have occurred. By collecting information and statistics, the organization have a good basis for an even better event next time.

Innehållsförteckning

1 Inledning	15
1.1 Bakgrund	15
1.2 Mål	16
1.3 Syfte	16
1.4 Målgrupp	16
1.5 Frågeställning	16
1.5.1 Primär frågeställning	16
1.5.2 Sekundär frågeställning	17
1.6 Metod	17
1.7 Avgränsning	18
2 Teori	19
2.1 Arrangemangssäkerhet	19
2.2 Risk.....	19
2.3 Riskhantering	20
2.3.1 Lärande, rapportering och förlåtande kultur	20
2.4 Beroenden.....	21
2.4.1 Beroendehjulet	22
2.4.2 Tidsaspekten och komplexitet	23
2.5 Olycksplanering	24
2.6 Krishantering	26
2.7 Ledning och ledarskap	26
2.7.1 LMX-teorin	27
2.8 Kommunikation.....	27
2.8.1 Kommunikationsriktning	28
2.8.2 Kommunikationsmönster	29
2.9 Skillnaden mellan Arbetsgrupp och Team	30
3 Resultat	33
3.1 Värdering och regelverk	33
3.1.1 Tillståndsansökning	33
3.1.2 Alkoholservering	33
3.1.3 Allemansrätt	34
3.1.3.1 Fordon	35
3.1.3.2 Tältning och eldning.....	35
3.1.3.3 Naturprodukter	35
3.1.3.4 Nedskräpning	36
3.1.4 Eldningsförbud	36
3.1.5 Skadeförhindrande och skadebegränsande åtgärder.....	37
3.1.6 Alarmering	38
3.1.7 Byggregler	38
3.1.7.1 Vårdshus	39
3.1.7.2 Bostadshus.....	40
3.1.7.3 Utrymning	40
3.1.7.4 Brandspridning	41
3.1.7.5 Dokumentation	42
3.1.7.6 Kamin och eldstäder	42
3.1.8 Gasolhantering	42
3.1.9 Djur.....	42
3.1.9.1 Hundar	43

3.1.9.2 Hästar	43
3.1.9.3 Jakt	43
3.1.10 Dirigering av trafik.....	43
3.1.11 Arbetsmiljöansvar	44
3.1.12 Speltekniska problem	44
3.1.13 Deltagarvärdering.....	44
3.2 Personal	44
3.2.1 Deltagarprofil	46
3.3 Infrastruktur.....	46
3.3.1 Vägnät	46
3.3.2 Kommunikationsnät	47
3.3.3 IT	48
3.3.4 Elnät	48
3.3.5 Sanitet och försörjning	48
3.3.5.1 Sanitet.....	48
3.3.5.2 Sophantering.....	48
3.3.5.3 Vatten	48
3.3.5.4 Mat	49
3.3.5.5 Hygien	49
3.4 Verksamhetsnära system	49
3.4.1 Deltagarhantering	49
3.4.1.1 Behörighet	49
3.4.1.2 Oönskade individer	50
3.4.1.3 Utcheckning	50
3.4.1.4 Utrustning.....	50
3.4.2 Rapporteringssystem	51
3.4.3 Vapenkontroller.....	51
3.4.4 Eld	51
3.4.4.1 Eldstäder.....	52
3.4.4.2 Ljus, lyktor och facklor	52
3.4.4.3 Gasol.....	52
3.4.4.4 Avstånd mellan tält.....	52
3.4.4.5 Resurser	53
3.4.5 Sjukvård	53
3.5 Kapital, insatsvaror och insatstjänster	54
3.6 Information.....	54
3.6.1 Deltagarinformation	54
3.6.2 Kommunikation mellan arrangör och deltagare.....	54
3.6.3 Kommunikation inom arbetsgruppen	55
3.6.4 Kommunikation med yttre världen	56
3.6.4.1 Väderprognoser	56
4 Analys	57
4.1 Värdering och regelverk.....	57
4.2 Personal	57
4.2.1 Ledning och ledarskap vid lajvarrangemang.....	58
4.2.1.1 Ledning av deltagare	59
4.2.1.2 Olycks- och krishanteringsplanering.....	59
4.2.2 Deltagarprofil	59
4.3 Infrastruktur.....	60
4.3.1 Vägnät	60

4.3.1.1 Kollektivtrafik	61
4.3.2 Kommunikationsnät	62
4.3.3 IT	62
4.3.4 Elnät	63
4.3.5 Sanitet och försörjning	63
4.3.5.1 Sanitet.....	63
4.3.5.2 Sophantering.....	64
4.3.5.3 Vatten	64
4.3.5.4 Mat	65
4.3.5.5 Hygien	65
4.4 Verksamhetsnära system	66
4.4.1 Deltagarhantering	66
4.4.1.1 Behörighet	66
4.4.1.2 Oönskade individer	67
4.4.1.3 Utcheckning	67
4.4.1.4 Avspärning	67
4.4.1.5 Utrustning.....	68
4.4.1.6 Händelser i spelet	68
4.4.2 Rapporteringssystem	68
4.4.3 Vapenkontroll	68
4.4.4 Eld	69
4.4.4.1 Eldstäder.....	69
4.4.4.2 Ljus, lyktor och facklor	70
4.4.4.3 Gasol.....	70
4.4.4.4 Avstånd mellan tält.....	71
4.4.4.5 Resurser	72
4.4.5 Sjukvård	73
4.4.5.1 Sjuktransport	73
4.4.5.2 Larma sjukvårdsorganisationen.....	74
4.5 Kapital, insatsvaror och insattjänster	74
4.6 Information.....	75
4.6.1 Deltagarinformation	75
4.6.2 Kommunikation mellan arrangör och deltagare	76
4.6.2.1 Innan arrangemanget	76
4.6.2.2 På området.....	77
4.6.2.3 Under pågående lajv	78
4.6.3 Kommunikation inom arbetsgruppen	78
4.6.3.1 Under pågående lajv	79
4.6.3.2 Efter lajvet	79
4.6.4 Kommunikation med yttre världen	79
4.6.4.1 Räddningstjänst och ambulans.	80
4.6.4.2 Väderprognoser	80
4.6.4.3 Massmedia.....	80
5 Diskussion	83
5.1 Regelverk	83
5.2 Metodval.....	83
5.3 Större sammanhang	84
6 Slutsats.....	85
6.1 Vidare forskning.....	85
6.2 Slutord	85

7 Litteraturförteckning.....	87
7.1 Lagar och förordningar.....	93
Bilaga 1 - Grovanalys.....	I
Bilaga 2 - Intervjufrågor.....	II
Bilaga 3 - Deltagarenkät.....	VI
Bilaga 4 – Resultat deltagarenkät.....	VII
Bilaga 5 - Gångavstånd.....	IX
Bilaga 6 - Klassbeteckningar.....	X
B6.1 - Byggnadsdelar.....	X
B6.2 - Material, beklädnader och ytskikt.....	X
B6.2.1 - Golvbeläggning.....	X
B6.2.2 - Tacktäckning.....	XI
B6.2.3 - Tändskyddande beklädnad.....	XI
Bilaga 7 – Ordlista.....	XII

1 Inledning

Det inledande kapitlet syftar till att ge läsaren en bakgrund till examensarbetet genom att presentera dess mål, syfte och frågeställningar. Kapitlet presenterar även arbetets målgrupp, metod samt vilka avgränsningar som har gjorts.

1.1 Bakgrund

Under de senaste åren har intresset för Levande rollspel (Lajv) ökat i Sverige. Med ett ökat intresse har också antalet deltagare ökat. De största arrangemangen i Sverige kan ha över 1000 deltagare och över 5500 deltagare i Tyskland (ConQuest, 2012). Det finns många typer av lajv men i denna rapport kommer främst medeltida-/fantasy-lajv att behandlas.

Levande rollspel eller Lajv som det oftast kallas, kan beskrivas som improvisationsteater utan publik. I en påhittad verklighet har alla spelare en roll som ska gestaltas på ett så trovärdigt sätt som möjligt. Detta görs genom kläder, rekvisita, byggnader med mera. Målet är inte att vinna utan att ha en givande och underhållande upplevelse tillsammans med sina medspelare (Sverok, 2010).

Under ett lajvarrangemang är moderniteter såsom bilar, mobiltelefoner, elektricitet och ficklampor inte tillåtet. Arrangemangen förläggs därför ofta till skogsmarker där inslag av den moderna verkligheten minimeras. Detta gör att begränsningar i bland annat infrastruktur och kommunikation kan uppstå. Då deltagarna oftast tillhör olika grupperingar eller folkslag (raser) i den fiktiva världen, har de oftast separata läger utspridda i skogen. De rör sig dessutom fritt över hela området dygnet runt.

På några platser i Sverige har fasta lajvområden¹ skapats där byar har byggts upp med ett flertal byggnader. Dessa byggnader kan vara allt ifrån ett värdshus eller en smedja till boningshus eller enklare vindskydd. Husen byggs ofta av billigt trämaterial såsom stockbak² men kan även byggas av plank eller målat skivmaterial. De saknar oftast helt isolering och elektricitet vilket gör att uppvärmning och matlagning sker över öppen eld eller i vedspis. Belysning fås genom stearinljus, facklor och lyktor. Runt om dessa hus är det inte ovanligt att tält slås upp för att kunna inhysa alla de deltagare som ämnar bo i byn.

Av beskrivningen ovan går det att utläsas att det finns en hel del risker vid ett lajvarrangemang och en hel del problematik kopplat till dessa risker. Om en skogsbrand bryter ut måste kanske deltagarna varnas och evakueras? Om någon skadar sig kanske denne behöver transporteras till sjukhuset snabbt? Men där föreningar som Scouterna och Frilufsfrämjandet har ett väl etablerat säkerhetsarbete med kurser där man utbildar till exempel ledare (Svenska scoutförbundet, 2007)(Frilufsfrämjandet, 2007), saknar lajv-rörelsen i Sverige liknande verksamhet. En lajvarrangör behöver inte skaffa sig någon form av certifiering, utbildning eller genomgå någon kurs i hur man bör genomföra ett lajvarrangemang eller vad man bör tänka på.

Avsaknaden av kunskap om säkerhetsarbete kan komma att få stora konsekvenser i framtiden då lajvarrangemang besöks av allt fler personer på allt mer utbyggda lajvområden. På senare tid har dock ett ökat intresse för säkerhet kunnat märkas. Byar och tältläger anläggs numera allt oftare med bestämda minsta avstånd mellan tält och mellan hus. Kontroller av eldstäder görs av arrangörer och sjukvårdsväskor införskaffas. Men där viljan finns, saknas ibland kunskapen om hur man bör/kan göra. Säkerhetsrutiner är inget som öppet delas mellan arrangörer utan behandlas snarare som någon form av företagshemlighet. Ett beteende som gör att nya arrangörer ofta måste "uppfinna hjulet på nytt" med resultatet att "det inte alltid är runt".

¹ Lajvområde = Hela det arrangemangsområde som lajvet använder.

² Stockbak = De yttre sidor av en stock som sågas bort i ett sågverk (Wikipedia, 2009).

Det är även viktigt att nämna att merparten av alla lajvarrangemang arrangeras ideellt. Vilket gör att de ekonomiska resurserna många gånger är begränsade.

1.2 Mål

Målet med examensarbetet är att det skall kunna fungera som ett underlag för en skrift som behandlar säkerhetsriktlinjer vid lajvarrangemang.

1.3 Syfte

Examensarbetet har två syften:

Första syftet är att författaren ska utveckla sin kompetens att planera, genomföra och skriftligt kommunicera resultat genom att genomföra ett projekt inom riskhantering med en särskild inriktning mot brand.

Det andra syftet är att bidra med ett arbete som kan vara ett hjälpmedel för lajvarrangörer i deras arbete med arrangemangssäkerhet.

1.4 Målgrupp

Examensarbetet målgrupp är främst lajvarrangörer och individer som arbetar med risk- och sårbarhetsreducerande åtgärder vid större lajvarrangemang. Arbetet vänder sig även till de eventuella personer som önskar författa en guide över vad man bör tänka på när man arrangerar lajv.

1.5 Frågeställning

Frågeställningen är uppdelad i en primär och en sekundär frågeställning. Den primära frågeställningen är det som examensarbetet främst ämnar besvara. Den sekundära frågeställningen består av delfrågor som måste besvaras för att kunna besvara den primära frågeställningen.

1.5.1 Primär frågeställning

Vad bör ingå vid framtagandet av säkerhetsriktlinjer för lajvarrangemang i skogsmark och hur bör dessa säkerhetsriktlinjer utformas med hänsyn till att:

- arrangemanget ska kunna genomföras med tillfredställande säkerhet för deltagare, arrangörer och markägare
- säkerhetsåtgärderna inte bör begränsa spelmöjligheterna allt för mycket
- visionen av en "annan verklighet" ska kunna bevaras
- deltagaravgifter inte ska behöva ökas nämnvärt, för att täcka kostnader av åtgärder.

Att arrangemanget ska kunna genomföras med tillfredställande säkerhet för deltagare, arrangörer och markägare, är grunden till varför säkerhetsriktlinjer bör utformas. Det är inte bara den fysiska säkerheten som ska beaktas utan även arrangörens och markägarens ekonomiska säkerhet. Om en skogsbrand bryter ut i en avlägsen del av lajvområdet kanske inte deltagarna fysiska är i fara. Däremot kan bortfallet av skog slå ekonomiskt hårt mot markägare och i slutändan även arrangören och arrangemanget då de kanske inte kan eller får använda området igen.

Säkerhetsriktlinjerna bör heller inte utformas på ett sådant sätt att spelmöjligheterna begränsas avsevärt. Vissa inslag på lajv såsom strid eller matlagning över öppen eld, är naturliga och förväntade inslag. Det går därför inte att helt eliminera medföljande risker genom att ta bort riskkällan. I stället bör säkerhetsriktlinjerna utformas med avseende på hur ett lajv "går till" idag.

Målet med ett lajvarrangemang kan många gånger vara att skapa en illusion av en "annan verklighet" där modern teknologi inte existerar. Att minska brandrisken genom att förbjuda levande ljus och istället endast tillåta ficklampor skadar en sådan illusion. I slutändan skulle detta kunna leda till att ett medeltida lajv inte längre upplevs som medeltida. Att bevara illusionen av en "annan verklighet" är därför en mycket viktig del att ta hänsyn till vid utformning av säkerhetsriktlinjerna.

Då pengar ofta är en bristvara har lajv arrangerats ideellt under många år. Därför har deltagarna vant sig vid en låg deltagaravgift på de flesta arrangemang. En alltför kraftig höjning skulle kunna få oönskade effekter på deltagarantalet. Säkerhetsriktlinjerna bör därför utformas så att hänsyn tas till den begränsade ekonomi arrangemangen ofta har, men utan att deltagarnas säkerhet eftersätts.

Samtliga fyra punkter ovan skulle kunna sammanfattas till att säkerhetsriktlinjerna bör utformas med hänsyn till hur lajv genomförs idag.

1.5.2 Sekundär frågeställning

För att kunna svara på den normativa primära frågeställningen behövs en deskriptiv sekundär frågeställning som svarar på hur det ser ut idag.

- Hur ser ett "vanligt" lajvområde ut?
- Hur går ett lajv till?
- Hur ser arrangörsstrukturen ut?
- Hur sprids information?
- Vilka värderingar och lagar är ett arrangemang beroende av?
- Har det skett några tillbud tidigare?
- Vilka risker finns det vid lajvarrangemang i skogsmark?
- Vad är ett lajvarrangemang beroende av för att kunna fungera?

1.6 Metod

Arbetet inleddes med studier av relevant litteratur inom områdena risk, lajv, arrangemangssäkerhet, olycks- och krishantering, samhällsplanering, MTO (människa, teknik och organisation) samt skogsbrand. Även litteratur som behandlade examensarbetets utformning samt hur fältstudier, intervjuer och enkäter bör genomföras, studerades. Syftet med detta var att skapa en grund för det fortsatta arbetet.

Litteraturstudien fortsatte under arbetets gång allt eftersom behov och nya infallsvinklar uppstod, vilket ledde till att litteratur om "Beroendehjulet" hittades (>Se kap. 2.4.1 Beroendehjulet<). Vilket senare kom att ändra fokus och inriktning på arbetet. Detta ledde i sin tur till att den förut relevanta litteraturen blev mindre relevant och ny relevant litteratur inom områdena juridik, logistik, psykologi samt ledning och ledarskap studerades.

Fältstudier genomfördes tidigt där två lajvarrangemang besöktes med syfte att kartlägga hur de arrangerades och hur arrangörerna arbetade med säkerhetsfrågor.

- Ett grovstuderat lajvarrangemang, med cirka 200 deltagare i en väl uppbyggd lajvby, där de flesta deltagarna bodde i fasta trähus.
- Ett detaljstuderat lajvarrangemang, med cirka 700 deltagare i två byar samt med många mindre tältläger ute i skogen. De flesta deltagare bodde i tält.

Under dessa arrangemang var författaren en fullständigt deltagande observatör, så som det beskrivs av Judith Bell (2005). Författaren gjorde även mätningar, inventeringar och fotograferade.

Syftet med den första fältstudien var att formera författarens tankar kring hur studien skulle byggas upp samt studera byggnadernas konstruktion. Kunskapen från besöket användes sedan för att göra en grovanalys över de risker som kunde finnas vid ett lajvarrangemang. Denna grovanalys låg till grund för de intervjufrågor som ställdes till arbetsstyrkan under besöket vid det detaljstuderade lajvarrangemanget. Grovanalysen redovisas i Bilaga 1.

Innan och under det detaljstuderade arrangemanget genomfördes kvalitativa, öppet riktade intervjuer med arrangörer och funktionärer enligt de principer som presenteras av Göran Ahrne et al.

(2011) samt Kvale (1997). Intervjuerna spelades in med hjälp av en diktafon och transkriberades³ sedan. Frågorna redovisas i Bilaga 2. Intervjuerna genomfördes för att få en bild över hur arrangörerna var organiserade, vad de hade för säkerhetsrutiner samt ifall de hade haft några tidigare tillbud. Intervjuerna tillsammans med besöken användes även för att få en bild över hur informationen spreds till deltagarna och mellan arrangörerna. Som komplement till intervjuerna delades enkäter ut till deltagare i syfte att få en kvantitativ bild över hur väl arrangörens säkerhetsarbete var förankrat hos deltagarna samt i vilken mån de tillägnat sig den information som fanns på hemsidor och utskick. Enkäten och dess resultatsammanställning redovisas i Bilaga 3 och Bilaga 4. Resultatet från intervjuerna och enkäterna syftade även till att svara på den sekundära frågeställningen.

De intervjuade, vid det detaljstuderade arrangemanget, valdes ut av författaren utefter vilken position de hade i arbetsstyrkan. Det var i första hand ansvariga arrangörer samt zonansvariga som intervjuades, totalt fem stycken. Efter några timmars observationer valde även författaren ut tre personer med särskilt specifika uppgifter såsom trafikdirigering och sjukvård. Alla intervjuer genomfördes på plats ute i fält under incheckningsdagen innan själva lajvet hade startat, förutom en intervju som genomfördes i en husvagn under första lajvdagen. Några av intervjuerna blev störda av deltagare eller av personer ur arbetsstyrkan. Intervjuerna pausades då och återupptogs senare. Likaså pausades intervjuerna om den intervjuade bad om detta.

För att kunna redovisa vad som framkommit under intervjuerna, sammanfattades det transkriberade materialet och svaren delades in i några av Beroendehjulets olika kategorier (>Se kap. 2.4.1 Beroendehjulet<). Inriktning på arbetet ändrades således efter det att fältstudierna hade genomförts och fokus skiftade från riskanalys till behovsanalys. Vilket är anledningen till varför resultatdelen (>Se kap. 3 Resultat<) inte följer samma upplägg som intervjufrågorna.

I samband med resultatsammanställningen genomfördes en analys av den lagstiftning som kunde beröra ett lajvarrangemang. Resultatet av denna analys presenteras i kapitel 3.1 Värdering och regelverk.

För att validera resultatet och kunna dra generella slutsatser om lajvarrangemang lät författaren två oberoende personer läsa igenom resultatdelen i detta arbete och komma med kommentarer och synpunkter. Dessa personer kunde anses ha goda kunskaper och hur lajv går till då de har en sammanlagd erfarenhet av cirka 70 lajv över hela Sverige.

Resultat från detaljstudien användes som bas för att kunna bedöma vad som behövde belysas i analysdelen (>Se kap. 4 Analys<). Analysen utgick från författarens egna kunskaper, erfarenheter, tankar och idéer. Litteratur inom ämnet evenemangssäkerhet användes för att understryka de tankar och idéer som skrivits ner i analysdelen samt bekräfta vissa påståenden.

1.7 Avgränsning

Rapporten behandlar endast lajvarrangemang i Sverige från vår till höst och fokuserar främst på lajv i skogsmark med medeltida/fantasy teman då dessa är de vanligaste lajven i Sverige enligt Hans Käll (1998). Krutvapen och pyroteknik har inte studerats. Trots att endast två lajv hann besökas, gjordes bedömningen att de arrangemang som besöktes kunde anses som representativa för lajv i stort. Detta baserat på författarens egna mångåriga erfarenheter samt genom att låta två andra lajvare⁴ läsa igenom och validera resultatdelen.

³ Transkribera = Överföra från tal till skrift.

⁴ Lajvare = En individ som deltar på lajvarrangemang.

2 Teori

Teorikapitlet definierar olika begrepp samt beskriver en del av den forskning som skett inom de områden arbetet tangerar. Detta ligger sedan till grund för de resonemang som görs i analysdelen (>Se kap. 4 Analys<). De delar som har valts ut och här presenteras, ämnar också sammanfatta de delar som kan vara av intresse att ta del av för en säkerhetsansvarig vid ett lajvarrangemang.

2.1 Arrangemangssäkerhet

Arrangemangssäkerhet definieras här likt engelskans Event management, vilket kan definieras som: "Hur man gör ett bra arrangemang". Ett bra arrangemang är också ett säkert arrangemang. I begreppet arrangemangssäkerhet ryms med andra ord inte enbart personsäkerhet och ekonomisk säkerhet, utan även trivsel för deltagare. En deltagare som trivs på ett arrangemang följer i större utsträckning de regler och riktlinjer som en arrangör satt upp (Säterhed red. 2011), vilket i sin tur leder till ett säkrare arrangemang.

2.2 Risk

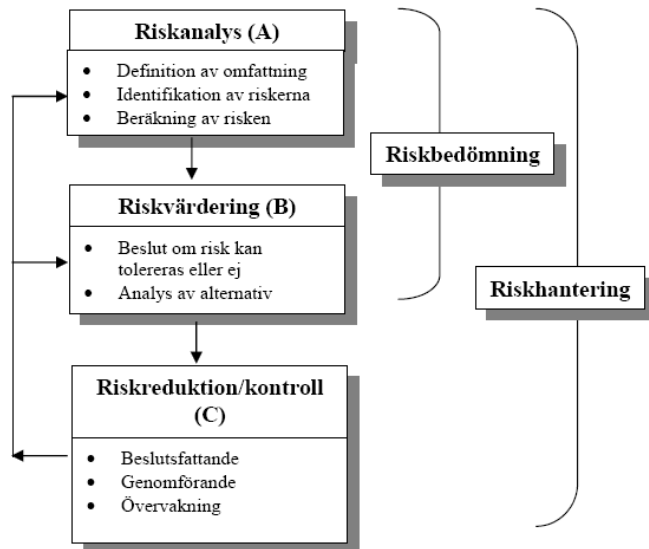
Riskbegreppet är ofta omdebatterat och en enhetlig definition finns inte (Renn, 1998). Kaplan & Garrick (1981) definierar risk enligt det de kallar risktrioletten vilken bygger på tre frågor: "Vad kan hända?", "Hur stor är sannolikheten att det händer?" samt "Vad blir konsekvenserna?". Detta kan ge en bra teknisk beskrivning av risk uttryckt som någon form av sammanvägd bedömning av sannolikhet och konsekvens. Psykologisk forskning har dock visat att denna typen av definition stämmer dåligt överens med hur människor intuitivt uppfattar och bedömer risker (Enander, 2005). Kritik mot denna definition har därför framförts av bland annat Renn (1998) och Slovic (2001) som menar att en definition enligt risktrioletten inte tar hänsyn till människors riskperception, vilket de tycker även ska ingå. Enander (2005, s. 17) menar att "människors beteende inför olika riskkällor styrs i grunden av hur de upplever och tolkar olika risker, och inte av vilka riskerna faktiskt är". Med andra ord bor sanningen i betraktarens ögon. Några av de faktorer som påverkar bedömningen av risker kan enligt Enander (2005) och Akselsson (2008) vara:

- Grad av frivillighet.
- Om riskkällan uppfattas som naturlig eller konstgjord.
- Risk för barn.
- Omfattning av eventuella konsekvenser.
- Personlighet.
- Tidigare erfarenheter.
- Upplevd förmåga att kontrollera risken.
- Grad av personliga fördelar/nackdelar med risken.
- Sympati eller antipati mot riskkällan.
- Rättvisa och etiska aspekter.
- Publicitet om risker i media och andra sammanhang.
- Förtroende för den som bedömer eller kontrollerar risken.

Enander (2005) tycker därför att en bedömning av konsekvenserna av olika risker och hotsituationer måste grundas på en förståelse av hur människor upplever risk och de faktorer som påverkar riskupplevelsen. Renn (1998, s. 51) ger följande definition av risk, vilken också tar hänsyn till sociala och psykologiska aspekter: "Risk is the possibility that human actions or events lead to consequences that have an impact on what humans value". Enander (2005, s. 17) översätter detta till: "Risk är möjligheten att mänskliga handlingar eller händelser leder till konsekvenser som påverkar det som människor värdesätter."

2.3 Riskhantering

Förändringar i synen på olyckor under senare delen av 1900-talet har gått från att det är något naturligt som kan hända till något man kan förhindra (Green, 1997). Detta har lett till att människor idag ställer andra krav på säkerhet och kontroll vilket gör riskhantering till en viktig del inom en organisation. Riskhantering inom organisationer kan vara uppbyggda på olika sätt beroende på vilket behov som finns. En stor organisation kan behöva ett systematiskt väldokumenterat säkerhetsarbete medan en mindre organisation klarar sig bra med mer informellt säkerhetsarbete (Harms-Ringdahl, 2004). Oavsett vad det är för typ av riskhantering som genomförs i organisationen är det dock viktigt att riskhanteringen ses som en process och inte som något man utför en gång och sedan är man klar (Quarantelli, 1997) eftersom risker sällan är helt statistiska.

Figur 1: Den standardiserade definitionen av riskhanteringsprocessen (risk management) enligt International Electrotechnical Commission (IEC, 1995) översatt av Nilsson (2003).

Riskhanteringsprocessen kan delas in i riskanalys, riskvärdering och riskreduktion/kontroll vilket illustreras i Figur 1. I en riskanalys definieras och identifieras riskerna. Beräkningar/bedömningar genomförs för att bestämma riskernas storlek. Därefter genomförs en riskvärdering där beslut fattas om riskerna kan vara tolerabla eller ej samt vilka alternativ till lösningar som finns. Dessa båda steg går även under samlingsnamnet riskbedömning. Om riskerna visar sig vara oacceptabla eller om de ska reduceras av annan anledning, genomförs det sista steget kallat riskreduktion/kontroll, där reduktion eller kontroll av risker genomförs (Nilsson, 2003). Hur de olika stegen i riskhanteringsprocessen genomförs kan bero på typ av organisation, behov samt syfte.

Vid riskhantering bör utgångspunkten vara hur folk agerar inte hur de borde agera. Det är lättare att anpassa ett tekniskt system än att ändra på människors beteende.

2.3.1 Lärande, rapportering och förlåtande kultur

För att riskhanteringsprocessen ska fylla någon funktion är det viktigt att organisationen har en lärande kultur, med en vilja att lära av det som framkommer under riskbedömningarna eller av tidigare tillbud samt en vilja att ändra på sig för att reducera risker. Man talar då ofta om "single-loop learning" (SLL) och "double-loop learning" (DLL). SLL innebär till exempel att en operatör som gör ett fel ändrar sitt arbets sätt för att undvika vidare fel inom ramen för de styrande parametrarna (Akselsson, 2008). Det är då bara operatören som lärt sig av sitt misstag men inte organisationens övriga operatörer. Det kan därför krävas en DLL som ändra på styrparametrarna för att undvika vidare misstag inom hela organisationen (Akselsson, 2008). Med andra ord måste hela organisationen lära sig av en individs misstag för att kunna genomföra DLL. Detta betyder att det är viktigt med

en rapporterande kultur inom organisationen, där tillbud rapporteras in så att risker kan identifieras. Det är även viktigt med en förlåtande kultur där rädslan för bestraffning inte får hindra inrapportering av incidenter. Om en individ bestraffas för att ha gjort något fel kommer denne undvika att rapportera in sina misstag och då kommer inte organisationen kunna lära sig av det (Akselsson, 2008).

Vid tillbud är det ofta lätt att skylla på att en enskild individ gjorde fel. Det är dock klokt att skilja mellan aktiva fel och latent förhållanden. Där det aktiva felet kan sägas vara den handling som individen genomför och som leder till tillbudet. Medan de latent förhållandena kan sägas vara bakgrunden till varför individen agerade som denne gjorde. För att hitta de latent förhållandena kan samma princip användas som används inom bilföretaget Toyota. För att hitta grundorsaken till ett problem ställer de frågan "varför?" minst fem gånger (Toyota, 2010).

Exempel: En individ tänder en eld i en icke kontrollerad eldstad.

Varför hade inte deltagarna fått sin eldstad kontrollerad innan de tände elden? – De hittade ingen eldstadskontrollant.

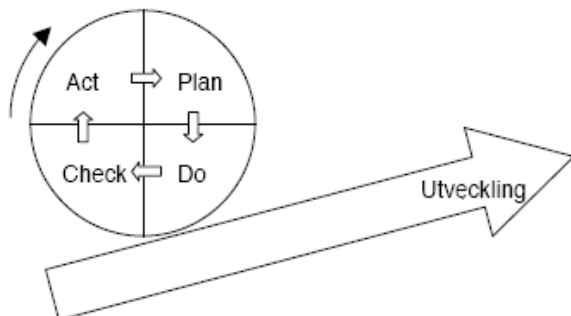
Varför hittade de ingen eldstadskontrollant? – Alla eldstadskontrollanter var upptagna.

Varför var alla eldstadskontrollanter upptagna? – De hjälpte till att dirigera trafik.

Och så vidare.

Till slut kan det visa sig att organisationen kanske har ett större behov av trafikdirigerare än de själva bedömt, vilket ger organisationen en möjlighet att åtgärda grundproblemet och inte bara åtgärda symptomen.

För att lyckas med en lärande kultur kan organisationen ta hjälp utav PDCA-cykeln (Plan, Do, Check, Act) som illustreras i Figur 2.

Figur 2: Schematisk beskrivning av PDCA-cykeln (Akselsson, 2008).

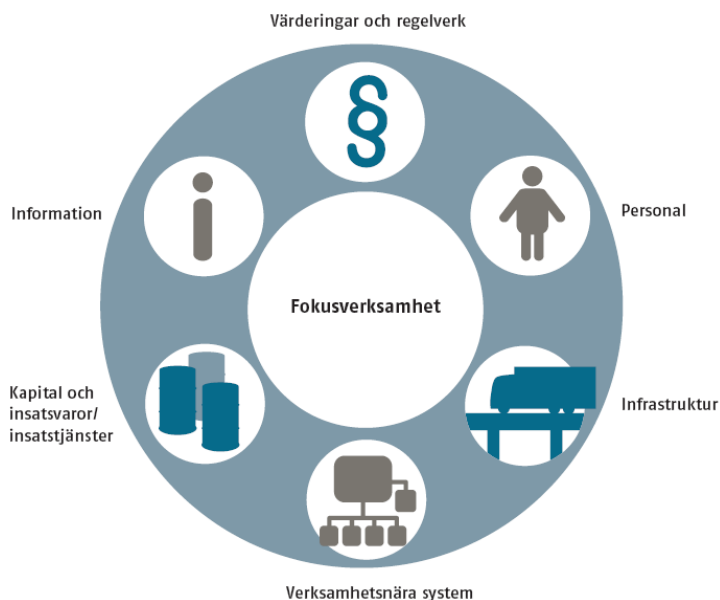
Denna cykel symboliserar de steg som man bör gå igenom för att säkerställa att ett bra lärande uppnås inom till exempel en organisation där Plan = Vad ska vi ändra på/informera om? Do = Genomför förändringen/informera. Check = Kontrollera att målet med förändringen/informationen är uppfyllt. Act = Implementera nödvändiga korrekationer. Därefter går processen igen för att vidareutveckla organisationen (Akselsson, 2008).

2.4 Beroenden

En verksamhet är i sig själv sällan självgående utan har en rad olika system som den är beroende av. Krisberedskapsmyndigheten har tagit fram en metod som kan användas för att identifiera beroenden inom en verksamhet. Vilket sedan kan användas som en integrerad del av en risk- och sårbarhetsanalys (Krisberedskapsmyndigheten, 2008). Denna metod har legat till grund för det ramverk, vilket detta arbete bygger på, och används som inspiration till den mall för hur resultat och analys redovisas.

2.4.1 Beroendehjulet

Regeringen gav 2006 dåvarande Krisberedskapsmyndigheten (nu Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB) i uppdrag att identifiera och analysera kritiska beroendeförhållanden i samhället. Som en del i projektet utvecklades Beroendehjulet, ett hjälpmedel för att identifiera och kategorisera beroenden för olika typer av system och som svarar på frågeställningen: "Vad behöver verksamheten för att kunna fungera?". Beroendehjulet är uppbyggt kring en fokusverksamhet, vilken kan variera i storlek eller detaljeringsgrad beroende på analysens syfte. Det kan således användas som en integrerad del av en risk- och sårbarhetsanalys (Krisberedskapsmyndigheten, 2008).

Figur 3: Beroendehjulet (Krisberedskapsmyndigheten, 2008).

Nedan följer beskrivningar av de sex kategorierna som utgör Beroendehjulet i Figur 3 hämtat från Krisberedskapsmyndigheten (2007).

Värdering och regelverk beskriver fokusverksamhetens beroende med avseende på de lagar och regler som styr verksamheten. Här ingår även de värderingar som dominerar verksamheten och samhället.

Med *Personal* menas verksamhetens behov av kompetent personal i sådan omfattning att verksamheten fungerar tillfredsställande. Med detta menas både nyckelpersonal som kan inneha viktiga positioner samt mängden personal för att sköta en viss verksamhet.

Infrastruktur syftar på de generella system som är allmänt tillgängliga. Det kan till exempel vara verksamhetens behov av vägnät, mobiltäckning, IT, elnät, vatten och avlopp.

Verksamhetsnära system är system som verksamheten behöver och själv beslutar över. Det syftar främst på system som är speciellt anpassade för den specifika verksamheten till exempel regelsystem, administrativa system eller ledningssystem.

Kapital och insatsvaror och insattjänster är verksamhetens rörelse- och investeringskapital samt de fysiska varor och tjänster som verksamheten behöver eller förbrukar för att fungera på ett tillfredsställande sätt.

Information är den information som anses vara viktig för att bedriva verksamheten. Informationsbehovet kan vara på en intern nivå inom verksamheten eller på en extern nivå med aktörer utanför verksamheten. Behovet kan vara allt från väderprognoser till deltagarinformation.

Verksamhetens beroenden kan sedan värderas utifrån verksamhetens förmåga att hantera störningar i de system verksamheten är beroende av. Krisberedskapsmyndigheten (2008) använder sig av följande frågor för att göra denna värdering:

- *Konsekvenser*: Vad händer med verksamheten, om systemet verksamheten är beroende av, inte fungerar?
- *Stötdämpare*: Finns det alternativa sätt att uppfylla behovet, utan det system, verksamheten är beroende av?
- *Uthållighet*: Hur länge klarar sig verksamheten, utan det system, verksamheten är beroende av?

Inom begreppet stötdämpare ryms även begreppen redundans, substitut samt adaptivitet vilka definieras nedan:

Med *redundans* menas att det inom organisationen finns tillräckligt mycket av den påverkade resursen för att kunna hantera ett bortfall (Krisberedskapsmyndigheten, 2008). Detta kan till exempel vara att en annan person kan ta över en nyckeltjänst om individen som har den blir sjuk eller att det finns ett lager med varor om något skulle gå sönder eller ta slut.

Substitut innebär att organisationen kan ersätta en viktig resurs med en annan likvärdig resurs (Krisberedskapsmyndigheten, 2008). Detta kan till exempel vara att byta leverantör av vatten och sanitet eller helt enkelt byta typ av toalett.

Med *adaptivitet* menas att organisationen kan anpassa sin verksamhet eller produktionssätt så att den kan klara sig utan den resurs som har störts (Krisberedskapsmyndigheten, 2008). Detta kan till exempel vara att kocken på värdshuset lagar en annan mat än denne tänkt sig på grund av ett råvara saknas.

2.4.2 Tidsaspekten och komplexitet

Beroendeförhållanden kan även beskrivas utifrån hur starka kopplingarna är mellan olika system. Rinaldi et al. (2001) definierar två olika typer av kopplingar, "*Tight and Loose*", som här är översatta till starka och svaga kopplingar.

Om två system har *starka* beroendekopplingar avspeglas detta genom att en störning i det ena systemet snabbt får följder i det andra systemet. I två system med *svaga* beroendekopplingar får en störning i det ena systemet följder i det andra, först efter en viss tid. Tidsaspekten utgör med andra ord även den en faktor i beroendeproblematiken och kan påverkas genom att till exempel införa stötdämpare. Ett system med ett lager av bränsle klarar sig bättre än ett system utan lager om en störning uppstår i bränsleförsörjningen.

Även tidpunkten då en störning i ett system uppstår kan vara en faktor. En störning i anmälnings-systemet lång tid innan ett arrangemang kan få mindre konsekvenser jämfört med en störning veckan innan sista anmälningsdagen.

Beroendeförhållanden är tyvärr inte alltid lika lätta att förutse som i exemplen ovan. En störning i ett system kan orsaka störningar i en rad andra system. Man talar då om linjära och komplexa beroendeförhållanden. Det linjära beroendeförhållandet kan liknas vid ett produktionsband där konsekvenserna av en störning i början av bandet lätt kan förutsägas längre ner på bandet. I ett komplext beroendeförhållande är däremot konsekvenserna betydligt svårare att kartlägga.

2.5 Olycksplanering

Även om risker identifieras och reduceras genom riskhantering kan olyckor fortfarande inträffa då sannolikheten sällan kan reduceras till noll. Det kan därför vara klokt att även planera för detta. Quarantelli (1997) presenterar i sin artikel *Research based criteria for evaluating disaster planning and managing* tio punkter som kan tas i beaktande vid upprättande av den plan som ska ligga till grund för planeringen inför eventuella olyckor och extraordinära händelser. Dessa tio punkter är avsedda för olycksplanering på en högre samhällsnivå än det studerade fallet, men de flesta av punkterna bedömdes även kunna vara giltiga på organisationsnivå och åtta av dem har översatts och redovisas nedan:

- Fokusera mer på planeringsprocessen än framställandet av ett skrivet dokument (Quarantelli 1997).
Det skrivna dokumentet är bara giltigt i den stund det färdigställs. Inför varje evenemang skiljer sig individer, deltagarantal och upplägg åt. Detta leder till att varje evenemang är unikt i sig. Olycksplaneringen bör därför ses som en process och inte som en avklarad del så fort det skrivna dokumentet är framtaget. Att kombinera planeringen med övningar gör att det blir lättare att identifiera svagheter och styrkor i den (Quarantelli 1997).
- Försök planera för generella olyckor istället för detaljerade olyckor med specifika scenarier (Quarantelli 1997).
Vid första anblicken kan olyckshanteringen skilja sig åt om det utbryter en skogsbrand eller om det blir översvämning. Mycket av planeringen för de båda händelserna är emellertid lika på en generell nivå. Till exempel kan utrymning av ett område vara en lämplig åtgärd i båda fallen. Det som kan skilja de båda händelserna åt är möjlighet att förutse olyckan, hur omfattande den blir och vilken konsekvens den ger upphov till. Detta är dock inte dessa skillnader som är viktiga att planera inför, viktigare är exempelvis hur man kan förutse en olycka och varna deltagarna (Quarantelli 1997). Därför bör handlingsplaner för hur man utrymmer upprättas, i stället för en plan för varje specifik händelse. Detta gör att det skrivna materialet blir mer lätthanterligt då mängden material minskar.
- Fokusera på generella principer och inte på detaljer (Quarantelli 1997).
Vid planeringsarbetet bör förberedelserna hållas på en generell nivå. Man bör undvika att gå in på detaljer vid upprättandet av dokument. I stället bör man hålla sig till generella principer. Till exempel kan en skogsbrand uppstå på ett otal olika ställen, men den angrips oftast på samma sätt oberoende av var den börjar. Därför behöver inte varje typ av brandscenario studeras specifikt var för sig, utan det bör istället finnas en övergripande planering över hur man ska hantera skogsbrand. Alexander (2005) är inne på samma linje och skriver att planen bör täcka in de troiligaste scenarierna och skrivas i generella termer.
- Försöka undvika att skapa ett strikt hierarkiskt system (command and control) (Quarantelli 1997) där en person som måste fatta alla beslut.
Det finns en rad olika möjliga organisationsstrukturer, alla med sina fördelar och nackdelar. Ur ett olyckshanteringsperspektiv kan ett strikt hierarkiskt system där en person fattar alla besluten, ha flera fördelar men även många nackdelar, mycket beroende på hur stor organisationen samt olyckan är. Framför allt kan det bli problem om individerna högst upp i kedjan inte mår med arbetsbelastningen, blir skadade eller inte kan få en överblick över vad som händer. Det kan dessutom vara så att beslut måste fattas simultant på olika platser. Beslut bör därför kunna fattas på en så låg lokal nivå som möjligt, utan att behöva "lyftas" till översta nivån, för att sedan "trilla ner" igen. För detta krävs det att olycksplaneringen även involverar dem som är på "lägre" nivåer så att de har förutsättningar för att kunna fatta rätt beslut.

- Grunda resonemang på vad som troligtvis kan komma att inträffa (Quarantelli 1997). Planering görs ofta felaktigt utifrån vad man "vill" ska hända med utgångspunkt i vad man känner att man klarar av och inte vad som troligtvis kommer att hända (Quarantelli 1997). Ofta är det lätt att fokusera på den senaste olyckan som inträffat i ett område eller vad media har rapporterat om. olycksplaneringen inriktas därför ofta felaktigt på att förebygga denna typ av händelse (McConnell & Drennan, 2006). Vid bedömning av sannolikhet skrivs dessutom sannolikheten ofta upp för en vis typ av olycka om en liknande händelse nyligen inträffat (Enander 2005). Att en sällsynt olycka dessutom sällan upprepar sig, gör att planering bör utgå från vad som kan tänkas hända och inte vad redan har hänt. Det är därför viktigt att inte ge liknande scenarier oförtjänt hög sannolikhet (McConnell & Drennan, 2006).
- Sträva efter att förutse lämpliga handlingar genom att framhäva troliga problem och möjliga lösningar (Quarantelli, 1997). Vid planering av hur man ska hantera en olycka är det viktigt att i förväg ha tänkt igenom de situationer och problem som kan uppstå under själva hanteringen av olyckan (olyckshanteringen). Till exempel: Hur ska deltagare som vill hjälpa till hanteras? Hur håller arrangörerna kontakt med varandra? Hur sköter vi sambandet med räddningstjänsten? Genom att tänka på detta sätt vid olycksplaneringen säkerställs det att rätt åtgärd vidtas och att färre nya problem uppstår när väl olyckan ska hanteras (Quarantelli, 1997).
- Bygg planeringen på bästa tillgängliga sociala och vetenskapliga kunskap och inte på myter och missförstånd (Quarantelli, 1997). Detta är en åsikt som även delas av Perry & Lindell (2003) som skriver att kunskapen bör grunda sig på risk- och sårbarhetsanalyser, där skyddsvärda objekt och riskkällor identifieras och utvärderas på ett vetenskapligt sätt. Det finns nämligen många myter och missuppfattningar om människors beteenden vid större olyckor och kriser. Som exempel kan nämnas att många tror att panik bryter ut vid en brand, men så är sällan fallet utan de drabbade försöker i många fall hjälpa varandra så mycket det går (Enander, 2005). Deltagare på plats kan därför ibland vara en resurs som man kan räkna med under olyckshanteringen. För mer information kring myter hänvisas läsaren till annan litteratur, till exempel Ann Enanders (2005) bok: *Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser*.
- Förstå att olycksplanering och olyckshantering är skilda saker (Quarantelli, 1997). Olycksplanering och olyckshantering skiljer sig åt på samma sätt som det inom det militära är skillnad på strategi och taktik. Strategi är en mer övergripande planering för flera dagar framåt i tiden medan taktik är en specifik planering för det aktuella problemet nära i tiden. Olycksplanering kan därför ses som en strategi för att förutspå händelser medan en olyckshantering kan ses som en taktik för att klara ut ett faktiskt problem som ligger nära i tiden, med andra ord hur en olycka ska hanteras. Det är svårt att i förväg göra bra taktiska planer för olika händelser då den specifika händelsen kan ge upphov till behov och lösningar som på förhand är mycket svåra att förspå. Däremot kan förutsättningarna för olyckshanteringen förbättras genom olycksplanering eller genom att resurser införskaffas och placeras på rätt plats.

Olycksplanering berörs främst i kap. 4.2.1.2 Olycks- och krishanteringsplanering.

2.6 Krishantering

I utredningen *Säkerhet i en ny tid* (SOU 2001:41) definieras krishantering som: *"de åtgärder som vidtas före, under eller efter en allvarlig kris, för att förebygga och motverka de skadeeffekter som krisen åstadkommer"*. Med andra ord inkluderar begreppet krishantering både riskhantering, olycksplanering och olyckshantering. En viktig aspekt är att det även inkluderar arbetet efter det att själva olyckan har hanterats. Efter en olycka finns det ofta flera oklarheter bland de involverade om vad som orsakade till exempel en brand eller hur den hanterades. När en olycka sker är det viktigt att information från organisationen är korrekt och att den kommer ut snabbt. Felaktig information kan vara svår att dementera och kan leda till uppkomst av rykten. Att inte ge ut information kan även det leda till ryktesspridning genom att folk kan uppfatta det som att organisationen har något att dölja eller att de är inkompetent, vilket minskar förtroendet för organisationen. För att motverka destruktiv ryktesspridning kan det därför vara nödvändigt att sprida information om vad som faktiskt hände. Risken finns annars att en kris uppstår efter att själva olyckan hanterats (Enander, 2005)

Kriser och deras förlopp styrs i grunden av hur individer upplever och tolkar kriser (Enander, 2005). Detta beror i hög grad på den kultur inom vilken krisen utvecklas (Falkheimer et al., 2009). Kris-kommunikation måste därför anpassas efter hur olika individer uppfattar en eventuell kris (Enander, 2005).

Även media kan bidra till att kriser skapas eller förvärras. Längre har lajv setts som något annorlunda och media har ofta valt att fokusera på just detta (Brundell, 2009). Under 1990-talet debatterades det ofta i pressen om "faran" med rollspel (Börjesson & Myrman, 1997). Att ha detta i åtanke kan vara viktigt vid mötet med media, för att undvika att en felaktig bild av olyckan eller hobbyn publiceras, vilket kan ge organisationen förtroendeproblem. För att minska risken för ett felaktigt budskap, kan det vara bra att utse en person som sköter all kontakt med media. Samma sak gäller kommunikationen med deltagarna efter en olycka (>Se kap 4.6.4.3 Massmedia<).

Olycksplanering berörs främst i kap. 4.2.1.2 Olycks- och krishanteringsplanering.

2.7 Ledning och ledarskap

Det finns många olika definitioner av ledning eller ledarskap. Bass (1990) skriver bland annat: *"att påverka någon/några i syfte att nå ett visst mål"*, medan Jacobsen & Thorsvik (2002) skriver: *"ett speciellt beteende som människor utövar i avsikt att påverka andras tänkande, inställning och uppförande"*. Kaufmann & Kaufmann, (2005) sammanfattar detta till två nyckelord i samband med ledning, nämligen socialt inflytande och måluppfyllelse.

Ledning kan sägas uppstå när en individ har inflytande över en grupp "underordnade". I kraft av sin kompetens och sina egenskaper utses en person till ledare med befogenhet att ta beslut i centrala frågor så som arbetets utförande i gruppen. Han eller hon har även ofta mandat att framträda och fatta beslut på gruppens vägnar (Kaufmann & Kaufmann, 2005). Ledaren har med andra ord ett socialt inflytande. Inflytandet måste dock även ha ett praktiskt syfte som är knutet till måluppfyllelse. Den centrala uppgiften för ledaren är således att motivera till insats, samordna, organiseras och se till att arbetet utförs på ett sådant sätt att gruppen når de mål som satts upp (Kaufmann & Kaufmann, 2005).

Det finns en rad olika ledarskapsmodeller som har forskats fram och presenterats av olika författare. Det finns de som menar att ledarskap beror på ledarens karaktärsdrag och färdigheter och andra som belyser omgivningsfaktorer. En del teorier gör gällande att vissa föds till ledare och andra inte och att det bara handlar om att hitta rätt person till rätt plats. Andra menar att det går att lära sig att bli en bra ledare (Kaufmann & Kaufmann, 2005). Larsson & Kallenberg (2006) presenterar bland annat Blake & Moutons (1964) ledarskapsmatris, där y-axeln är hur pass relationsinriktad en ledare är och

x-axeln hur pass uppgiftsinriktad ledaren är. Till detta presenterar de en teori utarbetad av Herseys, Blanchards & Johnsons (1969/2001) kallat situationsanpassat ledarskap. Denna teori kan i korthet sammanfattas med att det "ideala ledarskapet" beror på situationen samt medarbetarnas kompetens och att ledaren därför bör ha en förmåga att anpassa sitt ledarskap utefter situationen och medarbetarnas kunskap, vilket är få förunnat menar Larsson & Kallenberg (2006). Ledaren ska kunna agera delegerande, stödjande, dirigerande eller vara både dirigerande och stödjande (Mårtensson, 2002). Med andra ord är det bra att vara uppgiftsinriktad och ibland relationsinriktad eller en kombination av de båda (Larsson & Kallenberg, 2006).

Ledning och ledarskap berörs främst i kap. 4.2.1 Ledning och ledarskap vid lajvarrangemang samt kap. 4.6.3 kommunikation inom arbetsgruppen.

2.7.1 LMX-teorin

LMX-teorin eller Ledar-medarbetarutbyte-teorin är inriktad mot det ömsesidiga samspelet och utbytet mellan ledare och medarbetare. LMX-teorin skiljer sig från de mer traditionella perspektiven på ledarskap, som bygger på en envägs kommunikation från ledaren ner till medarbetare, genom att LMX-teorin bygger på ett samspel mellan två individer, där ett ömsesidigt utbyte äger rum mellan ledare och medarbetare (Kaufmann & Kaufmann, 2005).

Om en mer informell rolldefinition skapas mellan ledare och medarbetare kan detta leda till att medarbetaren blir beredd att åta sig fler arbetsuppgifter än vad som egentligen krävs av honom eller henne. Ledaren kommer då att ge medarbetaren mer ansvar och möjligheter. I en ursprungsformulering tänkte man sig att processen skulle utveckla sig så att det uppstod in *ingrupp* och en *utgrupp*. I ingruppen ingår alla medarbetare som accepterar eller inviterar till ett utvidgat och mer personligt förhållande till ledaren. I utgruppen hamnar de som förhåller sig mer neutrala och distanserat till ledaren och ofta nöjer sig med att utföra arbetet enligt instruktionerna (Kaufmann & Kaufmann, 2005).

Forskning har visat sig att personer i ingruppen har mindre frånvaro, personalomsättningen är mindre och prestationsvärderingarna är mer positiva. Andra positiva effekter är större engagemang för organisationen, bättre arbetsmoral, mer stimulerande arbetsuppgifter, mer uppmärksamhet och stöd från ledaren. Till detta kommer att i denna grupp syns en högre frekvens av befordran och en snabbare karriärgång. (Graen & Uhl-Bien, 1995) (Liden, Wayne & Stilwell, 1993).

Kritiken som har riktats mot teorin har främst varit att den stimulerar till särbehandling av medarbetare där vissa premieras framför andra som "kastats ut i kylan". Senare teoriutvecklingen har dock bemött denna kritik genom att poängtera behovet av att undvika sådana situationer och i stället göra alla delaktiga i ingruppen, vilket i sin tur skulle förbättra organisationens funktionsförmåga (Kaufmann & Kaufmann, 2005).

2.8 Kommunikation

En vanlig, enkel definition av kommunikation är "*överföring eller utbyte av information genom ett symbolsystem*". Där ett symbolsystem kan vara muntligt ansikte mot ansikte, rapportläsning, telefonsamtal, e-post osv. En mer avancerad definition är "*en process där en sändare (person, grupp eller organisation) överför en typ av budskap (information) till en mottagare (person, grupp eller organisation), och där mottagaren får en viss insikt om budskapet*" (Kaufmann & Kaufmann, 2005). Till denna modell kan sedan filter läggas, där sändaren kodar sitt budskap och mottagaren tolkar det kodade budskapet. Dessa filter skapar barriärer mellan sändare och mottagare och ökar risken att information förvrängs eller går förlorad (Kaufmann & Kaufmann, 2005).

Många forskare och praktiskt verksamma hävdar att kommunikation och en kommunikativ kompetens är helt avgörande för att kunna åstadkomma effektiv ledning. Mintzberg (1973) hävdar, utifrån sin forskning, att ledare använder upp till 80 % av sin arbetstid till muntlig och skriftlig kommunikation. Detta understryker vikten av goda kommunikativa färdigheter hos en ledare.

Kommunikation berörs främst i kap. 4.6 Information samt kap. 4.2.1 Ledning och ledarskap vid lajv-arrangemang.

2.8.1 Kommunikationsriktning

Med *nedåtriktad kommunikation* menas oftast kommunikation från ledning ner mot medarbetare. Katz & Kahn (1978) menar att nedåtriktad kommunikation har en vägledande och styrande funktion genom att förmedla arbetsinstruktioner, mål, feedback osv. Genom god kommunikation kan också ledningen förmedla motivation till medarbetarna genom att till exempel klargöra för den enskilda medarbetaren varför dennes arbete är viktigt för organisationen.

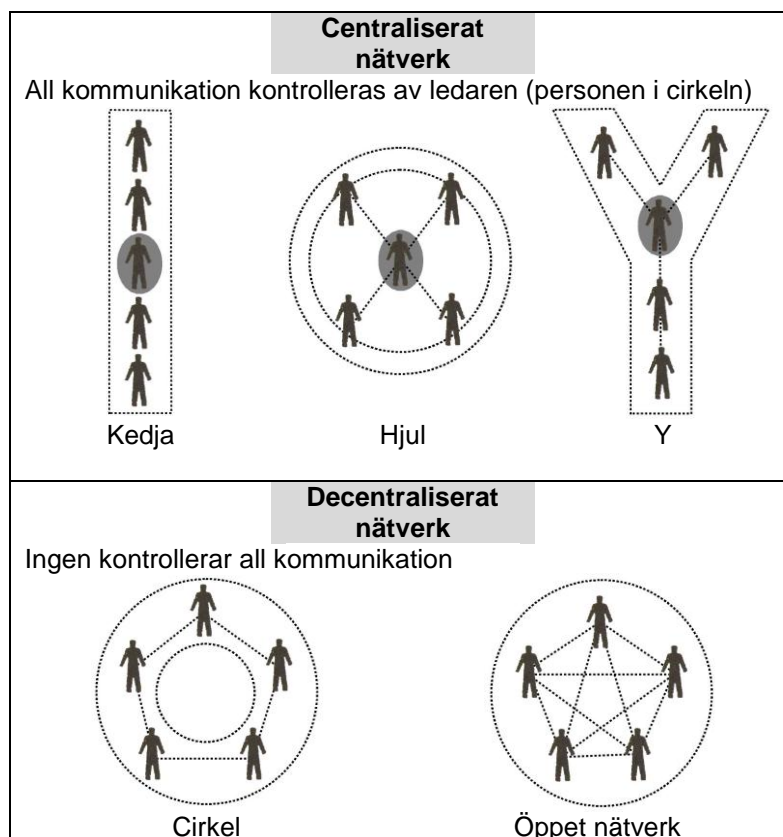
Uppåtriktad kommunikation anses främst vara en återkopplingsmekanism från medarbetare på lägre nivå i organisationen till de som befinner sig högre upp. Den kan innehålla information som ledaren behöver för att kunna fatta beslut, göra förändringar, ta vara på idéer mm. Statuskillnader och psykologiskt motstånd kan dock göra att den uppåtriktade kommunikationen inte utnyttjas till fullo, även om både praktisk erfarenhet och forskning visar på att uppåtriktad kommunikation är viktig för att medarbetarna ska kunna ha förtroende för cheferna. En organisation bör därför sträva efter att skapa en kultur och en arbetsmiljö som uppmuntrar till uppåtriktad kommunikation (Kaufmann & Kaufmann, 2005). Detta är vad Akselsson (2008) menar är en rapporterande kultur (>Se kap. 2.3.1 *Lärande, rapporterande och förlåtande kultur*<).

För att kunna åstadkomma bra lärande inom en organisation, där organisationen lär sig av tidigare misstag eller idéer, ses återkoppling (feedback) helt avgörande av många forskare (Kaufmann & Kaufmann, 2005). Genom återkoppling får medarbetaren/chefen en uppfattning om denne gör ett bra jobb eller inte och huruvida denne behöver göra förändringar i sitt arbete. Återkoppling skapar också ett socialt samspel mellan ledaren och medarbetaren vilket är viktigt enligt bland annat LMX-teorin (>Se kap. 2.7.1 *LMX-teorin*<).

Vid *lateral kommunikation* sker kommunikationen på samma nivå i organisationen. Här sker kommunikationen oftare och snabbare mellan kollegor. Förvrängningar som kan bildas vid nedåtriktad och uppåtriktad kommunikation blir mindre (Kaufmann & Kaufmann, 2005). Detta bidrar till ett bättre kommunikationsflöde.

2.8.2 Kommunikationsmönster

Kommunikationsmönster kan beskrivas på många olika sätt. Figur 4 beskriver de vanligaste grundmönstren.

Figur 4: Centraliserade och decentraliserade kommunikationsnätverk (Kaufmann & Kaufmann, 2005).

Kedjenätverk – Kommunikationen går från sida till sida.

Hjulet – Informationen går till och från en central medlem i gruppen och i liten utsträckning mellan gruppens medlemmar.

Y-formen – All information går genom en individ i gruppen. Skillnaden mellan denna form och hjulet är att i hjulet kan alla medlemmar kommunicera direkt med varandra till skillnad från Y-formen, där vissa kan kommunicera med varandra och vissa måste gå via ett mellanled.

Cirkelnätverk – Gruppmedlemmarna kommunicerar med de medlemmar som sitter närmast dem. Denna form är vanlig vid till exempel ett konferensbord eller de som har angränsande kontor med varandra eller har samma utbildning och intressen.

Öppet nätverk – Här kan alla kommunicera med varandra.

Kedjenätverket, hjulet och Y-formen kallas med ett samlingsnamn för centraliserade nätverk medan cirkelnätverket och det öppna nätverket tillhör decentraliserade nätverk. Enligt Forsyth (1983) löses enkla uppgifter bäst i centraliserade nätverksgrupper medan decentraliserade nätverksgrupper fungerade bäst vid komplicerade problem. Förklaringen tros vara den belastning som uppstår på nyckelpersonen i de centraliserade nätverken vid komplicerade problem. Det kan bli svårt för nyckelpersonen att ta till sig och förmedla all information med följd att misstag görs och arbetet går långsammare. Vid det decentraliserade nätverket är processförlusterna visserligen större på grund av de många utbytesrelationerna, men de har inte samma problematik med att en nyckelperson förväntas kunna "allt". Dessutom skapar det decentraliserade nätverket mer jämlikhet och deltagande i beslutsfattandet vilket i sin tur kan skapa bättre relationer inom nätverket (Kaufmann & Kaufmann, 2005).

2.9 Skillnaden mellan Arbetsgrupp och Team

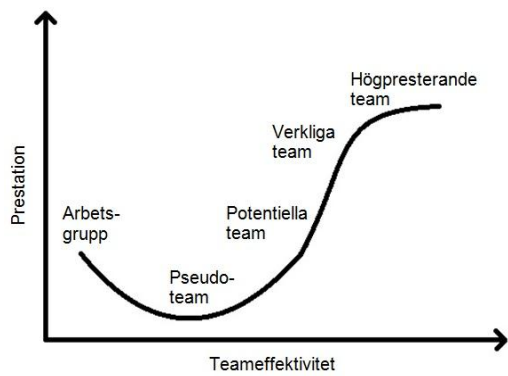
Skillnaden mellan arbetsgrupp och team är inte särskilt skarp. Båda är en form av grupp i den bemärkelsen att de består av ett antal individer som ska utföra ett arbete tillsammans. Skillnaden ligger snarast i hur gruppen arbetar och hur den når målet.

- Arbetsgruppen har ofta en klart utpekad ledare med mycket befogenheter som fördelar arbetet medan teamet fördelar ledarrollen inom gruppen.
- I arbetsgruppen har den enskilde individen endast ansvar för sitt eget arbete medan det i teamet också finns ett ömsesidigt ansvar medlemmarna emellan.
- Ansvar i arbetsgruppen definieras och sammanfaller med organisationens målsättningar medan teamets ansvar är mer självständigt. Teamet har också sin egen målsättning som inte är formellt fastställt högre upp i organisationen.
- Produktiviteten av en arbetsgrupp mäts individuellt bland gruppens medlemmar eller som summan av individernas produktivitet. I ett team mäts produktiviteten kollektivt där den kollektiva produktiviteten är större än summan av de enskilda individernas produktivitet. I ett väl fungerade team finns med andra ord en synergieffekt.
- Formella möten med strukturerade riktlinjer och en klar dagordning med mötesdisciplin hålls vid arbetsgrupper medan team håller mer öppna, problemlösningsorienterade möten till såväl form som syfte.
- Effektiviteten mäts i arbetsgrupper indirekt genom till exempel företagets lönsamhet medan effektiviteten av ett team mäts mer direkt och som teamets kollektiva arbetsprodukt.
- Arbetsgången för en arbetsgrupp är att diskutera, fatta beslut och sedan fördela arbetsuppgifterna till de enskilda medlemmarna som sedan arbetar med dessa arbetsuppgifter individuellt. Team har en liknande arbetsgång med skillnaden att de utför arbetet tillsammans.

Tabell 1: Sammanfattning av skillnader mellan arbetsgrupper och team (Kaufmann & Kaufmann, 2005).

Arbetsgrupp	Team
1. Stark, tydlig definierad ledare	1. Omfördelade ledarroller
2. Individuellt ansvar	2. Individuellt och ömsesidigt ansvar
3. Mål som sammanfaller med organisation	3. Också specifika mål
4. Individuella arbetsprodukter	4. Kollektiva arbetsprodukter
5. Formella, strukturerade möten	5. Öppna, problemlösningsorienterade möten
6. Mäter effektiviteten indirekt (t.ex. företagets lönsamhet)	6. Mäter effektiviteten direkt (kollektiv arbetsprodukt)
7. Diskuterar, fattar beslut, delegerar	7. Diskuterar, fattar beslut och utför arbetet tillsammans.

På grund av att skillnaden inte är knivskarp mellan arbetsgrupp och team kan man tänka sig att det finns flera olika grader av team där alla grupper börjar som arbetsgrupp för att sedan börja utvecklingen mot ett högpresterande team (om det är målet). Figur 5 som Kaufmann & Kaufmann (2005) har hämtat från Katzenbach & Smith (1993) illustrerar detta.

Figur 5: Från arbetsgrupp till högpresterande team (Kaufmann & Kaufmann, 2005).

Skillnaden mellan team och arbetsgrupp berörs främst under kap. 4.2.1 Ledning och ledarskap vid lajvarrangemang.

3 Resultat

Två fältstudier genomfördes. En grovstudie som främst syftade till att skapa bra underlag för de intervjufrågor och enkäter som sedan användes under detaljstudien. Intervju- och enkätfrågorna återfinns i Bilaga 2 och 3 och resultatet av enkäten redovisas i Bilaga 4. Nedan redovisas resultatet av observationerna, intervjuerna och enkäterna samt den efterforskning som gjorts i dokumenterat material och lagstiftning. Upplägget är inspirerat av Beroendehjulet (>Se kap. 2.4.1 Beroendehjulet<) och det är resultatet från detaljstudien som redovisas, om inget annat framgår av texten.

3.1 Värdering och regelverk

Värdering och regelverk beskriver vilka lagar och regler som styr verksamheten. Här ingår även de värderingar som dominerar verksamheten.

3.1.1 Tillståndsansökning

Enligt Ordningslag (1993:1617) 2 kap. 4 och 5 §§ avgör ett evenemangs karaktär om det behöver tillstånd, anmälan till polis eller ingetdera. Tabell 2 är en sammanfattning över detta.

Tabell 2: Tillämpningsmodell för offentliga tillställningar och allmänna sammankomster enligt Ordningslag (1993:1617) 2 kap. 4 och 5 §§ (Sätherhed red. 2011).

	Offentlig plats	Detaljplanerat annat område		Ej detaljplanerat annat område	
		Inomhus	Utomhus	Inomhus	Utomhus
Offentlig tillställning Danstillställningar, tivoli, marknad, motortävling	Tillstånd	Tillstånd	Tillstånd	Tillstånd	Tillstånd
Allmän sammankomst Konserter, teater, framförande av konstnärliga verk, bioföreställning	Tillstånd	Anmälan	Anmälan	Ej tillstånd Ej anmälan	Ej tillstånd Ej anmälan

Lajvarrangemang bör kunna betraktas som teater eller framförande av konstnärligt verk och bör därmed räknas till allmän sammankomst. Då arrangemangen dessutom oftast äger rum utanför detaljplanerat område behövs ej tillstånd eller anmälan till polis göras inför ett lajvarrangemang.

Arrangemangets säkerhet bör emellertid alltid prioriteras. Därför kan polis, räddningstjänst och ambulans, med fördel informeras om arrangemanget.

3.1.2 Alkoholserving

De flesta lajvarrangemang räknas inte som offentlig tillställning vilket innebär att det inte finns några laghinder för deltagarna att förtära egen medhavd alkohol enligt Ordningslag (1993:1617) 2 kap. 18 §, så länge det inte arrangeras på offentlig plats (>Se kap. 3.1.1 Tillståndsansökning<). Vid det detaljstuderade arrangemanget var alkohol inte tillåtet (Eleria, 2010c) medan det var tillåtet med egen medhavd alkohol under det grovstuderade arrangemanget (KIR, 2010).

Trots att det är tillåtet att förtära egen medhavd alkohol, har arrangören rätt att bestämma vilka regler som ska gälla vid arrangemanget. Arrangemangets personal kan dessutom förbehålla sig rätten att visitera besökare som vill in. Detta kallas villkorad visitering och innebär att besökaren självmant låter sig visiteras för att få tillträde till evenemanget (Sätherhed red. 2008). Personal får dock inte beslagta föremål, även om de strider mot evenemangets regler. Endast polis eller ordningsvakt får beslagta föremål, och då endast om det enligt lag är ett otillåtet föremål (Sätherhed red. 2008). Föremål som evenemanget inte vill få in, men som är tillåtet enligt lag, bör besökaren självmant få lämna ifrån sig. Alternativet är att besökaren nekas tillträde till arrangemanget. Viktigt att betona är att

arrangören inte kan tvinga någon att bli visiterad om denne inte vill. För att undvika konflikter på plats bör arrangemanget tidigt informera deltagarna om vilka regler som gäller.

Enligt Alkohollag (2010:1622) 8 kap. 1 § krävs tillstånd för servering av spritdrycker, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker av den kommun där serveringsstället är beläget. Undantag från serveringstillståndet gäller om serveringen:

1. avser ett enstaka tillfälle, för i förväg bestämda personer,
2. sker utan vinstintresse och utan annan kostnad för deltagarna än kostnaden för inköp av dryckerna,
3. äger rum i lokaler där det inte bedrivs yrkesmässig försäljning av alkohol- eller lättdrycker.

Observera att alla tre kriterier ovan ska vara uppfyllda för att serveringstillstånd inte ska krävas.

Kriterium 1: Lajvarrangemang kan många gånger räknas som ett *"enstaka tillfälle"*. Dock kan lajvkampanjer där arrangören arrangerar flera lajvarrangemang med jämna mellanrum knappast räknas som det. Kriteriet att det måste vara *"i förväg bestämda personer"* uppfylls däremot eftersom deltagarna i förväg anmält sig till arrangemanget.

Kriterium 2: Försäljningen av alkoholdrycker⁵ skulle kunna göras utan vinstintresse, men då det sker under ett arrangemang så är det hela arrangemanget samt alla delar av arrangemanget, som ska vara utan vinstintresse (Magnusson red. 2009), vilket det ofta är (*>Se kap. 3.1.13 Deltagarvärdering<*). Dock är ett arrangemangs deltagaravgift att betrakta som en *"annan kostnad"* för deltagarna (Magnusson red. 2009). Därmed måste hela arrangemanget vara gratis för att tillstånd för alkoholservering inte ska behövas.

Kriterium 3: Lajv arrangeras sällan i lokaler där yrkesmässig försäljning av alkohol- eller lättdryck äger rum.

Av ovanstående resonemang går det att dra slutsatsen att de allra flesta lajvarrangemang kräver serveringstillstånd om de avser att servera alkoholdryck (alkoholhalt över 2,25 volymprocent). Serveringstillståndet söks av ansvarig, som avser att sköta försäljningen av alkoholdryck (Säterhed red. 2008).

Alkoholutskänkning samt förtäring får endast ske på det område som tillståndet reglerar. Den som står som tillståndshavare på serveringstillståndet har ansvar för ordningen inom försäljningsstället i enlighet med Ordningslag (1993:1617), alkohollag (2010:1622) samt kommunens egna bestämmelser.

3.1.3 Allemansrätt

Allemansrätten innebär i stort att alla och envar har en begränsad rätt att använda någon annans fastighet (mark och vatten) främst genom att färdas över den och under kortare tid uppehålla sig där. Denna rätt gäller även om inte ägaren eller den som annars bestämmer över fastigheten har samtyckt till att marken eller vattnet används. Allmänheten får dock inte ta sig sådana friheter att markägaren eller fastighetens invånare tillfogas någon nämnvärd olägenhet eller skada. Man får till exempel inte färdas över mark med nyplantering av skog eller åkermark mellan sådd och skörd. Däremot får man färdas över en skogsplantering som inte är nyplanterad, skogsmark, äng eller betesmark. Den som, uppsåtligen eller av oaktsamhet, orsakar skada på egendom är enligt allmänna regler skyldig att ersätta skadan (Bengtsson, 2004).

⁵ Alkoholdryck definieras här likt alkohollagen (2010:1622) 1 kap. 5 §. *"Med alkoholdryck avses en dryck med en alkoholhalt som överstiger 2,25 volymprocent. Dryck som är alkoholfri eller som har en alkoholhalt om högst 2,25 volymprocent benämns lättdryck"*.

Miljöbalken (1998:808), 7 kap. 1 § föreskriver att var och en som utnyttjar allemansrätten eller annars vistas i naturen skall visa hänsyn och varsamhet i sitt umgänge med den. Det vill säga den att som rör sig i skog och mark är skyldig att ta hänsyn till växt- och djurliv likaväl som till andra människor som ägnar sig åt friluftsliv (Bengtsson, 2004).

En större grupp som håller till på ett begränsat område kan orsaka större skador och obehag för en markägare än denne rimligen bör tåla, även om varje enskild person är varsam och hänsynsfull. Syftet med allemansrätten har varit att reglera den enskildes rörelsefrihet i skog och mark och inte att underlätta för någon att affärsmässigt använda marken på markägarens bekostnad. En dom i Högsta domstolen, det så kallade "Forsrännarmålet" (NLA, 1994), fastställde dock att det inte fanns något hinder att utnyttja allemansrätten kommersiellt. Vidare sägs det i ärendet att, markägaren ändå kan förbjuda detta, om nyttjandet är så intensivt att det medför skador och olägenheter av betydelse för markägaren. Om till exempel en stig trampas upp av en större grupp individer kan detta ses som skada på markägarens mark, varvid till exempel arrangören kan få ersätta bevislig ekonomisk skada om denne borde ha insett risken med att sällskapet passerade över den känsliga marken (Bengtsson, 2004). En arrangör bör därför alltid skaffa medgivande från markägaren till arrangemang som medför klara skaderisker, samt se till att deltagare inte passerar över särskilt känsliga områden (>Se kap. 4.4.1.4 Avspärrning<).

3.1.3.1 Fordon

Rätten att färdas i skog och mark har aldrig innefattat trafik med motorfordon (Bengtsson, 2004). Den som äger enskild väg har rätt att förbjuda motortrafik på vägen. Trafik med motordrivna fordon anses medför sådan risk för förslitning av enskilda vägar att den som skall underhålla vägen inte rimligen skall behöva tåla trafiken. Förbudet skall vara utmärkt med vägmärke eller på annat tydligt sätt (Trafikförordningen (1998:1276), 10 kap. 10 §). Överträdelse kan medföra bötesstraff (Trafikförordningen (1998:1276), 14 kap. 3 §).

Om statsbidrag utgår till underhållet av enskild väg måste den i regel hållas öppen för allmänhetens biltrafik. Detta som en motprestation för bidraget. Efter begäran från markägaren kan kommun eller länsstyrelse besluta att också annan trafik kan förbjudas på väg såsom ridning (Bengtsson, 2004). Parkering av motorfordon få troligen ske där man får färdas eller intill vägen, då det inte räknas som terrängkörning. Detta förutsatt att parkeringen inte medför någon skada eller olägenhet för markägaren samt att bilisten respekterar ett uttryckligt förbud mot parkering på viss plats (Bengtsson, 2004).

3.1.3.2 Tältning och eldning

Vid tältning hävdas det ibland att ett dygn ska vara en tidsgräns. Det är dock svårt att finna ett auktoritativt stöd för att just denna gräns skulle vara juridiskt viktig (Bengtsson, 2004). Sannolikt har det mer betydelse hur pass diskret tältningen är. Sker tältningen dessutom långt ifrån ett bostadshus i ett skogsområde får man troligen stanna flera dagar. Det är däremot tveksamt om ens en natts tältning kan accepteras i närheten av en bostad (Bengtsson, 2004). Hänsyn måste även tas till att en grupp som tältar har större påfrestning på marken än vad en enstaka individ har. Vid sådana läger bör kontakt med markägaren först ske.

Eldning i skog och mark är tillåtet bara med största försiktighet. Den som eldar kan bli ersättningskyldig för eventuell uppkommen skada.

3.1.3.3 Naturprodukter

Rättsreglerna är ganska precisa, när det gäller vad man får plocka i naturen. Enligt Brottsbalken (1962:700) 12 kap. 2 § få allmänheten inte tillgodogöra sig vad som helst. *"Den som i skog eller mark olovligen tager växande träd eller gräs eller, av växande träd, ris, gren, näver, bark, löv, bast, ollon, nötter eller kåda eller ock vindfälle, sten, grus, torv eller annat sådant som ej är berett till bruk,*

dömes för åverkan" (till böter). De naturprodukter som inte omtalas i denna bestämmelse får plockas, såsom vilda bär, vilda blommor och andra örter, svamp och kottar. Mindre nedfallna grenar och kvistar räknas inte som vindfällor och kan plockas från marken. Det är troligt att enstaka löv och gräs som växer i skogen, där inte skogsbete förekommer, får plockas. Dessutom får troligen även enstaka mindre stenar plockas (Bengtsson, 2004).

3.1.3.4 Nedskräpning

All nedskräpning utomhus på platser dit allmänheten har tillträde eller insyn är förbjudet enligt Miljöbalken (1998:808), 15 kap. 30 §. Detta gäller med andra ord både i naturen och bebyggda områden (Bengtsson, 2004). Enligt Miljöbalken (1998:808), 29 kap. 7 och 11 §§ kan den skyldige straffas om inte nedskräpningen kan anses som "ringa". I bedömningen tas hänsyn till om skräpet kan medföra obehag för andra eller risk för skada på människor, djur eller annan egendom samt till hur pass välbesökt platsen är. Det är svårare att få bedömningen ringa vid välbesökta platser.

Hänsyn tas dessutom till den totala nedskräpningen. Om flera personer slänger en konservburk var i ett skogsområde kan det samlade resultatet innebära ett ingripande mot den enskilde nedskräparen, då det i detta fall inte anses som ringa i lagens mening (Bengtsson, 2004). Arrangemanget bör därför se till att nedskräpning i naturen inte sker genom att erbjuda möjligheter för deltagarna att slänga skräpet på avsedda platser (>Se kap. 4.3.5.2 *Sophantering*<).

Av resonemangen i kapitlen ovan kan slutsatsen dras att ett större lajvarrangemang inte kan arrangeras med stöd av allemansrätten, utan tillstånd från markägare krävs.

3.1.4 Eldningsförbud

Enligt Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor, 2 kap. 7 § får en länsstyrelse och en kommun meddela föreskrifter om helt eller delvist förbud mot eldning utomhus, samt om liknande förebyggande åtgärder inom sitt geografiska område. Föreskriftsrätten kan delegeras till räddningschefen eller något annat befäl inom räddningstjänsten för att denne ska kunna fatta snabba beslut inom kommunen (Kommunallag (1991:900), 6 kap. 33 §). Detta gör att den instans som fattar beslut om eldningsförbud kan variera i landet (DinSäkerhet.se, 2011).

Förbudet kan meddelas efter behov eller som ett permanent förbud som gäller under vissa förutsättningar, till exempel när SMHI:s brandriskprognos är *stor brandrisk* eller *mycket stor brandrisk* (Bengtsson, 2010). Eldningsförbud kan också utlysas om det finns andra orsaker som bidrar till en situation där eldningsförbud kan vara befogad. Till exempel vid evenemang där eldning är en naturlig del eller under vissa högtider på året (Sandahl, 2004). Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot förbud mot eldning utomhus kan dömas till böter (Lag (2003:778) om skydd mot olyckor, 10 kap. 3 §).

Riktlinjer över vad som är tillåtet att göra och vad som inte är tillåtet, under rådande eldningsförbud, varierar i landet. Det är därför svårt att ge några generella riktlinjer⁶. Arrangemanget bör därför vända sig till den lokala räddningstjänsten eller kommunen för att kolla upp vad som gäller inom kommunens gränser samt om man kan göra avsteg från dessa.

Om det kommer råda eldningsförbud eller inte, påverkar ett arrangemang avsevärt då eld används till matlagning, värme och ljus. Arrangören kan ta hjälp av SMHI:s brandriskkartor (<https://www.msb.se/sv/kunskapsbank/Kartor/Brandriskkartor>) för att bilda sig en egen uppfattning om det är hög eller låg risk för att eldningsförbud kommer att utlysas och planera utefter detta. Viktigt att betona är att det fortfarande är kommunen eller räddningstjänsten som beslutar om eldningsförbud ska råda eller inte. Enstaka regnskuror behöver inte betyda att brandrisken minskar till-

⁶ MSB, e-post den 20 juli 2011.

räckligt för att eldningsförbud ska hävas (Sandahl, 2004). Därför ska ett eventuellt eldningsförbud alltid kontrolleras innan och under arrangemanget med räddningstjänsten eller kommunen och informationen spridas till deltagarna.

3.1.5 Skadeförhindrande och skadebegränsande åtgärder

Vid det grovstuderade arrangemanget fanns en rad fasta byggnationer som var utrustade med brandvarnare, släckvatten och hink samt till viss del nödutgångar (Berghem, 2011a). De bedrev dessutom ett systematiskt brandskyddsarbete (Berghem, 2010). Vid det detaljstuderade arrangemanget fanns inga fasta hus på området och de tillhandahöll ingen släckutrustning. Tydligt hade räddningstjänsten gjort olika bedömningar om vilka krav de kunde ställa på arrangemangen.

Begreppet *den enskilde* omfattar allt från en enskild medborgare till företag, föreningar och organisationer (Bengtsson, 2010). Den enskilde, vare sig det är en fysisk eller juridisk person, har ett primärt ansvar för att skydda liv och egendom och att inte orsaka olyckor. I första hand är det den enskilde som ska vidta och bekosta åtgärder som syftar till att förhindra olyckor och begränsa konsekvenserna av de olyckor som inträffar (Proposition 2002/3:119, s. 35 f). Ingripandeskyldigheten för stat och kommun infaller först när den enskilde inte själv klarar av att skydda sig (SOU 2002:10 s. 152 f.). Med andra ord är det den enskilde som bär det primära ansvaret för att förebygga och hantera olyckor. Det är enbart när den enskilde inte kan hantera olyckan som det allmännas ansvar för att bedriva räddningstjänst träder in, vilket i sig inte fräntar den enskilde dess ansvar för dess egendom (Bengtsson, 2010).

Eftersläckning vid till exempel en skogsbrand räknas normalt inte som räddningstjänst, vilket innebär att kostnaderna som uppstår vid eftersläckning ska belasta ägaren eller dennes försäkringsbolag. Fullföljer inte ägaren sina förpliktelser kan räddningsledaren besluta om att räddningstjänsten ska genomföra eftersläckningen på ägarens bekostnad, utan ägarens uttryckliga beställning eller godkännande (Lag (2003:778) om skydd mot olyckor, 3 kap. 9 §)(Bengtsson, 2010).

Byggnader på lajv är ofta av en kulissartad natur och kan många gånger monteras ner och upp igen utan större besvär. Många områden har emellertid byggt upp fasta byggnationer. Då kan också högre krav komma att ställas på ägarna eller nyttjanderättshavarna. I Lag (2003:778) om skydd mot olyckor, 2 kap. 2 § står det att *"ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader eller andra anläggningar skall, i skälig omfattning, hålla utrustning för släckning av brand och livräddning vid brand eller annan olycka"*. Till exempel brandsläckare och brandvarnare. Denne ska också *"vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand"*.

Med nyttjanderättshavare menas inte den tillfälliga deltagaren/besökaren utan det syftar på den som i egenskap av arrendator, hyresgäst eller annars innehar egendom med nyttjanderätt (Proposition 2002/03:119, s. 51 samt Proposition 1985/86:170, s. 84). Med andra ord arrangören eller områdesansvarige. Begreppet *"annan anläggning"* skulle kunna tolkas som ett arrangemangsområde. Det är därför troligt att krav kan ställas på ett lajvarrangemang att det ska finnas utrustning för *"släckning av brand och livräddning vid brand eller annan olycka"*, då det ställs sådana krav på anordnade campingplatser (SRVFS 2004:12).

Som tidigare nämnts så ställs det även krav på att ett arrangemang ska se till att *"förebygga brand och hindra skador eller begränsa skador till följd av brand"* vilket borde betyda att krav kan ställas på ett arrangemang att till exempel eldstäder måste kontrolleras som ett led i det förebyggande arbe-

tet. I Statens räddningsverks författningssamling (SRVFS 2004:3) tolkas det att ett skäligt brandskydd innebär att man bör bedriva ett systematiskt brandskyddsarbete⁷.

Tillfällig camping i till exempel skog eller äng omfattas dock inte av anläggningsbegrepp ovan (SRVF 2004:12). Säkerheten bör emellertid prioriteras och arrangören bör se till att det även här finns utrustning att tillgå och att ett aktivt arbete bedrivs för att förebygga olyckor.

Ur juridisk synpunkt är det den som står som ansvarig i polistillståndet (om sådant finns) som är ytterst ansvarig för säkerheten på ett arrangemang (Sätherhed red. 2008). Om säkerhetsansvaret delegeras till någon annan bör detta skriftligt dokumenteras, tillsammans med en arbetsbeskrivning där det framgår vilket ansvar och vilka befogenheter som överlåts.

3.1.6 Alarmering

Alla och envar har en skyldighet att tillkalla hjälp vid inträffade olyckor då personerna på olycksplatsen inte är förmögna att själva hantera situationen enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor, 2 kap. 1 §. Detta gäller även vid överhängande fara. Vidare måste alla även varna den som är i fara. Dock menar lagstiftaren att det inte går att ställa särskilt höga krav på den enskilde att utföra varningen (Proposition 2002/03:119 s. 103 f). Trots detta borde ett arrangemang utarbeta ett system för att sprida information i syfte att varna deltagare för överhängande fara såsom skogsbrand eller eldningsförbud. De bör också utarbeta ett system för hur arrangemanget ska kunna söka hjälp av till exempel ambulans eller räddningstjänst.

Enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor, 6 kap. 10 § har de myndigheter som ansvarar för räddningstjänst en skyldighet att se till att allmänheten har möjlighet att påkalla hjälp från dessa myndigheter till exempel genom att ringa SOS-alarm. Platser med dåliga möjligheter för alarmering av samhällets hjälpresurser kan förses med särskilda nödtelefoner som är direktkopplade till en larmcentral (Bengtsson, 2010). Detta torde då främst gälla områden där mobiltäckning inte finns eller där det inte finns andra möjligheter att larma. Det framgår dock av propositionen till Lag (2003:778) om skydd mot olyckor att det är den enskilde som ska bekosta åtgärder som syftar till att förhindra olyckor och begränsa konsekvenserna av dem.

3.1.7 Byggregler

Byggnader ska utformas med sådant brandskydd att brandsäkerheten blir tillfredsställande. Utformningen av brandskyddet ska förutsätta att brand kan uppkomma (BBR, 2012). Två typer av byggnader har studerats från det grovstuderade arrangemanget. Ett värdshus i verksamhetsklass 2A och ett bostadshus i verksamhetsklass 3, se Figur 6 och 7.

Figur 6: Värdshus i verksamhetsklass 2A. Vänstra bilden är tagen efter utbyggnad (Berghem, 2012)

⁷ Systematiskt brandskyddsarbete (SBA) = Kan ses som ett sätt att ha ordning och reda i sitt brandskydd. Dokumentationen av brandskyddet bör anpassas efter verksamheten och vara tillräcklig för att säkerställa underhåll och att skäliga brandskyddsåtgärder, både tekniska och organisatoriska, vidtas (MSB, 2011).

Figur 7: Ett bostadshus i verksamhetsklass 3 (Berghem, 2012).

3.1.7.1 Vårdshus

Ett vårdshus på ett lajv kan anses vara en samlingslokal. Begreppet samlingslokal kan delas in i tre underkategorier:

Verksamhetsklass 2A avser en lokal för högst 150 personer.

Verksamhetsklass 2B avser en samlingslokal för fler än 150 personer.

Verksamhetsklass 2C avser en samlingslokal som är avsedd för fler än 150 personer och där alkohol serveras i mer än begränsad omfattning.

Det ställs högre krav på byggnader i verksamhetsklass 2B och 2C än det gör på 2A. Bland annat så ska samlingslokaler i verksamhetsklass 2B och 2C uppföras som Br2 byggnader (BBR, 2012, avsnitt 5:22) samt ha nödbelysning⁸ och utrymningslarm⁹ (BBR, 2012, avsnitt 5:352). De brandtekniska krav som ställs på 2B och 2C gör att en samlingslokal på lajv sällan kan uppföras i annat än verksamhetsklass 2A. Vilket innebär att det max får vistas 150 personer inne i byggnaden.

En byggnad i verksamhetsklass 2A kan uppföras som en Br3¹⁰ byggnad förutsatt att golvarean inte överstiger 200 m² (BBR, 2012, avsnitt 5:22). Detta innebär att tak- och väggytor bör ha lägst brandteknisk klass¹¹ D-s2,d0. Om tältbyggnader används med ett enkelt skikt dukmaterial bör tak- och väggytor ha ytskikt av lägst brandteknisk klass E (BBR, 2012, avsnitt 5:521). Gångavståndet¹² får inte överstiga 30 meter till närmaste utgång (gångavstånd x 2, vid sammanfallande gångväg) (BBR, 2012, avsnitt 5:331).

Samlingslokaler som tillhör verksamhetsklass 2A ska förses med vägledande markeringar¹³. Mindre lokaler får dock utformas utan krav på vägledande markering förutsatt att gångavståndet inte överstiger 15 meter och utrymningsvägarna är synliga från huvuddelen av lokalen (BBR, 2012, avsnitt 5:351). Gångavståndet till utrymningsväg som anges här ovan får beräknas utan hänsyn till eventuell sammanfallande gångväg (Bengtson red. 2012).

En brandvarnare med tillräcklig snabb aktiveringstid, bör placeras i taket på varje plan som innehåller utrymmen där folk vistas mer än tillfälligt. Om det finns sovande personer i lokalen bör en brand-

⁸ Nödbelysning = Ljusarmatur som ska kunna ge belysning under minst 60 min vid strömbortfall enligt vissa krav enligt BBR (2012) avsnitt 5:343.

⁹ Utrymningslarm = Ett larm som varnar personer som finns i en byggnad och få dem att utrymma. Det består normalt av sirener eller talade utrymningsmeddelanden (Boverket, 2012a).

¹⁰ Br3 = Byggnadsklass 3 = Byggnader med litet skyddsbehov.

¹¹ Brandteknisk klass = Se Bilaga 6.

¹² Gångavstånd = Ett mått hur långt det är till närmaste utrymningsväg eller till annan brandcell (>Se Bilaga 5<).

¹³ Vägledande markeringar = Skyltar eller liknande som vid utrymning ger vägledning så att utrymningen inte hindras av svårigheter att orientera sig i byggnaden (BBR, 2012, avsnitt 5:341).

varnare placeras i, eller utanför, varje rum (BBR, 2012, avsnitt 5:2513). Förekommer trappor bör brandvarnare även placeras i utrymmen direkt ovanför trappan.

3.1.7.2 Bostadshus

Ett bostadshus på lajv kan antas ha verksamhetsklass 3 och behöver därigenom endast uppföras som byggnadsklass Br3. Gångavståndet till närmaste utgång får inte överstiga 45 meter till närmaste utgång (gångavstånd x 1,5, vid sammanfallande gångväg).

Varje bostad ska förses med anordningar för tidig upptäckt och varning vid brand. Förslagsvis en brandvarnare. Signalen ska kunna uppfattas i de utrymmen där personer vistas mer än tillfälligt (BBR, 2012, avsnitt 5:353).

3.1.7.3 Utrymning

Utrymningsvägar¹⁴ bör ha en fri bredd på minst 0,90 meter och ha en fri höjd om 2,00 meter. Räcken och liknande får inskränka med högst 0,10 meter per sida i utrymningsvägen. Dörröppningar bör ha en fri bredd på minst 0,80 meter (BBR, 2012, avsnitt 5:334). Dörrar som ska användas för utrymning ska vara utåtgående i utrymningsriktningen och lätta att identifiera som utgångar. De bör dessutom kunna öppnas utan större kunskap om hur detta ska ske. Inåtgående dörrar får endast användas om köbildning inte kan förväntas uppstå framför dörren. Andra varianter på dörrar får användas om de kan ge en motsvarande säkerhet som slagdörrar¹⁵ (BBR, 2012, avsnitt 5:335).

Köbildning förväntas inte uppstå i:

- bostäder i verksamhetsklass 3.
- en lokal för maximalt 30 personer.

Utrymmen där personer vistas mer än tillfälligt ska i regel utformas med tillgång till minst två av varandra oberoende utrymningsvägar. Om bostaden eller lokalen har fler än ett plan ska det finnas minst en utrymningsväg från varje plan. Mindre entresolplan¹⁶ får dock utformas utan utgång till utrymningsväg från entresolplanet under förutsättning att utrymningen ändå kan ske på ett tillfredsställande sätt (BBR, 2012, avsnitt 5:321).

Endast en utrymningsväg i form av en dörr direkt till säker plats, får finnas i bostäder och samlingslokaler i markplan som är lätt överblickbara och där personantalet inte överstiger 30 individer. Detta förutsatt att gångavståndet inte överstiger 15 meter till utrymningsvägen (BBR, 2012, avsnitt 5:322). Gångavståndet till utrymningsväg som anges här ovan får beräknas utan hänsyn till eventuell sammanfallande gångväg (Bengtson red. 2012).

Om fönster ska användas vid utrymning bör summan av bredden och höjden minst vara 1,50 meter. Öppningens underkant bör ligga högst 1,2 meter över golvet. Fönsterutrymning får ersätta en av utrymningsvägarna i bostäder förutsatt att fönstrets underkant inte överstiger 2,0 meter över marknivån utanför. Varje fönster som är avsett för utrymning bör räknas som utrymningsväg för högst 30 personer. (BBR, 2012, avsnitt 5:323). Maximalt 50 personer per brandcell, får ha fönster som sekundär utrymningsväg (Bengtson red. 2012).

Det saknas svenska regler och riktlinjer för staketinhägnade områden vad gäller storlek, placering och antal utrymningsvägar (Säterhed red. 2011). Vid uppförande av palissader bör dock arrangören ta

¹⁴ Utrymningsväg = Förbindelse genom vilken personer kan förflytta sig vid brand till en säker plats. Detta kan vara en trappa eller korridor som leder till en dörr eller fönster direkt till det fria eller annan brandcell.

¹⁵ Slagdörr = Dörr vars dörrblad är vridbart fäst vid ena karmsidstycket (Rikstermbanken, 2011a). Till detta räknas en ”vanlig” ytterdörr eller dörr inomhus.

¹⁶ Entresolplan = Halvplan eller mellanvåning. Oftast med lägre våningshöjd än de övriga i byggnaden. (Rikstermbanken, 2011b).

hänsyn till att eventuell utrymning av byggnaderna och området inom palissaden kan behöva genomföras.

3.1.7.4 Brandspridning

Byggnader ska utformas med tillfredställande skydd mot brandspridning mellan byggnader. Detta kan åstadkommas på tre sätt. Antingen via avstånd på 8 meter eller via skydd, alternativt en kombination av de båda (BBR, 2012, avsnitt 5:611).

Tabell 2: Skydd mot brandspridning mellan småhus¹⁷, mellan komplementbyggnader^{18*} eller mellan komplementbyggnad* och småhus (BBR, 2012).

Utförande av motstående ytterväggar**	Avstånd
En yttervägg i EI 60 ¹⁹ (inklusive dörrar) utan fönsteröppningar	-
Båda motstående ytterväggarna i EI 30 utan fönsteröppningar	-
Båda motstående ytterväggarna i EI 30 (inklusive dörrar) med högst 1 m ² oklassad fönsterarea	2 m
Båda motstående ytterväggarna i EI 30 med högst 4 m ² oklassad fönsterarea	5 m
Båda motstående ytterväggarna i EI 30 (inklusive dörrar) utan begränsning av oklassad fönsterarea	7 m
Båda motstående ytterväggarna utan brandteknisk klass.	8 m

*För komplementbyggnader räcker det att en av väggarna är utförd enligt ovan.

**Ytterväggar kan anses vara motstående om direkt värmestrålning kan ske från den ena ytterväggen till den andra. Direkt värmestrålning förutsätts kunna ske vinkelrätt och snett ut från väggen intill 135° vinkel från väggen.

Tabell 2 gäller även för byggnader med högst två våningsplan och som endast innehåller verksamhetsklass 1 eller 3. Det vill säga bostad, industri, kontor eller liknande (BBR, 2012, avsnitt 5:611). Föreskrifterna i Tabell 2 gäller dock inte för komplementbyggnader som har en byggnadsarea på högst 15 m² (BBR, 2012, avsnitt 5:6) och behöver således inte följas i dessa fallen. Dock bör avståndet inte understiga fyra meter (>Se kap. 4.4.4.4 Avstånd mellan täkt<)

Taktäckningen på byggnader ska utformas så att antändning försvåras av exempelvis flygbränder eller gnistor. Brandspridning ska begränsas och taktäckningen ska endast ge ett begränsat bidrag till branden (BBR, 2012, avsnitt 5:62). Detta kan åstadkommas på främst två sätt:

Material av klass A2-s1,d0 alternativt med material av lägst klass B_{ROOF} (t2) på underliggande material av klass A2-s1,d0.

Brännbar taktäckning, i lägst klass B_{ROOF} (t2), kan användas på brännbart underlag på byggnader som är belägna minst 8 m från varandra eller på småhus.

De flesta taktäckningsmaterial som plåt, tegel och takpapp uppfyller B_{ROOF} (t2) kravet. Underlagspapp och halm uppfyller inte kravet. (Brandskyddsföreningen, 2010)

På småhus kan material av lägst klass E användas som taktäckning på tak över uteplats, skärmtak eller liknande (BBR, 2012, avsnitt 5:62).

¹⁷ Småhus = Friliggande hus med en eller två bostäder (Nationalencyklopedin, 2012). Vanliga former av småhus är friliggande villor, radhus, kedjehus och fritidshus.

¹⁸ Komplementbyggnad = Fristående uthus, garage och andra små byggnader (Plan och bygglagen (2010:900) kap. 9 § 4) såsom friggebod.

¹⁹ EI 60 respektive EI 30 Anger hur länge en konstruktion skall motstå brand. I detta fall, 60 minuter respektive 30 minuter (>Se Bilaga 6<). Hur man i detalj utformar en vägg för att uppfylla kraven är upp till den som bygger. Förslag på lösningar finns i olika brandskyddshandböcker. Byggmaterielltillverkarna har också information om hur deras produkter skall kombineras för att uppnå en viss brandmotståndsklass.

3.1.7.5 Dokumentation

Vid nybyggnad och ändringar av byggnader ska en brandskyddsdokumentation uppföras enligt avsnitt 5:12 i Boverkets byggregler (BBR, 2012). Av dokumentationen ska det framgå vilket brandskydd byggnaden har samt de förutsättningar för brandskyddets utförande och brandskyddets utformning, som finns. Bland annat bör byggnadens brandcellsindelning²⁰ och brandtekniska klasser redovisas, samt utrymningsstrategi (Boverket, 2012b). Dokumentationen bör också beskriva sådana förutsättningar som kan innebära begränsningar för hur byggnaden används. Exempelvis antalet personer och den brandbelastning²¹ byggnadens brandskydd är dimensionerat för (BBR, 2012, avsnitt 5:12).

Enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor är de flesta verksamheter skyldiga att dokumentera sitt brandskydd. Detta har inget med brandskyddsdokumentationen vid nybyggnad att göra utan är två helt skilda system utifrån två olika lagar. Brandskyddsdokumentationen som tagits fram vid nybyggnad bör dock kunna utgöra ett utmärkt underlag för arbetet med att dokumentera sitt brandskydd enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor (Boverket, 2012b).

3.1.7.6 Kamin och eldstäder

I Boverkets byggregler (BBR, 2012) avsnitt 5:4 finns allmänna krav på skydd mot uppkomst av brand, till exempel maximal temperatur på brännbart material, täthet, eldstadsplan framför kaminen etcetera. Det finns dessutom krav på hur eldstäder inne i byggnad bör utföras. Vid nyinstallation ska en bygganmälan göras till byggnadsnämnden i kommunen (Boverket, 2012c).

3.1.8 Gasolhantering

Vid yrkesmässig användning eller hantering av större mängder gasol, 60 liter utomhus och noll liter inomhus, krävs tillstånd från kommunen enligt Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, 16 §. Undantag från detta tillståndskrav finns dock för publik verksamhet som pågår kortare tid än två månader, vilket de flesta lajvarrangemang brukar göra (SÄIFS 1995:3). Därför krävs det oftast inte tillstånd för gasolhantering. Däremot krävs då i stället att användaren i förväg, gör en anmälan till räddningstjänsten i kommunen (SÄIFS 1995:3).

Vid varje tillståndspliktigt förbrukningsställe, ska det finnas minst en person som är föreståndare för gasolen. Denna person ska anmälas till tillståndsmyndigheten och är ansvarig att gasolhanteringen sker enligt alla föreskrivna regler (Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, 9 §).

Vid yrkesmässig hantering med större mängd än 30 liter inomhus eller 250 liter utomhus krävs förbuds och varningsskyltar för gasol (SÄIFS 1998:7). Större gasoltuber än 5 liter som ansluts med slang utan reducerventil ska vara skyddade mot gasutströmning vid slangbrott genom till exempel slangbrottsventil eller stålarmrad slang (SÄIFS 1998:7).

Brandsläckare av typ BE eller ABE (kolsyra/koldioxid eller pulver) bör vara tillgängligt på varje plats där gasol används enligt SÄIFS 1995:3, bilaga D.

3.1.9 Djur

Ibland önskar deltagare ta med djur på lajv. Om djur tillåts på arrangemanget bör arrangören ha planerat för hur dessa djur ska kunna vistas på området utan att de medför ökad risk för övriga deltagare. Detta kan behövas göras genom att reglera var djuren får vistas eller vad personer i djurens närhet får göra. Till exempel kan en ryttare till häst bli skadad om hästen blir skrämmd under ett rövaröverfall eller så kan en hund attackera rövaren om denne uppfattar dem som hotfulla.

²⁰ Brandcell = Utrymme som är avskilt på sådant sätt att en brand hindras från att spridas till annat utrymme, under en viss tid (BBR, 2012).

²¹ Brandbelastning [MJ/m²] = Total potentiell utvecklad värmeenergi under ett fullständigt brandförlopp per kvadratmeter ytenhet. Ytenheten kan vara antingen omslutningsarea eller markarea (Boverket, 2008).

Vid val av lajvområde bör arrangemanget även ha i åtanke de vilda djur som finns i området och om dessa kan utgöra en fara för tamdjuren eller deltagarna.

3.1.9.1 Hundar

I Lag (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter, 16 §, går det att läsa att: *”Under tiden den 1 mars till 20 augusti skall hundar hållas under sådan tillsyn att de hindras från att springa lösa i marker där det finns vilt. Under den övriga tiden av året skall hundar hållas under sådan tillsyn att de hindras från att driva eller förfölja vilt, när de inte används vid jakt”*. Detta är samma bestämmelser som tidigare ingick i jaktlag (1987:259), 6 §. Orsakar hunden skada blir ägaren ersättningskyldig enligt lag (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter, 19 §.

3.1.9.2 Hästar

Användandet av hästar får inte medföra nämnvärd skada eller olägenhet för markägaren (Agraria, 2010). Då hästen ofta sliter hårdare på marken än vad människor gör, bör arrangemanget föra en dialog med markägaren om dennes syn på detta. Efter begäran från markägaren kan kommun eller länsstyrelse besluta att ridning ska förbjudas på vissa vägar (Bengtsson, 2004).

3.1.9.3 Jakt

Jakt förekommer i större eller mindre omfattning på all mark där jakt kan bedrivas. Varje markägare har jakträtten på sin mark oavsett om marken är stor eller liten. Om markägaren inte själv vill jaga kan denne helt eller delvis upplåta jakträtten till någon annan (Svenska jägareförbundet, 2010a). Jaktsäsongen i Sverige omfattar i huvudsak hösten samt vintern (aug-feb) och det är regeringen som fastställer jakttiderna som ses över vart tredje år. Jakttidens start och längd för en viss viltart kan variera avsevärt inom olika delar av Sverige (Svenska jägareförbundet, 2010b). Arrangören gör därför klokt i att ta kontakt med jakträttsinnehavaren på lajvområdet för att säkerställa att ingen jakt kommer äga rum samtidigt som arrangemanget. Även angränsande markers jakträttsinnehavare kan behöva kontaktas om det finns risk för att deltagarna söker sig in i dessa områden.

3.1.10 Dirigering av trafik

Enligt Vägmärkesförordningen (2007:90) får endast polisen, bilinspektör, vägtransportledare eller någon som har förordnats att övervaka trafik, dirigera trafik. Att dirigera trafik utan förordnande är straffbart. Tillstånd från polisen krävs för att få dirigera trafik (Sätherhed red. 2008). Informella anvisningar av trafik, utan rätt att kräva trafikantens lydnad, är dock acceptabelt enligt Transportstyrelsen²².

Skyltar eller liknande får inte sättas upp på vägmärken eller dess stolpar enligt Vägmärkesförordningen (2007:90), 1 kap. 5 §. Reklamskyltar eller liknande får heller inte placeras närmare än 50 meter från ett vägområde enligt Väglagen (1971:948) 46§. Länsstyrelsen och kommun kan ge tillstånd att sätta upp egna skyltar genom bygglov²³. Väghållaren, Trafikverket eller kommunen, kan ge tillstånd till fast vägvisning i form av svart varselgemen text på vit bakgrund. Vid tillfälliga större arrangemang kan väghållaren ge tillstånd till grön/vit vägvisning²⁴. Väglagen gäller inte enskild väg, men vid enskild väg inom ett detaljplanerat område gäller Plan och bygglagens (2010:900) krav på bygglov för skyltar²⁵.

Enligt Lag (1998:814) med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning §5, får inte skyltar sättas upp som avisar allmänheten från ett visst område, som är av betydelse för friluftslivet, utan tillstånd av kommunal myndighet. Tillståndet behövs dock inte om det är uppenbart att allmänheten inte får färdas fritt inom området eller att skylten är behörig av något annat skäl.

²² Transportstyrelsen, e-post den 29 juli 2011.

²³ Transportstyrelsen, e-post den 20 juli 2011.

²⁴ Transportstyrelsen, e-post den 20 juli 2011.

²⁵ Transportstyrelsen, e-post den 20 juli 2011.

Om ett arrangemang är i behov av att spärra av, sänka hastigheten eller skylta på vägar kring arrangemangsområdet, bör kommunens trafiksamordnare kontaktas. Denne vet troligen vad som gäller, vem väghållaren är samt var man bör vända sig (Sätherhed red. 2008). Alla som berörs i närområdet bör dessutom informeras om vad det är som händer och om den belastning som kommer att vara på vägen samt de restriktioner som tillfälligt sätts upp.

3.1.11 Arbetsmiljöansvar

Ideellt arbetande personer är ibland att betrakta som arbetstagare, ibland inte. Detta är en arbetsrättslig fråga som måste lösas från fall till fall. Arrangemanget kan kontakta Arbetsmiljöverket om de är osäkra (Sätherhed red. 2011).

3.1.12 Speltekniska problem

I Brottsbalken (1962:700) 4 kap. 6 § går det att läsa: *”Den som olovligen intränger eller kvarstannar där annan har sin bostad, vare sig det är rum, hus, gård eller fartyg, dömes för hemfridsbrott till böter”*. Hemfridsbrott avser både vanligt inbrott och situationer där en gäst inte vill avlägsna sig. Med bostad menas en plats som är bebodd och kan således avse både tält (Lagen.nu, 2012) och lajvhus. Detta innebär att det är förbjudet för deltagare och arrangörer att gå in i andras bostad utan tillåtelse. Likaså är det förbjudet att stjäla något. Detta kan ställa till med speltekniska besvär då stjäla eller smyga in i ett tält utan tillåtelse ibland kan vara moment som ingår i spelet. Att stjäla något på lajv innebär att det lämnas tillbaka till ägaren efter arrangemanget. Med andar ord är det mer likt egenmäktigt förfarande, men ett lagbrott oavsett. Om arrangemanget vill att deltagare ska kunna ta sig in i andras bostäder eller stjäla måste en tillåtelse finnas. Detta kan regleras i ett avtal i samband med att deltagarna anmäler sig till lajvet. Dock kan ingen tvingas underkasta sig dessa regler om de inte vill. Alternativet är att neka deltagaren tillträde till arrangemanget.

3.1.13 Deltagarvärdering

Inom lajvrörelsen har det länge funnits en åsikt om att lajvarrangemang inte ska gå med vinst utan snarare gå plus minus noll (Käll, 1998). Arrangemang arrangeras därför oftast helt ideellt och använder sig därför av ideell arbetskraft och betalade inte ut några löner (Wikipedia, 2011a).

3.2 Personal

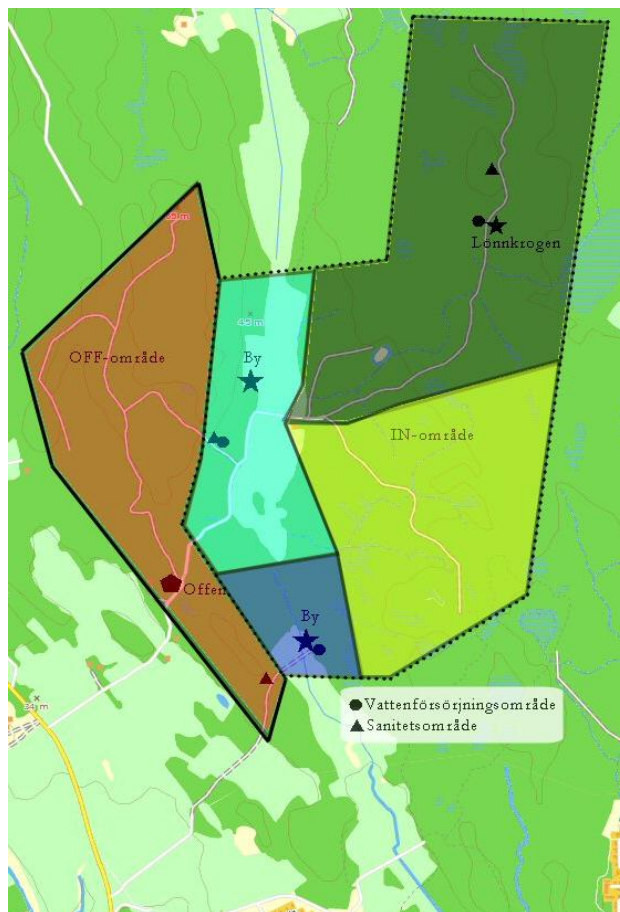
Med personal menas verksamhetens behov av kompetent personal i sådan omfattning att verksamheten fungerar tillfredsställande. Med detta menas både nyckelpersonal som kan inneha viktiga positioner samt mängden personal för att sköta en viss verksamhet.

Det detaljstuderade lajvet var arrangerat av en ideell förening där några av medlemmarna också var arrangörer. Arrangörsstrukturen var enligt huvudarrangören av platt struktur, där alla hade lika mycket att säga till om med målet att de skulle kunna arbeta som ett team. Vid intervjuerna med övriga delar av arbetsstyrkan, framkom det dock att huvudarrangören hade en avgörande roll i beslutsfattandet även om en del områden var delegerade till andra personer i arbetsstyrkan.

Arrangörsstrukturen tydliggjordes genom att det visade sig att huvudarrangören satt på betydligt mer information än övriga arrangörer som i sin tur satt på mer information än funktionärerna. Den platta organisationen, som huvudarrangören ville framhäva, existerade alltså ej med avseende på information. Det fanns dessutom inga direkta möjligheter för en individ att läsa sig till mer kunskap då intern dokumentation i stor utsträckning saknades.

Området var indelat i fem zoner. Huvudarrangören var ansvarig för två av zonerna, se Figur 8. De andra tre zonerna hade "tillförordnade chefer" som såg till att allt flöt på bra inom zonerna med egna incheckningar²⁶, vapenkontroller, eldstadskontroller och lägerplaceringar. De tre zonerna som huvudarrangören inte hade hand om var i princip två stora läger/byar samt offen²⁷. I de båda byarna var dessutom ledarskapet delat mellan två individer.

I alla zoner jobbade olika funktionärer med olika arbetsuppgifter. Där fanns till exempel trafikdirigerare och sjukvårdare. Dessa funktionärer var inte underställda respektive zonansvarig utan hade en särskild struktur. Trafikdirigerarna hade en person med ett större ansvar som skulle se till att arbetsuppgifterna roterade och att arbetskraft sattes där det behövdes. Sjukvårdarna hade också de en egen struktur som var direkt underställd huvudarrangören. Denne såg till att sjukvårdarna fick den information de behövde innan lajvet. Funktionärerna arbetade med andra ord över zongränserna men deras fysiska placering var i en zon.

Figur 8: Skiss över zonindelning vid det detaljstuderade arrangemanget.

Om problem uppstod som inte kunde lösas inom zonen kontaktades huvudarrangören. Det var också huvudarrangören som ansvarade för att vatten och sanitet fungerade i alla zonerna. Det var även huvudarrangören alla hänvisade till om det var en fråga som rörde själva spelet, en så kallad IN-fråga²⁸. Om media hade kommit till platsen så hade de flesta först hört med huvudarrangören, innan de hade uttalat sig om något. Allt detta pekar på att huvudarrangören hade ett stort ansvar för att allt skulle fungera. Denne satt med andra ord som "spindel i nätet" då i princip alla kontaktade huvudarrangören om de hade något problem de inte själva kunde lösa.

De som arbetade som funktionärer var i första hand på plats för att själva delta under arrangemanget. Till exempel så arbetade den intervjuade trafikdirigeraren endast innan och efter arrangemanget och deltog i lajvet däremellan. Situationen för sjukvårdarna var lite annorlunda genom att de under hela lajvet skulle vara behjälpliga om de hände något. I övrigt så var de där för att delta på lajvet. Funktionärerna rekryteras främst genom att de själva anmälde intresse att hjälpa till och jobba ideellt under arrangemangsdagarna. Med andra ord var det ingen som var anställd av arrangemanget för att sköta en viss syssla. Funktionärerna fick dock delta gratis på lajvet.

²⁶ Incheckning = Deltagaren anmäler till arrangören att han/hon är på plats. Betalning av deltagaravgift kontrolleras och deltagaren bockas av på en lista. I samband med incheckningen brukar även vapenkontroll göras samt "sista minuten information", IN-lajvpengar eller intrigföremål delas ut.

²⁷ Offen = En specifik del av OFF-området där till exempel arrangörer finns under lajvet eller där deltagare kan slå upp moderna tält. Offen utgör därför oftast en mindre del av hela OFF-området. OFF-området syftar till den del av arrangemangsområdet där den fiktiva världen inte spelas.

²⁸ IN-fråga = En fråga som berör den fiktiva verkligheten eller personens rollkaraktär. Motsatsen är en OFF-fråga som kan beröra regler eller individens riktiga personuppgifter.

Arrangemanget var tydligt beroende av frivillig ideell personal som kunde bedriva incheckningar, vapenkontroller, lägerplaceringar, eldstadskontroller, trafikdirigering samt sjukvård. Det fanns inga utbildningskrav på arrangörer eller funktionärer förutom för sjukvårdarna som skulle ha någon form av sjukvårdsutbildning (Eleria, 2010a). Personalen genomgick ingen utbildning innan lajvet förutom sjukvårdarna som fick utbildning på Minicallsystemet (>Se kap. 3.3.2 Kommunikationsnät<)

3.2.1 Deltagarprofil

Följande deltagarprofil är skapad efter vad som har sagts om deltagare i allmänhet under intervjuerna. Det är dock viktigt att påpeka att några av uppfattningarna endast framfördes av enskilda intervjuade individer och meningsskiljaktigheter kan förekomma bland arrangörer och funktionärer. Detta är således inte det detaljstuderade arrangemangets åsikt.

Enligt arrangörerna så är lajvare i regel snälla, trevlig och hjälpsam med en inställning att man hjälps åt om det är någon som har problem. Folk kommer i regel till lajv för att ha kul och inte för att sabotera vilket betyder att brottslighet sällan förekommer. Arrangörerna anser att deras regler följs i stor utsträckning. En ur arbetsgruppen ansåg att de som bryter mot regler oftast är de erfarna lajvarna då de varit med förr. De intervjuade uppskattade att 80 % av deltagarna på arrangemanget har varit med förut och att de har en åldersfördelning mellan 0 och 86 med en medelålder mellan 20 och 30. Enkätundersökningen visade på en medelålder på 21 år där 46 % av de tillfrågade var över 20 år (64 % var 18 år eller mer). Under intervjuerna belyste en ur arbetsgruppen att denne upplevde stor skillnad i bemötande när denne bar varselväst. Där varselvästen hjälper till att få folk att lyssna.

Deltagarna var i regel mindre aktiva på morgonen och höll sig i ganska stor utsträckning till det egna lägret. Aktiviteten ökade sedan successivt under dagen. Under kvällen och natten var aktiviteten som störst då deltagarna rörde sig som mest på området. Någon detaljerad studie över detta gjordes inte, utan resultatet bygger på observationer.

Angående sjukvård så ansåg en ur arbetsgruppen att deltagarna ofta överreagerade på hur allvarligt en skada var. Det fanns en uppfattning om att deltagarna och även delar ur arbetsstyrkan skulle få panik om till exempel en skogsbrand skulle utbryta. Av intervjuerna framkom det att många deltagare hade svårigheter med att ta hand om sig själva under de ganska primitiva förhållanden som råder på lajv. Ofta äter, dricker och sover för lite. Detta baserat på hur ofta dessa åkommor belastade sjukvårdsresurserna.

3.3 Infrastruktur

Infrastruktur syftar på de generella system som är allmänt tillgängliga. Det kan till exempel vara verksamhetens behov av vägnät, mobiltäckning, IT, elnät, vatten och avlopp.

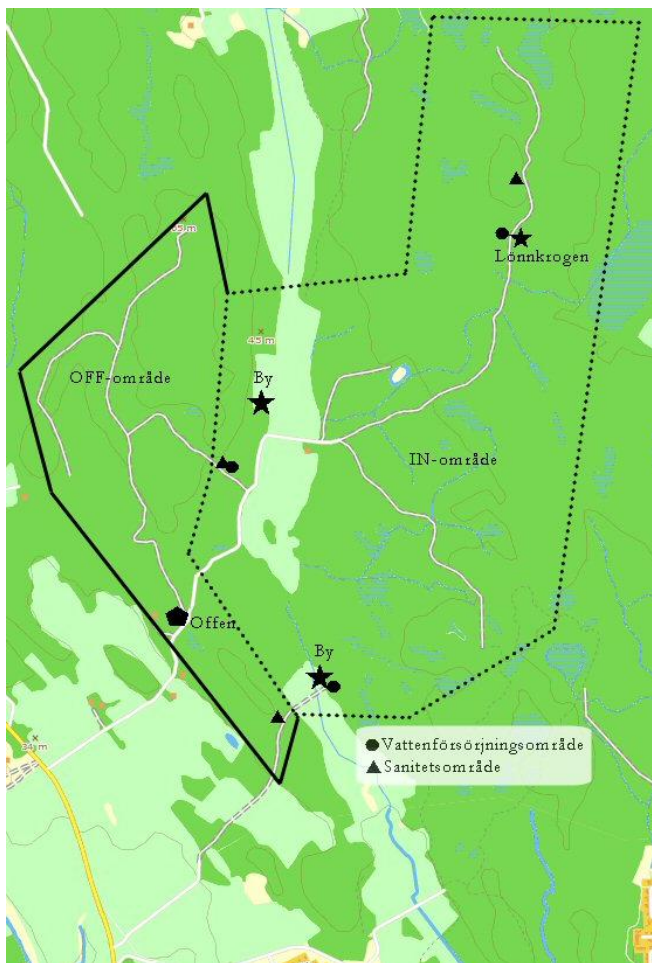
3.3.1 Vägnät

Det fanns två vägar in på det detaljstuderade arrangemangets område som kunde användas för biltransport. En av vägarna ledde till det största lägret medan den andra vägen ledde fram till det övriga området, se Figur 9. Boende i de två största lägren, även kallat byarna, kunde åka in på området oavsett tid, då åkrarna där byarna låg också kunde användas som tillfällig parkeringsplats för bilarna. För att sprida ut belastning på vägnät och incheckning hade de grupper som skulle bo i skogen, däremot blivit hänvisade till särskilda tider. Om detta följdes eller ej undersöktes aldrig. Vid en viss tid körde arrangemanget in en buss på området och släppte av deltagare som hade hämtats vid järnvägsstationen. När denna buss kördes in blev det kraftiga trafikstörningar, då bussen var oförmögen att köra till sidan av vägen innan den lastade av passagerarna.

Vägarna var smala vilket betydde att möten på dem inte var att föredra. Därför använde arrangemanget ett karavansystem där de bilar som skulle in på området fick vänta tills de bilar som höll på att köra ut hade passerat. För att möjliggöra detta användes trafikdirigerare med kommunikationsradio som stod utställda på strategiska punkter längs vägen. Vägarna hade dessutom ganska hög mittkant vilket betydde att låga bilar kunde stöta i underredet.

Parkering av bilar under arrangemanget skedde utanför IN-området²⁹ längs en skogsväg. Det fördes ingen dokumentation över vem som ägde vilken bil och deltagarna själva fick hitta en lämplig plats att ställa bilen på.

Under intervjuerna framkom det att regn kunde ställa till med problem för transporterna då åkrarna kunde förvandlas till lervälling och inte användas för tillfällig parkering. Arrangemanget hade ingen dokumenterad reservplan för transporter om detta skulle inträffa.

Figur 9: Skiss över arrangemangsområdet vid det detaljstuderade arrangemanget.

3.3.2 Kommunikationsnät

Området som det detaljstuderade arrangemanget använde sig av hade mobiltäckning i nästan hela området och mobilen användes av flera i arbetsstyrkan för att komma i kontakt med varandra. Även så kallad kommunikationsradio (komradio) användes, främst av trafikdirigerarna för att kommunicera sinsemellan (>Se kap. 3.6 Information<).

Under själva arrangemanget användes ett Minicallsystem för att sköta kommunikationen mellan arrangörer och sjukvårdare. Minicallsystemet är ett personsökarsystem, där den som larmar eller vill komma i kontakt med någon ringer ett särskilt nummer, vilket skickar ut en signal till alla personsökare som svarar på det numret inom systemet. Personsökaren visar då en sifferkombination som indikerar vem det gäller, vart sjukvårdaren eller arrangören ska ta sig samt hur bråttom det är. Koden kan också betyda att vederbörande ska lyssna av sitt mobilsvar eller att alla ska samlas. Minicallsystemet använde ett annat nät än mobiltelefoner och hade därför en helt egen täckningskarta³⁰ vilken kan studeras på webbadress: <http://www.minicall.se/pocsag.html>

För att ringa upp personsökarna användes mobiltelefon vilket i det detaljstuderade fallet hade täckning i princip över hela området.

²⁹ IN-området = Den del av arrangemangsområdet där den fiktiva världen utspelar sig. Inne på detta område förväntas deltagarna spela sin rollkaraktär när lajvet väl har startat. Det vill säga vara IN-lajv.

³⁰ Generic Mobile KundCenter, e-post den 3 december 2010.

3.3.3 IT

Det detaljstuderade arrangemanget använde främst en hemsida för att få ut information till deltagarna. Hemsidan länkade även till arrangemangets digitala anmälningssystem, vilket var det enda sättet att skicka in sina anmälan.

På hemsidan fanns två nerladdningsbara dokument (utskick) med en del information om arrangemanget. Detta betydde att all information inte behövde läsas på hemsidan.

Under själva arrangemangsdagarna användes inga datorer. All information som arrangörerna behövde var då utskrivet i pappersformat och förvarades i pärmar.

3.3.4 Elnät

Det detaljstuderade lajvet hade inget behov av elnät. En deltagare hade dock med sig ett eget elverk för att kunna driva el-verktyg, innan själva lajvet startade.

Det grovstuderade arrangemanget hade tidigare använt elverk för att driva ett kylskåp. Elverket var då placerat en bit bort bakom en kulle för att ingen skulle höra eller se det. Detta kylskåp hade emellertid bytts ut mot två fotogendrivna kylskåp.

3.3.5 Sanitet och försörjning

Det detaljstuderade arrangemanget fallet var inte knutet till vare sig vatten eller avloppssystem. I stället tillgodosågs försörjningsbehoven av portabla enheter (se även Figur 9).

3.3.5.1 Sanitet

Det detaljstuderade arrangemanget hyrde in så kallade "Bajamajor" som placerades på tre olika platser på området. Två av dessa platser var vid de två byarna medan den tredje platsen var längs med den skogsväg som löpte genom området. Bajamajorna tömdes vid behov tidigt på morgonen för att störa deltagarna så lite som möjligt. Den blå färgen maskerades bort men hjälp av sly och grenar. Samtliga bajamajor var utrustade med handgel.

Det grovstuderade arrangemanget hade fasta utedass byggda av trävirke. Dessa hade stor kapacitet och de behövde endast tömmas efter arrangemangets slut. Tidigare hade de använt sig av dass-tunnor som med jämna mellanrum behövde bytas ut och förseglas efterhand som de blev fulla.

En hel del OFF-lajv³¹ samtal observerades vid det detaljstuderade arrangemanget.

3.3.5.2 Sophantering

Två containrar för sopor fanns på området. En vid OFF-området³² och en nära den största byn. I övrigt fanns inga andra platser där deltagare kunde slänga sopor. Om inte containrarna utnyttjades under själva lajvet förväntades deltagarna förvara sina sopor i lägret tills lajvet var över. Soporna skulle då förvaras på ett sådant sätt att de inte syntes för övriga deltagare då detta skulle bryta illusionen av en "annan verklighet". Detta tycktes fungera bra då inga stora skräpmängder observerades.

3.3.5.3 Vatten

Innan arrangemanget drog igång placerade kommunen ut tre vattentankar på området. Tankarna rymde mellan sju och nio kubikmeter vatten och var placerade vid de två byarna samt en tank längs den skogsväg som löpte genom området. Vattentankarna maskerades med sly och grenar. Vattnet i

³¹ OFF-lajv = något/någon inte är med i spelet till skillnad från IN-lajv som syftar på att något/någon är med i spelet.

³² OFF-området = Den del av arrangemangsområdet där den fiktiva världen inte spelas. Detta område kan vara avsatt för föremål och individer som behöver vara OFF-lajv och kan inhysa bilparkering, moderna tält eller moderna dass. Inne i detta område förväntas deltagarna inte längre spela sina rollkaraktärer.

tankarna var endast avsedd för dricksvatten och i viss mån disk. För att säkra vattenbehovet hos värdshuset och lönnkrogen hade de var sin tank på 800 liter i köket.

Vid det grovstuderade arrangemanget användes en grävd brunn för att försörja hela lajvet med vatten. Brunnens kapacitet räckte dock inte till för att klara av dagens alla pikar i vattenbehov, utan brunnen fick "vila" lite då och då så att grundvatten kunde rinna till.

3.3.5.4 Mat

Färdiglagad mat samt alkoholfri dryck kunde köpas på fyra platser på lajvområdet. I de båda värdshuset, i lönnkrogen samt i tavernan längst in på området. Dessa inrättningar stängde när det inte längre fanns några gäster, vilket brukade vara en bra bit efter midnatt. I övrigt kunde livsmedel inte köpas på området. Oftast drevs värdshuset på området privat i samråd med arrangemanget. Arrangemanget såg då till att varje värdshus var utrustat med 800 liter vatten.

3.3.5.5 Hygien

Inga sjöar eller bäckar som lämpade sig för tvagning eller bad observerades på området. Arrangemanget tillhandahöll ej heller några duschmöjligheter eller tvagningsmöjligheter. De hade strikta regler kring att vattnet inte fick användas till tvätt utan det var endast avsett som dricksvatten. I stället rekommenderades kommunala inrättningar inne i staden för till exempel dusch. Handgel fanns att tillgå vid "bajamajorna".

Vid det grovstuderade arrangemanget fanns en bäck som användes av deltagarna för tvagning.

3.4 Verksamhetsnära system

Verksamhetsnära system är system som verksamheten behöver och själv beslutar över. Det syftar främst på system som är speciellt anpassade för den specifika verksamheten till exempel regelsystem eller administrativa system.

3.4.1 Deltagarhantering

Det detaljstuderade arrangemanget använde sig av ett datoriserat anmälningsystem där varje deltagare fyllde i sin anmälan digitalt på arrangemangets hemsida. Detta system används sedan av arrangörerna för att skriva intriger³³ samt göra utskrifter på deltagarinformation. Någon djupgående analys över detta anmälningsystem har inte gjorts men det utgjorde en mycket viktig del innan själva lajvet drog igång. Väl på lajvområdet användes endast papperskopior på den digitala informationen.

3.4.1.1 Behörighet

För att säkerställa att individerna som deltog på det detaljstuderade arrangemanget var anmälda och betalda, användes ett band som fästes på armen på alla deltagare, likt de band som används på festivaler. Detta band fick deltagaren när denne checkade in vid någon av de tre största fokuspunkterna³⁴: de två värdshuset i byarna samt lönnkrogen. Deltagare som anlände efter lajvet hade startat checkade in vid offen. Vid incheckningen förde arrangemanget dokumentation över vilka deltagarna var, vilka som betalt och var på området de skulle bo. Deltagarna kunde komma in på området innan de checkat in och fått sitt band. Det fanns med andra ord ingen avspärrning som alla måste passera där biljetter kontrollerades eller något liknande.

³³ Intriger = Något som oftast delas ut till deltagarna innan själva lajvet drar igång. Intrigerna kan syfta till att skapa en bra grogrund för deltagarens rollkaraktär i den fiktiva världen, så att denne har något att göra i början. Detta kan göras genom att till exempel förklara relationer mellan deltagarens rollkaraktär och andra deltagares rollkaraktärer eller ge deltagaren ett mål som denne ska försöka klara av under arrangemangets gång.

³⁴ Fokuspunkt = En plats dit deltagarna gärna går. Detta kan vara värdshuset, brunnen eller toaletterna. Fokuspunkten kan vara svag eller stark beroende på dess förmåga att dra till sig deltagare.

Det grovstuderade arrangemanget hade inget band att dela ut till deltagarna utan förlitade sig på att folk var ärliga.

Det var det inte ovanligt att civila individer vandrade in på området för att rasta hunden, cykla eller plocka svamp och bär. För att minska detta antal använde det detaljstuderade arrangemanget små anslag om pågående aktivitet, vid vägarna in till lajvområdet. Civila individer stoppades även ofta upp vid offen, som var bemannad dygnet runt. Där ombads de vänligen lämna området och besöka det en annan dag, vilket de också oftast gjorde. Även deltagarna tog ansvar för detta genom att de samtalade med de civila individerna om inte en arrangör fanns i närheten.

3.4.1.2 Önskade individer

Inga poliser, ordningsvakter eller väktare var närvarande under arrangemanget. Det hade bedömts onödigt då deltagarna, enligt huvudarrangören var, citat: *"Inte här för att sabotera"*. Denna åsikt delades även av övriga intervjuade. Inga incidenter där polis, ordningsvakt eller väktare hade behövts observerades. "Önskade" individer tog arrangörerna själva hand om genom att de bad dem lämna området. Om en individ vägrade lämna området eller betedde sig hotfullt, skulle polis tillkallas. En huvudregel var att deltagaren var tvungen att lämna området om denne bröt mot någon av arrangemangets regler till exempel deras alkoholförbud. En viss förlåtande inställning observerades dock vid överträdelse av vissa regler.

3.4.1.3 Utcheckning

När deltagarna lämnade området, efter lajvets slut, förväntades de checka ut vid någon av de tre största fokuspunkterna: värdshuset och lönnkrogen. Utcheckning fick endast ske efter det att deltagarna städade sitt läger och fått detta kontrollerat av tillförordnad funktionär. Depositionsavgiften på 50 kronor kunde sedan hämtas ut. Denna depositionsavgift hade deltagarna tidigare betalt i samband med anmälan till arrangemanget. På så sätt ökade deltagarnas incitament för att checka ut och städa efter arrangemangets slut.

Under arrangemanget fördes ingen dokumentation över vilka deltagare som var inne på området eller vilka som tillfälligt lämnat det. Om någon deltagare lämnade arrangemanget permanent innan det var slut kunde denna checka ut vid offen, då det var här alla arrangörspärmar förvarades under arrangemanget. Depositionsavgiften betalades då inte tillbaka.

Efter arrangemanget jämfördes listorna mellan de incheckade och utcheckade för att kontrollera att alla deltagare kommit ut från området och ingen gått vilse. Var det någon som inte checkat ut så ringdes denne upp för en extra kontroll. Inga övriga åtgärder för att minska risken för att någon skulle gå vilse hade vidtagits, eftersom området bedömdes som lättnavigerat med många uppfång³⁵ i terrängen. På hemsidan fanns dessutom en skiss över området som gav deltagarna en liten översikt över själva lajvområdet men inte utanför det.

3.4.1.4 Utrustning

Varje deltagare ansvarade själv för att ha den utrustning denne behövde. Arrangemanget ägde ingen utrustning i form av tält eller filter att låna ut till deltagare som saknade detta. Likaså hade arrangemanget inga kläder till utlåning eller försäljning. Däremot fanns det försäljning av vapen, läderhantverk, latexdelar, lim och smink innan lajvet startade. Om en deltagare saknade bostad löstes detta genom att individen fick bo hos någon annan välvillig deltagare. I anmälan till arrangemanget hade deltagarna anmodats att ange om denne kom ensam eller i grupp. Detta för att förvarna arrangören på att det kanske skulle kunna dyka upp individer som saknade bostad. Grupper förväntades oftast lösa bostadsproblem själva.

³⁵ Uppfång = något utmärkande i naturen som kan fånga upp en deltagare om denna skulle gå fel. Detta skulle kunna vara en sjö, en väg, en öppen äng etc.

Värdshuset och lönnkrogen var platser där man som deltagare kunde komma in under tak och värma sig vid en eld. Dessa platser höll öppet så länge det fanns gäster men det gick inte att sova där.

Det detaljstuderade arrangemanget saknade fasta byggnationer. Det grovstuderade arrangemanget hade ett 20-tal fasta byggnader. Alla byggnader ägdes dock inte av arrangemanget, utan en del byggnader ägdes utav lajvande privatpersoner och nyttjades av dessa vid arrangemang på området. Utnyttjades inte byggnaden av ägaren fick andra personer nyttja den (Berghem, 2011b).

3.4.2 Rapporteringssystem

Inget dokumenterat system för rapportering av tillbud fanns och det fördes ingen statistik över antalet tillbud. Efter lajvet hölls ett möte med delar ur arbetsgruppen för att gå igenom vad som hade hänt och vad som eventuellt skulle kunna förbättras. Stora skillnader mellan uppskattat antal tillbud fanns mellan de olika intervjuade.

3.4.3 Vapenkontroller

Alla boffervapen³⁶ som var tänkta att användas under arrangemanget var tvungna att genomgå en vapenkontroll vid incheckningen. Här kontrollerades även i viss mån sköldar och rustningar för att ingen skulle kunna skada sig på dem eller få sitt vapen förstört. Vilka krav som ställdes på vapnen var svårt att utläsa av den information som fanns att tillgå innan arrangemanget. Det var emellertid ett fåtal vapen som blev underkända jämfört med för ett par år sedan. Huvudarrangörens tankar kring detta var att vapnen idag håller hög kvalitet samt att lajvarna är bättre insatta i vad som är godkänt eller inte godkänt. Ej godkända vapen lades i sopsäckar och togs om hand av arrangemanget. Vapnen lämnades åter efter arrangemanget. Godkända vapen märktes ej upp eller dokumenterades på något sätt. Det var således lätt att använda ett icke kontrollerat vapen under lajvet. Enkätundersökningen visade dock att detta var sällsynt då endast 1 av 130 tillfrågade lajvare uppgav sig ha använt ett icke kontrollerat vapen. Värt att betona är dock att inte alla de tillfrågade 130 personerna hade vapen.

3.4.4 Eld

Eld sågs av det detaljstuderade arrangemanget som en stor risk. De hade därför utarbetat många regler kring hur eld fick användas på området. De flesta av dessa regler fanns att läsa i deras utskick men under intervjuerna framkom det även att andra, mer informella regler, fanns. Dessutom tillät de flesta av arrangörerna att spritkök användes om det var eldningsförbud, vilket inte var tillåtet enligt reglerna i utskicket (Eleria, 2010a). Med andra ord var det lite oklart, även hos arrangörerna, vad som egentligen gällde.

Huvudarrangören kontrollerade om räddningstjänsten hade utfärdat eldningsförbud. Denna kontroll gjordes innan lajvet men inte under arrangemanget. Då förlitade sig denne på sin egen bedömning. Om det hade varit eldningsförbud hade deltagarna fått denna information när de fick sina eldstäder kontrollerade, förutsatt att eldstadskontrollanterna fått informationen från huvudarrangören (>Se kap. 3.4.4.1 Eldstäder<).

Arrangemanget hade ett begränsat samarbete med den lokala räddningstjänsten som inspekterade delar av området. Detta samarbete hade lett fram till att en del regler tillkommit och ändrats genom åren. En person ur räddningstjänstens förebyggande avdelning var dessutom med som deltagare under arrangemanget vilket hade lett till ökad förståelse för lajv inom den lokala räddningstjänsten.

³⁶ Boffervapen = Mjuk vapenreplika för stridssimulering (Wikipedia, 2010) som används på lajv i stället för till exempel riktiga svärd. De består oftast av en stomme av glasfiber klädd med tillskuren skumplast. Utanpå detta finns ett skyddande lager av silvertejp eller flera lager färgad latex. Silvertejpvapen används dock väldigt sällan numera (Wikipedia, 2010).

3.4.4.1 Eldstäder

Alla intervjuade var överens om hur en eldstad skulle byggas upp. Detta reglerades dels i reglerna till deltagarna samt i ett särskilt styrdokument för eldstadskontrollanterna. En sammanfattning av dessa regler redovisas nedan:

Eldstaden ska ha en metallbotten upphöjd från marken med hjälp av ben eller stenar. Under denna upphöjning ska det finnas sand eller grus. Runt om plåten ska stenar byggas upp på sidorna så att det bildas ett gnistskydd runt hela eldstaden. I närheten av eldstaden ska en vattenhink finnas. Vid vissa platser ställde även arrangören krav på att det skulle torvas av en bit runt eldstaden.

Arrangemanget hade särskilda kontrollanter som skulle se till att deras regler följdes samt att eldstaden var uppförd på ett lämpligt område. Kontroll och godkännande av eldstaden var ett måste om en lägereld skulle få tändas av deltagarna. Tändes en lägereld utan detta godkännande fick dessa lajvare eldningsförbud under resten av arrangemanget. Efter arrangemanget förväntades deltagarna slänga den släckta askan i en container. Arrangemanget tillhandahöll inget av den materielen som behövdes för att få en eldstad godkänd som till exempel plåt eller hink.

3.4.4.2 Ljus, lyktor och facklor

Användande av ljus, lyktor och facklor var reglerat i reglerna. Öppna ljuskällor fick inte bäras runt till exempel på natten (Eleria, 2010a). I stället rekommenderades det lyktor för den som ville lysa sig fram. Ljus och facklor fick användas som fasta ljuskällor enligt de flesta arrangörer. Men det framkom även uppgifter under intervjuerna att facklor inte fick användas alls, inte ens som fasta ljuskällor. Detta påstående kunde dock inte styrkas av någon information på hemsidan eller via något utskick och det observerades ett flertal stationära facklor under arrangemanget.

Inga ljus, lyktor, facklor eller eldstäder fick lämnas utan uppsyn (Eleria, 2010a). Händelser i spelet gjorde dock att deltagarna bröt mot denna regel ett flertal gånger. Obevakade eldstäder och facklor observerades vid flera tillfällen.

3.4.4.3 Gasol

Vårdshusens kök använde sig av gasolspisar och de hade alla en brandsläckare i närheten. Under intervjuerna framkom det att: om en deltagare önskade använda sig av en gasolspis, så skulle detta först anmälas till arrangören. En brandsläckare skulle även finnas i beredskap. Detta var dock inget deltagarna informerats om, eller som eldstadskontrollanterna letade efter. Det observerades dock ingen deltagare som använde sig av gasolspis.

3.4.4.4 Avstånd mellan tält

I byarna var avståndet mellan tälten reglerat av personal på plats. Det fanns inplanerade brandgator i den största byn, se Figur 10. Det fanns dock inget styrdokument som angav minsta avstånd, utan det var personalen på plats som bestämde detta. Medelavståndet mellan tälten mättes till 3,5 meter, med en variation på 0,2 till 7,5 meter. (Tält på olika sidor om brandgatan är inte inräknat samt de tält som låg utanför zonerna i Figur 10).

Figur 10: Tältzonindelning i en av byarna.

3.4.4.5 Resurser

Vid det detaljstuderade lajvet tillhandahöll inte arrangörerna någon släckutrustning. De vattenhinkar som skulle finnas vid varje eldstad ägdes privat av deltagarna. Likaså alla brandsläckare som fanns på området. Brandsläckare som fanns på värdshuset tillhörde värdshuset som oftast drevs privat. Med andra ord ägde inte arrangemanget några resurser för att begränsa eller släcka en eventuell brand. I byn vid det grovstuderade arrangemanget fanns det brandvarnare i de flesta av husen samt en släckvattenstunna utanför flera av husen. I några av husen fanns dessutom brandsläckare.

Vid en eventuell utrymning fanns det inte någon varningssignal för att bryta det detaljstuderade lajvet. I stället var tanken att arbetsstyrkan skulle gå till varje läger för att där informera om läget och påbörja utrymningen. Till sin hjälp hade de då haft pärmar med kartor där varje läger är utmärkt på ett separat blad. Någon gemensam karta över alla läger fanns inte. För att sammankalla arbetsstyrkan skulle Minicallsystemet användas (>Se kap. 3.3.2 Kommunikationsnät<). Alla arrangörer och funktionärer var dock inte utrustade med Minicall. Undantag var sjukvårdarna som alla hade Minicall på sig hela arrangemanget. Någon återsamlingsplats för deltagare fanns inte inplanerad. Planen för utrymning var ej heller nedskrivet eller övad.

3.4.5 Sjukvård

Sjukvårdsorganisationen vid det detaljstuderade arrangemanget byggde på deltagare med sjukvårdskunskaper. För att räknas som sjukvårdare under arrangemanget måste deltagaren minst ha kunskap som motsvarar plutonsjukvårdare i försvaret. Sjukvårdarna hade inga fasta positioner på området utan deltog precis som alla andra deltagare i lajvet. De bar heller inget igenkänningstecken så att deltagarna kunde se att de var sjukvårdare. Arrangemanget brukade ha minst en läkare på plats som själv deltog under lajvet, förutsatta att någon läkare anmälde sig. Sjukvårdarna kompenenserades genom att de fick delta gratis på lajvet

Sjukvårdsutrustning tillhandahölls av arrangemanget i form av sjukvårdsväskor vid de stora fokuspunkterna såsom värdshuset och lönnkrogen. Dessa väskor stod på en given plats och fick inte flyttas på, så att de alltid gick att hitta snabbt och enkelt även i mörker. De var avsedda endast för sjukvårdarna och fick inte öppnas av andra. Vid en av fokuspunkterna fanns dessutom arrangemangets allergimedicin. Denna allergimedicin fick endast användas av läkare som också hade bestämt dess placering på området. Medicinen var dyr och hållbarheten begränsad vilket betydde att den utgjorde en kostnad inför varje arrangemang. Var sjukvårdsutrustningen var placerad informerades inte till deltagarna och den var inte heller utmärkt.

För att komma i kontakt med sjukvårdare under arrangemanget förväntades deltagarna kontakta de stora fokuspunkterna (värdshuset, lönnkrogen eller offen). Personalen på plats förväntades då kontakta sjukvårdare via ett Minicallsystemet (>Se även kap. 3.3.2 Kommunikationsnät<). Sjukvårdare, vilka bar med sig personsökaren hela tiden, kunde då plocka upp en sjukvårdsväska vid någon av fokuspunkterna och ta sig till den skadade. Här gjordes sedan bedömningen om sjuktransport var nödvändig eller om det räckte med den sjukvårdsutrustningen som sjukvårdaren hade med sig.

För att transportera sjuka eller skadade individer inne på området använde arrangemanget två personbilar. Dessa hade egna parkeringsplatser nära IN-området. En av sjuktransportbilarna var placerad vid offen vilken var bemannat dygnet runt. Denna bil användes även för att göra små ärenden under arrangemanget. Om även den andra bilen användes för andra ändamål är oklart. Om ambulanstransport skulle behövas, möttes denna upp vid OFF-området och guidades sedan vidare in på området. Huruvida arrangemanget hade någon bår var oklart då de intervjuade gav olika svar på frågan eller inte visste.

3.5 Kapital, insatsvaror och insatstjänster

Kapital, insatsvaror och insatstjänster är verksamhetens rörelse- och investeringskapital samt de fysiska varor och tjänster som verksamheten behöver eller förbrukar för att fungera på ett tillfredsställande sätt.

För att finansiera det detaljstuderade arrangemanget betalade deltagarna en anmälningsavgift på 500 kr. Till detta tillkom en kostnad på 100 kr för medlemskap i föreningen som låg bakom arrangemanget (Eleria, 2010b). Förutom detta fick föreningen in bidragspengar från Sveriges roll- och konfliktspels förbund (Sverok). Ett fast bidrag på 2000 kronor samt 75 kronor för de första tusen medlemmarna i åldern 7-25 och därefter 55 kronor per medlem i åldern 7-25 (Sverok, 2009). Bidragsreglerna ändras dock från år till år och 2011 års bidragsregler gav föreningen 2000 kr i verksamhetsbidrag och 40 kr per medlem i åldern 6-25 (Sverok, 2011). En del företag har också valt att sponsra föreningens arrangemang. Hur och i vilken utsträckning är dock inte kartlagt.

Arbetskraften som användes var helt ideell och inga löner betalas ut av föreningen. Inom Lajvrörelsen har det länge funnits en åsikt om att lajvarrangemang inte ska gå med vinst utan snarare gå plus minus noll (Käll, 1998).

3.6 Information

Information är viktigt för att kunna bedriva verksamheten. Informationsbehovet kan vara på en intern nivå inom verksamheten eller på en extern nivå med aktörer utanför verksamheten. Behovet kan vara allt från väderprognoser till deltagarinformation.

3.6.1 Deltagarinformation

Det detaljstuderade arrangemanget använde sig av ett datoriserat anmälningsystem där varje deltagare fyllde i kontaktuppgifter och uppgifter om vilken typ av karaktär de skulle spela. Detta system användes sedan av arrangören för att planera inför lajvet och skriva intriger. Någon djupgående analys över detta anmälningsystem har inte gjorts men det utgjorde en mycket viktig del för att arrangemanget skulle fungera väl. Väl på lajvområdet användes endast papperskopior på den digitala informationen.

3.6.2 Kommunikation mellan arrangör och deltagare

Innan lajvet kommunicerade arrangörerna främst med deltagarna via en hemsida där deltagarna kunde finna information om arrangemanget samt anmäla sig via det elektroniska anmälningsystemet. På hemsidan fanns även två nerladdningsbara dokument (utskick) med ytterligare information och regler. För att möjliggöra en "tvåvägskommunikation" mellan arrangörer och deltagare, fanns arrangörernas mailadresser och telefonnummer på hemsidan. Det fanns dessutom ett forum där deltagarna kunde ställa frågor, yttra sina synpunkter eller kommunicera sinsemellan.

Enligt deltagarna kunde hemsidan upplevas som svårnavigerad. Informationen var rörig och svår att ta till sig. Enkätundersökningen visade att 54 % av informationen på hemsidan, och 80 % av informationen i utskicket, lästes av deltagarna. En del av de regler som skulle finnas enligt de intervjuade, fanns inte tillgängliga för deltagarna. I något fall samstämde inte reglerna i informationsmaterialet till deltagaren, med det den intervjuade gruppen uppgav.

När deltagare anlände till lajvområdet dirigerades de till den plats där de skulle checkas in, av trafikdirigerare. Vid incheckningen skulle de få eventuell "sista minuten information" för att sedan anvisas till den plats där deras lägerplats skulle ligga. Något "förmöte" med alla deltagarna innan lajvet började genomfördes ej för arrangemanget i sin helhet. Vid intervjun framkom det dock att ett sådant möte hade genomförts i en av byarna. Vid det grovstuderade lajvet genomfördes ett förmöte med alla deltagare innan lajvet började.

Arrangemanget hade inga anslagstavlor eller andra platser där de satte upp information till deltagarna under lajvet. Det var tänkt att eventuell information muntligt skulle föras vidare från arrangörer och funktionärer, först till gruppansvariga, som sedan i sin tur skulle föra informationen vidare till resten av gruppen. För att kunna hitta de olika lägrens position fanns det pärmar med kartor, där varje läger var utmärkt på ett separat blad. Detta system skulle dock endast användas om informationen var av akut karaktär eller väldigt viktig. Någon signal för att bryta hela lajvet fanns inte.

För att komma i kontakt med någon arrangör under lajvet förväntades deltagarna uppsöka någon av de stora fokuspunkterna (vårdshuset, lönnkrogen eller offen). Detta informerades emellertid inte deltagarna om. Det bedöms naturligt att de söker sig dit av arrangörerna. Arrangörerna bar ingen märkning under lajvet. Deltagarna kunde således inte se vilka som tillhörde arrangörstruppen. Däremot bar arrangörer och funktionärerna varselvästar innan och efter arrangemanget.

Vissa frågor av främst IN-lajv³⁷ karaktär kunde endast huvudarrangören svara på. Denne befann sig geografisk mitt i området vid lönnkrogen, men lajvade precis som alla andra arrangörer och funktionärer under arrangemanget. Ett undantag var arrangören som var i offen som, till skillnad från resten av arrangörgruppen, alltid fanns på plats.

3.6.3 Kommunikation inom arbetsgruppen

Enligt huvudarrangören var arrangörsstrukturen platt, där allas åsikter vägde lika tungt. Målet var att de skulle kunna arbeta som ett team. Vid intervjuer med delar av arbetsstyrkan framkom det dock att huvudarrangören hade en avgörande roll i beslutsfattandet även om viss delegation fanns.

Information över vad som behövde göras utgick ofta från huvudarrangören och till viss del även från de olika zonansvariga. Riktlinjer för arrangörer och funktionärers arbetsuppgifter var dåligt dokumenterade och muntlig överföring av information mellan olika individer i arbetsgruppen var vanlig. Dokumenterade olycks- och krishanteringsplaner saknades. Flera av de intervjuade uppgav att de arbetade utefter principen: *"jag löser problemet när det uppkommer"*.

Innan lajvet startade hade huvudarrangören en genomgång med alla arrangörer och funktionärer för att dela upp ansvarsuppgifter och förmedla viktig information. Även ett särskilt möte mellan huvudarrangör och sjukvårdarna ägde rum. För de berörda gick Minicallsystemet igenom och koder delas ut (>Se kap. 3.3.2 Kommunikationsnät<). För att ringa upp personsökarna användes mobiltelefon vilka hade täckning i princip över hela området. Alla arrangörer och funktionärer var inte utrustade med personsökare utan de användes främst av sjukvårdarna och vissa arrangörer, till exempel huvudarrangören.

Kontakten mellan arrangörerna innan och efter lajvet skedde främst genom privata mobiltelefoner. Dock hade inte alla i arbetsstyrkan tillgång till telefonlistor. Trafikdirigerarna använde sig av kommunikationsradio för att kommunicera sinsemellan. Dessa strulade dock en del och mobiltelefoner användes då i stället under den tid kommunikationsradiosystemet inte fungerade.

Under lajvet skedde kommunikationen inom arbetsgruppen endast genom Minicallsystemet eller via muntlig konversation. Inga möten med arbetsgruppen genomfördes.

Efter arrangemanget hölls ett möte med delar av arbetsstyrkan för att gå igenom vad som gjorts bra, vad som gjorts mindre bra och vad som kunde gjorts bättre.

³⁷ IN-lajv = Att något/någon är med i spelet till skillnad från OFF-lajv där något/någon inte är med i spelet.

3.6.4 Kommunikation med yttre världen

Kommunikation med den "yttre världen" fick inte ske under pågående lajv inne på lajvområdet. Mobiltelefon eller liknande fick endast användas i nödfall och förväntades i övrigt vara avstängd. Detta för att inte störa illusionen av en "annan verklighet". Arrangemanget tillhandahöll ingen telefon eller internetuppkoppling som deltagarna kunde hyra eller låna. Vilde någon kontakta yttre världen fick denna ta sig till OFF-området och ringa på sin privata mobiltelefon.

3.6.4.1 Väderprognoser

Flerdygnsprognosen på TV och i tidningen användes för att förutspå vädret under arrangemanget. Ingen information om vädret söktes av arbetsgruppen under arrangemanget. Några av de intervjuade framhävde problematiken med mycket regn och vad det kunde ställa till med gällande transporter, men också för stämningen under arrangemanget.

Eventuella eldningsförbud kontrollerades av huvudarrangör innan lajvet men inte under arrangemanget, utan då förlitade sig denne till sin egen bedömning. Om det hade varit eldningsförbud hade deltagarna fått denna information när de fick sina eldstäder kontrollerade, förutsatt att eldstadskontrollanterna fått informationen från huvudarrangören.

4 Analys

Analyskapitlet belyser de beroenden och risker som finns generellt vid anordnande av större lajv-arrangemang. Resultatet från det detaljstuderade arrangemanget användes främst för att kartlägga vad dessa beroenden och risker kunde bestå av.

Syftet med säkerhetsarbete under ett arrangemang är att säkerställa deltagarnas och arbetsstyrkans säkerhet, trygghet samt trivsel. Detta är grunden till en bra upplevelse på arrangemanget. En god service kan förebygga oönskade incidenter, vilket gör att det är en faktor att ta hänsyn till även om säkerhetsarbetet alltid måste prioriteras framför servicearbetet (Säterhed red. 2008). För att lyckas med ett tryggt, säkert och trivsamt arrangemang bör arrangören ha god framförhållning och rätt beredskap. En förutsättning för detta är analys och planering.

4.1 Värdering och regelverk

För att kunna analysera de lagar, regler och värderingar som berör lajvarrangemang, måste de vägas mot varandra. Resultatet av denna analys redovisas i kapitel 3.1 Värdering och regelverk.

4.2 Personal

Huvudarrangören hade en mer komplett information än någon annan i arbetsstyrkan och skriftlig dokumentation saknades i stor utsträckning. Detta gjorde att huvudarrangören var en nyckelperson som arrangemanget antagligen hade haft mycket svårt att klara sig utan. Detta särskilt då huvudarrangören var ansvarig för två av de fem zonerna på lajvområdet samt vattenförsörjning, sanitet, kontakt med sjukvårdare och kontakt med deltagare angående IN-lajv frågor. Om media hade kommit till platsen hade huvudarrangören även tagit emot dessa.

De tre zonerna som huvudarrangören inte hade ansvar för var under andra nyckelpersoners ansvar. Dessa nyckelpersoner bedömdes vara lättare att ersätta eftersom det i den totala arbetsstyrkan, fanns flera personer med liknande kunskap och erfarenhet. Två av zonerna hade dessutom delat ledarskap mellan två individer, vilket gav dessa zoner en högre redundans.

En organisation uppbyggd kring endast en individ som sitter på merparten av informationen kan vara mycket riskfyllt. Om denna nyckelperson "sätts ur spel" kan detta innebära att information förloras. Denna individ kan dessutom vara så högt belastad att tillgången till information begränsas för övriga i arbetsstyrkan. Detta gör att skriftlig dokumentation är viktigt så att någon annan kan sätta sig in i det arbete som nyckelpersonen tidigare hade. För att minska följdverkningarna ytterligare och öka redundansen, bör det dessutom finnas en välinformerad ställföreträdare (*>Se kap 4.6.3 Kommunikation inom arbetsgruppen<*).

Vid det detaljstuderade arrangemanget fanns en läkare som själv deltog på lajvet, liksom de övriga i sjukvårdsorganisationen. Läkaren var den enda som fick använda väskan med allergimedicin. Han var således en nyckelperson i arrangemangets sjukvårdsorganisation med kunskaper som var svårersättliga. En person med sådana specifika kunskaper kan vara mycket svår att ersätta om denne blir "satt ur spel". Organisationen bör därför planera för hur den ska hantera en händelse, där en viktig nyckelperson försvinner om ingen ersättare finns att tillgå.

Funktionärsposter såsom trafikdirigerare och eldstadskontrollanter bestod till största delen av deltagare som arbetade ideellt för arrangemanget. Det ställdes inga direkta utbildningskrav på funktionärerna. Dessa bedömdes inte inneha någon nyckelposition då ersättare kunde ordnas fram relativt enkelt. Arrangemanget var däremot i behov av ett stort antal funktionärer. Antalet funktionärer bör vara så stort att arrangemanget kan fungera smidigt, utan att deltagarna blir irriterade. Irriterade deltagare kan ofta leda till problem för arrangemanget i slutändan (Säterhed red. 2008). Vid dimensioneringen av arbetsstyrkan bör arrangemanget inte utgå från normaldrift utan snarare från

den drift som kan komma att krävas under svåra förhållanden eller vid olycka (Säterhed red. 2008). En reserv av personal bör därför finnas som dessutom kan säkra uthålligheten på arbetsstyrkan genom avlösning.

Personalen bör få den kompetens och utrustning deras arbetsuppgift kräver, vilket innebär att de till exempel bör ha utbildning i handbrandsläckare om de förväntas använda en sådan. Vid större oönskade händelser, där behovet av insatser överstiger tillgången på resurser, kan arrangemanget dessutom behöva en nödplan över hur arrangemanget larmar SOS samt vem som gör vad i väntan på räddningstjänst, ambulans eller polis.

4.2.1 Ledning och ledarskap vid lajvarrangemang

Huvudarrangören hade en avgörande roll i beslutsfattandet under arrangemanget även om denne hävdade att deras organisation var platt och att alla hade lika mycket att säga till om. Tanken var att de skulle arbeta tillsammans som ett team. En informell rolldefinition likt den i LMX-teorin (>Se kap. 2.7.1 LMX-teorin<), som det detaljstuderade arrangemanget troligen eftersträvade, är dock inte det samma som en otydlig rolldefinition. För att en organisation ska fungera bra är det viktigt att dess struktur är tydlig för alla som arbetar i den. En otydlig organisation skapar förvirring hos både personal och deltagare och kan resultera i att arbetet inte fungerar lika effektivt som det annars skulle ha gjort, vilket i slutändan kan skapa merarbete för hela arbetsstyrkan.

Team är ett populärt "modeord" när man pratar ledarskap. Skillnaden mellan ett team och en arbetsgrupp är visserligen inte särskilt skarp, men ur kap. 2.8 *Skillnaden mellan arbetsgrupp och team*, går det bland annat att utläsa att ett team har ett omfördelat ledarskap. Något som det detaljstuderade arrangemanget saknade då de hade en hierarkisk struktur med huvudarrangör, medarrangörer och funktionärer. Det omfördelade ledarskapet skulle dock kunna vara aktuellt i den arrangörsgrupp som planerade arrangemanget. Denna grupp skulle då kunnat arbeta som ett team, förutsatt att övriga kriterier var uppfyllda.

En hierarkisk struktur är troligen ganska vanlig vid lajvarrangemang. Oftast kan det vara en liten grupp arrangör som beslutar sig för att arrangera ett lajv och sedan tar de hjälp av medarbetare och funktionärer för att deras vision ska kunna förverkligas. Det bör dock understrykas att det inte är något fel med att ha en hierarkisk struktur där någon är "chef" över några andra. Studerar man kommunikationsmönster kan detta till och med ibland vara att föredra. En organisation med ett centraliserat kommunikationsmönster löser nämligen enklare problem bättre än en organisation med ett decentraliserat kommunikationsmönster, som är effektivare vid mer komplexa problem (>Se kap. 2.8.2 *Kommunikationsmönster*<). Det beror på hur situationen ser ut (>Se kap. 2.7 *Ledning och ledarskap*<). Viktigt är emellertid att effektiviteten inte blir lidande på grund av att en chef har för hög arbetsbelastning. Om en chef måste fatta alla beslut kan denne person snabbt bli överbelastad. Bra är därför om en del beslut kan fattas på en lägre organisationsnivå.

Vilken typ av ledarskapsstruktur som lämpar sig bäst för planering och uppförande av lajv låter författaren vara osagt. Det viktiga är att organisationen är tydlig för både deltagarna och arbetsstyrkan samt att den fyller sitt syfte, nämligen socialt inflytande och måluppfyllelse (>Se kap. 2.7 *Ledning och ledarskap*<).

För att åstadkomma måluppfyllnad behöver den information som ges till arbetsstyrkan vara entydig och begriplig. Om det saknas skriftlig dokumentation och om all information sprids från mun till mun, finns det risk att denna information förändras med tiden, vilket i slutändan kan leda till förvirring där ingen vet vad som egentligen gäller. Genom att dokumentera till exempel riktlinjer för hur en eldstad ska se ut, ger arrangemanget alla eldstadskontrollanter de förutsättningar som krävs för att de ska kunna genomföra sitt arbete på ett förväntat korrekt sätt (>Se kap. 4.6.3 *Kommunikation inom arbetsgruppen*<).

4.2.1.1 Ledning av deltagare

För att få deltagarna att agera enligt arrangörens intensioner behöver deltagarna få information och struktur. Det är därför viktigt att arrangören gör det så enkelt som möjligt för deltagarna att ta till sig information och följa arrangörens regler och riktlinjer samt så svårt som möjligt att göra som arrangören inte vill. Dokumentation är viktigt men är helt oanvändbar om ingen tar del av den. Det är därför viktigt att ge information på flera olika sätt och inte bara på till exempel hemsidan. Möten där deltagare och arbetsstyrka träffas och där viktig information går igenom är att rekommendera. Tillfälle till att ställa frågor ges då och en värdefull tvåvägskommunikation skapas (>Se även kap. 4.6.2 *Kommunikation mellan arrangör och deltagare*<). Inom engelsk litteratur talar man om skillnad mellan Crowd management (Publikhantering) och Crowd control (Publikkontroll). Skillnaden mellan de båda är att publikhantering handlar om att få publiken (i detta fall deltagarna) att göra som arrangören vill genom till exempel kommunikation, information och trevligt bemötande. Publikkontroll är snarare att tvinga folk att agera som arrangören vill genom till exempel avspärningar eller hot om repressalier. Ibland kan lite av båda begreppen behövas, men arrangemanget bör sträva efter att använda publikhantering i så stor utsträckning som möjligt (Säterhed red. 2008).

Målet med alla arrangemang bör vara att deltagarna får sina förväntningar och behov uppfyllda. Det kan därför vara en god idé att kartlägga vad deltagarna tycker är viktigt, vilka behov de har, vad de har för förväntningar samt vad de önskar sig. Deltagare som inte får sina behov eller förväntningar uppfyllda kan många gånger känna sig besvikna, irriterade eller i värsta fall arga. Missnöjda deltagare följer dessutom regler och riktlinjer i mindre utsträckning än nöjda deltagare (Säterhed red. 2008). Ledarskapet bör därför ha som mål att möta upp deltagarnas förväntningar.

4.2.1.2 Olycks- och krishanteringsplanering

Säterhed red. (2008) menar, i linje med Quarantelli (1997), att en organisation inte ska behöva förändras vid en eventuell allvarlig händelse, då en sådan omställning kan innebära att de inblandade förlorar värdefull tid (>Se kap. 2.5 *Olycksplanering och kap. 2.6 Krishantering*<). En säkerhetsorganisation bör därför inte dimensioneras utefter "normaldrift", utan organisationen måste kunna möta de behov och krav som kan uppstå vid en oönskad händelse. För att spara värdefull tid och underlätta ledarskapet vid en oönskad händelse bör arrangemanget dessutom utarbeta olycks- och krishanteringsplaner. Planerna bör förankras hos arbetsstyrkan eftersom de behöver ha den kunskap och utrustning som behövs för att kunna göra det som förväntas av dem. Kunskapen kan med fördel inhämtas genom övning. Då blir planen mer levande och inte bara ett papper i en pärm. Att läsa in sig vid olyckstillfället är väl sent. En vanlig orsak till bristfälligt handlande vid en olyckssituation är att ingen trodde olyckan skulle inträffa, då en låg sannolikhet ibland kan ta fokus från allvaret av konsekvensen (Säterhed red. 2008).

4.2.2 Deltagarprofil

Deltagarna ansågs vara snälla, trevliga och hjälpsamma. Detta motsvarar de observationer som gjordes. Då alkohol inte var tillåtet på det detaljstuderade arrangemanget, minskade behovet av säkerhetspersonal i form av vakter/värdar eller ordningsvakter. Det föreföll troligt att samhällets resurser i form av polis var fullgott om något skulle hända. Vid större arrangemang med alkoholservice skulle däremot behovet av vakter/värdar kunna uppstå.

Av observationerna under det detaljstuderade arrangemanget framgick det att deltagarna var mest aktiva kvällstid och minst aktiva under morgonen. Därför är det en fördel om underhållsarbete och transporter med fordon som är OFF-lajv sker under tidig morgon, då detta stör illusionen av en "annan verklighet" minst.

Enligt uppgift så händer det ibland att deltagare överreagerar på hur allvarlig en skada egentligen är. Det händer även att deltagare mår dåligt av att de inte ätit, druckit eller sovit tillräckligt. Därför är det av värde att arrangemanget har en egen sjukvårdsorganisation på plats, så att inte ambulans kallas

till platsen varje gång något händer (>Se kap. 4.4.5 Sjukvård<). Ännu bättre hade givetvis varit att utbilda och ge deltagarna de kunskaper och förutsättningar som krävs, så att de slipper drabbas av till exempel vätskebrist och därigenom belasta sjukvårdsorganisationen.

Att vissa deltagare har svårt att ta hand om sig själva under de förhållanden som råder vid lajv, beror troligen på att många av deltagarna kommer från stadsmiljö och sällan eller aldrig vistats i skog under längre tid. Enligt enkätundersökningen var cirka 12 % av deltagarna på sitt första lajv. Tittar man på antalet "första deltagare" i åldersgruppen 0 till 18 år, så visar det att 21 % var på sitt första lajv. 15 % av deltagarna var under 15 år och där var det 33 % som deltog för första gången. Eftersom det är ett ganska stort antal deltagare, framför allt i de yngre åldersgrupperna, som är nybörjare, borde det underlätta för hela arrangemanget om man utvecklade en särskild plan för hur dessa ska tas om hand.

Att deltagare eller personer ur arbetsstyrkan skulle få panik vid en skogsbrand är mindre troligt, då folk i motsats till vad många tror, sällan får panik vid allvarliga händelser (Enander, 2005). Arrangemangets olycks- och krishanteringsorganisation bör därför inte heller utgå från detta (Quarantelli, 1997) (>Se kap. 2.5 Olycksplanering<). I stället bör den se deltagarna som en resurs som kan mobiliseras vid behov. Arrangemanget bör då ha en plan för hur detta ska kunna göras.

4.3 Infrastruktur

Utan en väl utbyggd infrastruktur kan ett arrangemang få svårt att genomföras på det sätt som arrangören tänkt sig. Begränsningar i vägnätet kan göra att deltagarna inte kommer in på området. Om kommunikationsnätet inte fungerar får arrangörerna svårt att kommunicera med varandra vilket i sin tur kan leda till ineffektivitet hos arbetsgruppen. Om det inte finns vatten till deltagarna kan dessa drabbas av vätskebrist vilket också påverkar deras humör. Det är därför viktigt att se över de behov av infrastruktur som finns och få den att fungera. Vid begränsningar i infrastrukturen, måste arrangemanget planera så att befintlig infrastruktur nyttjas så effektivt som möjligt.

4.3.1 Vägnät

Smala vägar gör det svårt för bilar att mötas med ökad risk för avåkning och skador på fordon. Smala vägar kan också leda till att trafikflödet på området försämras eller helt stoppas. Detta kan leda till kraftiga förseningar i arrangemangets planering för incheckning och utcheckning och i slutändan även påverka starten av lajvet, vilket i förlängningen kan leda till missnöjda deltagare. För att minska risken för möten på smala skogsvägar kan arrangörerna ge deltagarna olika tider då de får köra in på området. Tveksamt är emellertid hur väl dessa tider kommer följas. En annan lösning är att använda trafikdirigering. Till exempel ett kontrollerat karavansystem³⁸. Det finns dock lagstiftning som styr trafikdirigering (>Se 3.1.10 Dirigering av trafik<). Dirigering av trafik kan ställa krav på kommunikation mellan trafikdirigerarna. Detta kan lösas med till exempel kommunikationsradio eller mobiltelefon om täckning finns. Alternativt kan arrangemanget använda sig av ordonnanser (>Se 4.3.2 Kommunikationsnät<). All personal som ska arbeta på eller i närheten av vägarna bör utrustas med varselvästar för att minska risken för personskador.

Hastighetsbegränsning är ett bra sätt att reducera riskerna med den trafik som sker på eller i anslutning till området. Möjligheten att upprätta hastighetsdämpande åtgärder såsom hinder eller avsmalningar finns, men tillstånd krävs från väghållaren (Sätherhed red. 2008). Det krävs även tillstånd för att sätta upp vägmärken (>Se 3.1.10 Dirigering av trafik<). Allmänheten bör informeras om vilka trafikstörningar som kan uppstå i samband med arrangemanget (Sätherhed red. 2008). Genom en god planering kan dessa trafikstörningar minimeras.

³⁸ Karavansystem = Bilar som ska in på området släpps endast in på vägen när bilarna som ska ut har kört ut och vice versa.

Ofta slutar skogsvägar i en vändplats. Dessa vändplatser samt parkeringsfickor läng med vägarna, kan användas som tillfälliga parkeringsplatser för deltagare som ska lasta ur sina bilar. Om dessa platser blir långtidsparkering kan detta resultera i att inga fordon kan släppas in på området utan att stora trafikstörningar uppstår. Det är därför viktigt att se till att deltagarnas fordon kommer ut från området så snabbt som möjligt så att flödet av bilar in och ut på området säkras.

För att säkerställa att det finns tillräckligt med parkeringsplatser bör arrangemanget kartlägga behovet innan lajvet. Behovet kan variera beroende på till exempel deltagarantal, ålder och kollektivtrafikförbindelser. Parkering av bilar måste ske utanför IN-området och bör ske på stabil mark såsom asfalt eller grus då parkeringsplatser på dåligt dränerade åkermarker eller ängar snabbt kan förvandlas till lervälling vid nederbörd, med konsekvensen att bilar kör fast eller att parkeringen blir obrukbar. Arrangemanget bör därför ha en plan för hantering av transporter och parkering även vid dålig väderlek.

Vid torr väderlek bör parkering av fordon i hög vegetation såsom åkergräs undvikas, eftersom varma delar på bilen såsom katalysatorn kan antända vegetationen under bilen. Vid torr väderlek eller om eldningsförbud råder bör arrangörerna ordna så att hög vegetation slås och avlägsnas. Observera att även slagen vegetation kan antändas. Bäst är givetvis om det inte finns någon vegetation alls under bilen.

Om platser som lämpar sig för parkering är en bristvara kan arrangemanget vara tvunget att dirigera fordon vid parkering så att parkeringsytorna utnyttjas maximalt. Om deltagare använder sina fordon under arrangemanget kan detta resultera i att fordonen succesivt parkeras allt sämre trots initial trafikdirigering. I slutändan kan detta leda till att framkomligheten på vägen blir sämre. Tillfartsvägar bör därför kontrolleras regelbundet så att de inte är blockerade utan uppfyller de krav på framkomlighet och tillgänglighet som räddningstjänsten kräver³⁹. Dokumentation över vem som äger vilket fordon samt var denna person står att finna kan därmed också vara viktigt.

Deltagare med låga eller tungt lastade bilar kan riskera att köra sönder underredet på bilen om vägens "mittstäng" är hög. Vill det sig illa kan bilen bli stående och täppa till vägen. En plan och resurser bör därför finnas för att kunna bogsära bort en skadad bil. Om bilen dessutom kört sönder oljetråget kan sanering bli nödvändigt. En beredskap för detta i form av spade, hink och absorptionsmedel är därför lämpligt att ha.

4.3.1.1 Kollektivtrafik

36 % av alla deltagarna som svarade på enkäten vid det detaljstuderade arrangemanget, var under 18 år och har därmed inte något körkort. Många av dessa förväntas därför vara beroende av kollektivtrafiken, vilket medför att arrangemanget också är det. För att underlätta för de som åker kollektivt kan arrangemanget lägga ut utskriftvänlig information och färdplan på till exempel hemsidan. Arrangörerna bör även säkerställa att deltagare kan ta sig ifrån området efter arrangemangets slut.

Vid kapacitetsbegränsningar i kollektivtrafiken eller om kollektivtrafiken inte går ända fram till området, måste kanske alternativa transportmedel utredas till exempel kompletterande biltransport, extrainsatta bussar eller hyrbussar. Arrangören gör därför klokt i att kontakta den berörda kollektivtrafiken och informera om arrangemanget innan, så att de är medvetna om att det kan bli ökad belastning på en linje under arrangemangets in- och utcheckningsdagar.

³⁹ En tillfartsväg för räddningsfordon bör ha en fri höjd på minst fyra meter, en bärighet motsvarande ett axeltryck på 100kN och ett hårdgjort ytlager av grus, asfalt eller motsvarande. Bredden på raksträckor bör vara minst 3 meter och i kurvorna bör den inre radien vara minst 7 meter. (Uneram, 2003).

4.3.2 Kommunikationsnät

Om något skulle hända är det viktigt att möjligheten till extern kommunikation med bland annat SOS finns. Mobiltelefon är troligen det bästa alternativet om inte fast telefoni finns att tillgå. På områden med bristande mobiltäckning kan en så kallad "repeater" vara ett alternativ. Denna förstärker mobiltäckningen inom en begränsad area. Det krävs dock tillstånd från operatören samt Post och telestyrelsen för att få sättas upp den (Post och telestyrelsen, 2011). Ett alternativ till mobiltelefon kan vara satellittelefon som går att använda på de mest avlägsna platser. Telefonnumret till SOS-alarm är då +46 63 107 112⁴⁰.

För intern kommunikation på området innan lajvet, kan mobiltelefon användas under förutsättning att det finns mobiltäckning. I skog och mark kan denna dock vara bristfällig. I stället kan kommunikationsradio (komradio) användas, förutsatt att det inte råder radioskugga på området eller avstånden är väldigt stora. Om så är fallet kan ett system med relästationer⁴¹ (repeater) byggas upp, alternativt kan personer ur arbetsstyrkan fungera som relästationer. Radioleverantörer eller en amatörradioförening kan kontaktas för att få hjälp att upprätta ett radiokommunikationssystem (Säterhed red. 2008).

Att kunna nå arrangörer och sjukvårdare under pågående lajv kan vara mycket viktigt. Om inga fasta platser med arrangörer och sjukvårdare finns, bör ett kommunikationssystem upprättas så att de kan nås via till exempel mobiltelefon eller personsökare, likt det system som det detaljstuderade arrangemanget använde sig av. Om bristande mobiltäckning finns på hela området kan dock båda alternativen fungera dåligt då personsökarsystemet bygger på att man ringer upp personsökarna, vilket kanske inte går om mobiltäckning helt saknas. Personsökarsystemet kan dock vara ett bättre alternativ än enbart mobiltelefon om mobiltäckning finns fläckvis på området, då ett personsökarsystem kan ha en egen täckningskarta.

4.3.3 IT

I princip alla lajvarrangemang använder sig av en hemsida för att nå ut med information till deltagarna, innan och efter arrangemanget. Allt fler arrangemang använder sig dessutom av elektroniska anmälningssystem, vilket underlättar avsevärt för arrangörerna. Om en hemsida eller ett anmälningssystem upphör att fungera innan ett arrangemang, kan detta få stora konsekvenser i form av att deltagare inte får tag på den information de behöver eller kan anmäla sig. Det kan därför vara klokt att använda ett mer robust system, med alternativa lösningar för anmälan. Robustheten kan dessutom ökas ytterligare om datorklusters används, där ett antal parallellt arbetande datorer/servrar delar på arbetet att betjäna inkommande anrop.

Vid digitala anmälningssystem är det viktigt att kryptera den information som deltagarna skriver in, så att ingen obehörig kommer åt personlig information såsom personnummer och lösenord.

All vital information som arbetsstyrkan behöver under arrangemangsdagarna, till exempel incheckningslistor, bör finnas i pappersformat. En dator kan få slut på batteri, gå sönder eller så kan nätverket lägga ner. Dessutom är datorer oftast känsliga för fukt. Genom att ha viktig information i pappersformat minskas behovet av fungerande datorer och ett fungerande datornät. Arrangörerna bör dock planerat för hur de ska kunna söka och få tag på information via datorer, om det skulle visa sig att till exempel något papper inte blivit utskrivet eller fler behöver skrivas ut.

⁴⁰ SOS-Alarm, e-post den 9 februari 2012.

⁴¹ Relästation (repeater) = Anordning som länkar vidare (återutsänder) en signal som annars inte hade nått fram till mottagaren.

4.3.4 Elnät

Kan inte kommunens elnät användas kan portabla elverk användas för elförsörjning. Problemet med elverk är, att det inte passar in i illusionen av en "annan verklighet". Därför bör ljudet från dem dämpas samt själva elverket maskeras eller gömmas. Detta måste ett arrangemang ha i beaktande när de planerar position av föremål som kräver el, till exempel kylskåp på värdshus. Alternativ till eldriven utrustning kan också övervägas, såsom fotogendrivna kylskåp. Detta skapar emellertid andra problem och risker i form av fotogenhantering och förvaring.

4.3.5 Sanitet och försörjning

Med ett sanitetsområde menas ett område där toaletter/dass och tvättmöjligheter är placerade. I anslutning till dessa kan även vattenförsörjningsområden⁴² placeras. Hänvisande skyltar till olika inrättningar på området såsom toalett, vatten eller parkering kan med fördel sättas upp innan lajvet drar igång och sedan tas ner igen strax innan. Arrangörerna hjälper på så sätt deltagarna att hitta på området och slipper tidskrävande frågor.

Observationer under det detaljstuderade arrangemanget visade att deltagarna var mest aktiva kvällstid och minst aktiva under morgonen. Underhållsarbete och transporter med fordon som är OFF-lajv bör därför ske på morgonen för att störa illusionen av en "annan verklighet" så lite som möjligt. Brist på underhåll ökar risken att deltagarna upplever arrangemanget som ostrukturerat och i värsta fall som "laglöst". Generellt sett blir då risken större för skadegörelse eller andra oönskade händelser (Säterhed red. 2011).

4.3.5.1 Sanitet

Vid större arrangemang bör sanitetsområdena spridas ut över området för att öka tillgängligheten och servicen gentemot deltagarna. En toalett per 100 kvinnor och en toalett per 500 män samt en urinoar per 150 män, används vid dimensionering av musikevenemang som är längre än sex timmar (HSE, 1999). Liknande dimensionering borde vara applicerbart vid lajvarrangemang. Hänsyn bör dock tas till "toppar" i behovet samt om underhållsarbete, till exempel tömning, kan genomföras under pågående arrangemang eller inte.

Eftersom deltagarna rör sig fritt över hela området under lajvet kan det vara svårt att tvinga deltagarna att endast använda "sitt egna" sanitetsområde. Speltekniska konsekvenser kan dessutom uppstå om till exempel orcherna behöver använda byns dass, då det är för långt till deras egna, men byn inte tillåter orcher i byn. För att göra alla sanitetsområden tillgängliga för alla deltagare bör de därför placeras något avskilt från lägren.

Vid sanitetsområdena är det stor risk att folk går OFF-lajv, vilket observerades under det detaljstuderade arrangemanget, där folk stod och samtalade om bland annat mobiltelefoner. Vid sanitetsområdet på det grovstuderade lajvet, med utedass byggda i trä, upplevdes inte samma effekt. Visserligen var deltagare även här lite OFF-lajv, såtillvida att fiender kunde stå i kö tillsammans. Men samtalen höll sig inom karaktären även om man släppte på intrigerna.

Det är troligt att sanitetsområden alltid kommer vara en riskzon för att folk går OFF-lajv eftersom individens behov går före karaktärens intriger. Moderniteter såsom "bajamajor" gör att folk lättare går OFF-lajv. Genom att maskera moderna ting eller bygga tidstypiska dass, kan benägenheten att gå OFF-lajv minskas, men ej helt elimineras. Detta bör en arrangör beakta vid planeringen av sanitetsområdena. Hänsyn bör även tas till att underhåll av sanitetsområdena kan behöva genomföras i form av tömning eller påfyllnad av förbrukningsvaror. Detta underhållsarbete bör ske under morgonen då de flesta deltagare sover (>Se kap. 4.2.2 Deltagarprofil<). Om "dasstunnor" eller liknande används får

⁴² Vattenförsörjningsområde = Område där deltagare kan hämta vatten.

dessa inte grävas ner eller tömmas på egen hand i naturen. Då finns risk för förorening av grundvattnet. I stället bör tunnorna tas om hand och tömmas av en extern aktör.

4.3.5.2 Sophantering

Vid andra typer av arrangemang, såsom festivaler, kan nedskräpning vara ett stort problem. Vid nedskräpning ökar risken för bränder eller andra skador (Säterhed red. 2011). Vid det detaljstuderade arrangemanget var nedskräpningen minimal under pågående lajv vilket troligen var en effekt av att deltagarna strävade efter illusionen av en "annan verklighet". Ett system med depositionsavgift ökade troligen incitamentet att städa efter lajvet. Deltagarna verkade tycka att det var naturligt att själva förvara skräp dolt i sina läger tills lajvet var över.

Enligt Miljöbalken (1998:808) 15 kap. 30 § är det förbjudet med nedskräpning på platser dit allmänheten har tillträde (>Se kap 3.1.3.4 Nedskräpning<). För att minska risken att deltagare gömmer sitt skräp i skogen eller dumpar det i närmaste privata soptunna, bör arrangemanget tillhandahålla platser där deltagarna kan lämna sitt skräp så som i en soptunna eller en container. Underlättar man för deltagarna att slänga sitt skräp minskar risken för nedskräpning i naturen betydligt. Arrangemanget kan kontakta kommunens renhållningsansvariga för hjälp och råd om hur avfallet bör hanteras. Viktigt att tänka på är att fulla soppåsar inte förvaras öppet så att fåglar får möjlighet att slita sönder påsarna och sprida ut soporna på marken.

Ett arrangemang kan producera stora mängder avfall. En övervägning bör därför göras om inte arrangemanget ska erbjuda sopsortering för miljöns skull. Vid värdshuset produceras antagligen mest sopor. Där blir det även en hel del matavfall, vilket kan komposteras. En lämplig plats för en kompost skulle kunna vara i anslutning till diskplatser, då det slängs en del mat här. Av hygieniska skäl är en kompost mindre lämplig i närheten av matberedningsplatser.

4.3.5.3 Vatten

Det är viktigt att deltagarna har god tillgång till vatten inom rimligt avstånd. Blir avståndet för stort eller om det är besvärligt att hämta vatten, kan detta resultera i att deltagaren dricker för lite. Detta var ganska vanligt vid det detaljstuderade arrangemanget enligt den intervjuade sjukvårdaren. En deltagare som dricker för dåligt löper risk att bli uttorkad vilket påverkar omdömet. Därmed påverkas också säkerheten på arrangemanget indirekt (Säterhed red. 2008).

Finns det inte tillgång till kommunalt vatten kan vattentankar vara ett alternativ. De vattentankar som placeras nära fokuspunkterna kommer att nyttjas mer än andra. Särskilt de som ligger nära värdshuset, eftersom värdshuset i sig använder mycket vatten. Arrangemanget kan därför med fördel se till att värdshuset eller liknande inrättningar, har egen vattenförsörjning då dessa verksamheter ofta är beroende av vatten och ett bortfall kan få stora konsekvenser.

Om brunnar på området ska användas för vattenförsörjning kan deras kapacitet påverkas av hur vädret varit de senaste dagarna. Brunnarna bör kunna möta det totala behovet av vatten så väl som det tillfälliga toppbehovet, som kan uppstå när många vill hämta vatten samtidigt. Under torra perioder kan tillströmningen av grundvatten till brunnen vara lägre än behovet. Arrangören bör då ha en plan för hur vattenbehovet ska mötas om brunnens kapacitet inte räcker till.

En uppfattning av vattenbehovet kan beräknas utifrån riktlinjerna att en stillasittande person förbrukar cirka 2 liter vatten per dag medan en fysiskt aktiv person förbrukar cirka 4-5 liter per dag (SoldF, 2001). Förtärs alkohol eller andra vätskedrivande produkter ökar kroppens förbrukning av vatten med cirka 0,3 liter per glas öl, vin eller 4 cl starksprit (Vattentornet, 2011). Vattenförbrukningen ökar dessutom vid varmt och soligt väder. Ovanpå detta så förbrukas det vatten vid disk och tvätt. Allt detta måste arrangören ta hänsyn till. Vattentillgången bör dimensioneras utefter deltagarnas behov

av dricks- tvätt- och diskvatten. Inte utefter vad arrangören orkar ordna fram. Om en vattentank inne på området tar slut bör den kunna ersättas eller fyllas.

För att minska risken för att vattnet i tankarna tar slut kan vattentankar förses med självslutande kranar så att ingen kran kan lämnas öppen utan att någon använder den. Tankarna bör placeras på dränerande underlag för att minska risken att marken blir vattensjuk och hal. För att minska risken för föroreningar bör alla tankar vara slutna. Dessutom bör allt vatten kontrolleras regelbundet med avseende på bakterieinnehåll och föroreningar (detta gäller även brunnsvatten). Kontrollen görs vid tankens tappkran. Hygienkravet gör att vattentankar kan behöva rengöras och eventuellt kloreras mellan och under arrangemang.

4.3.5.4 Mat

Matförsäljning kan vara en viktig del vid ett arrangemang genom att det erbjuder mat för dem som inte vill eller kan laga mat. Det kan dessutom vara ett krav för att få serveringstillstånd av alkohol-dryck enligt alkohollag (2010:1622). Genom att sälja mat under ett arrangemang kan den totala brandrisken på arrangemanget minskas eftersom färre personer själva behöver laga mat över öppen eld. Matförsäljningen kräver dock särskild hantering beträffande hygien och säkerhet. Varje matförsäljare ansvarar för att de livsmedel som säljs inte är skadliga för hälsan eller otjänliga som människoföda. Den som säljer livsmedel bör kontakta kommunen för att få reda på vilka krav som gäller vid livsmedelshantering (Säterhed red. 2008).

Personal som hanterar livsmedel, till exempel vid värdshus, bör ha egen toalett samt möjlighet till handtvätt och tvagning för att minska risken för smittspridning. Dessutom måste vatten som används till livsmedelsverksamhet hålla dricksvattenkvalitet. Arrangemanget bör även ta hänsyn till hur maten tillreds och den brandrisk detta kan medföra. Till exempel ställs det särskilda krav om gasol används (>Se 3.1.8 Gasolhantering<).

Ett arrangemang kan med fördel ansvara för mat och vattenförsörjning av arbetsstyrkan. Detta gäller främst innan och efter ett lajv då de flesta i arbetsstyrkan är satta i arbete. Genom att försörja dem med mat och vatten kan deras tid användas till arbete i stället för att de själva ska behöva ordna med mat och dryck. Moralen förbättras dessutom hos en individ som inte är hungrig eller törstig.

4.3.5.5 Hygien

Det ska finnas möjlighet för deltagaren att sköta sin personliga hygien efter toalettbesök i form av handtvätt enligt Miljö- och hälsoförvaltningen (Säterhed red. 2008). Om rinnande vatten ej finns att tillgå kan antiseptiska krämer vara ett alternativ. Märk väl att dessa inte tar bort föroreningar såsom sot eller andra partiklar utan fungerar endast bakteriedödande. Om rinnande vatten används vid handtvätt bör någon form av avlopp kopplas till denna plats så att området inte blir vattensjuk och halt.

Det detaljstuderade lajvet utspelade sig i en fantasy/medeltids-inspirerad miljö. Deltagarnas hygienkrav var därför relativt låga. Att det saknades möjlighet till dusch, tvagning eller bad kommenterades inte av någon deltagare. Önskvärt är ändå att arrangemanget underlättar för god hygien, genom att dimensionera mängden vatten så att åtminstone tvagning blir möjligt. Som komplement till detta kan arrangemanget hjälpa deltagarna att hitta till närmaste kommunala inrättning som kan erbjuda dusch.

En deltagare bör även ges möjlighet att sköta sin egen livsmedelshygien. Arrangemanget bör därför även ta hänsyn till detta vid dimensioneringen av vattenresurserna.

4.4 Verksamhetsnära system

Med verksamhetsnära systemen menas främst de regler som gäller för deltagarna och de rutiner som är uppsatta för hur arrangemanget och arbetsstyrkan ska organiseras och arbeta. Om dessa inte följs kan arrangemanget få problem med att till exempel deltagarna agerar på ett olämpligt sätt, kontroller av eldstäder inte blir genomförda eller att arrangemanget får minskad inkomst på grund av att folk plankar in.

4.4.1 Deltagarhantering

Anmälningar till arrangemanget gick via ett digitalt anmälningssystem. Detta analyseras närmare under kap. 4.3.3 IT.

4.4.1.1 Behörighet

Individer som olovligen deltar på ett arrangemang, så kallad plankning, kan utgöra ett problem för arrangemanget. Plankningen medför att det beräknade antalet deltagare blir felaktigt och arrangemangets intäkter minskar. Dessutom kan plankare föra med sig otillåtna föremål in på området.

Plankning är ett brott enligt Brottsbalken (1962:700) 9 kap. 2 § kallat bedrägligt beteende. Påföljden är böter eller fängelse i upp till sex månader. Plankare som upptäcks inne på evenemangsområdet får avlägsnas av ordningsvakt eller polis men inte av arrangörer eller funktionärer. Personal får dock göra ett envarsgripande. Plankaren ska då omedelbart överlämnas till polis. Ett debiteringssystem där plankaren debiteras en avgift får normalt inte förekomma (Säterhed red. 2011).

En del deltagare antydde att de tyckte det var offigt⁴³ att ha ett färgat band på armen som visade att de var betalande deltagare. Via bandet kunde dock behörighetskontroller göras snabbt och lätt och icke betalande deltagare kunde identifieras även under arrangemanget. Eftersom det var väldigt lätt att plankar in på området var detta ett bra sätt att bemöta problemet. Genom att kontrollera deltagarnas behörighet minskades risken att oönskade individer som till exempel tidigare nekats tillträde till arrangemanget.

En individ i en större grupp upplever i många fall en anonymitet. Detta kan leda till att individen känner att risken att bli avslöjad eller identifierad minskar (Säterhed red. 2008). Detta gör att ett ökat deltagarantal också kan öka frekvensen av plankare. Vikten av behörighetskontroll ökar därmed vid större arrangemang. För att minska risken för plankning borde incheckning och kontroll av betalning göras innan deltagaren kan komma in på själva lajvområdet. Detta kan ske till exempel längs med vägen in till området eller på en parkering utanför, där deltagaren kan få en biljett eller armband som ger tillåtelse att köra in på området. Arrangemanget bör dock söka tillstånd av den som äger vägen för att få begränsa motortrafiken (>Se kap. 3.1.3.1 Fordon<). Tillstånd hos polisen kan även behöva sökas för att dirigera trafik (>Se kap. 3.1.10 Dirigering av trafik<).

En arrangör får bestämma vilka regler som ska gälla vid ett visst arrangemang. Som arrangör kan man dessutom förbehålla sig rätten att visitera besökare som vill in, men ej tvinga någon till visitation. Detta kallas villkorad visitation och innebär att besökaren självant låter sig visiteras för att få tillträde till arrangemanget (Säterhed red. 2011). Personal får dock inte beslagta föremål, även om de strider mot evenemangets regler. Endast polis eller ordningsvakt får beslagta objekt, och då endast om det enligt lag är ett otillåtet föremål (Säterhed red. 2011). Saker som evenemanget inte vill få in men som är tillåtet enligt lag bör besökaren självant få lämna ifrån sig. Alternativet är att neka tillträde till arrangemanget. Viktigt att betona är att arrangemanget inte kan tvinga någon att bli

⁴³ Offigt = Ett föremål som inte tillhör den faktiva verkligheten på lajvet och bör därför inte synas. Detta kan till exempel vara en mobiltelefon eller moderna kläder. En person kan vara offigt genom att denne till exempel pratar om moderna ting.

visiterad om denne inte vill. För att undvika konflikter på plats bör arrangemanget tidigt informera deltagarna om vilka regler som gäller.

Trycket på incheckningen varierar under dagen. Regn bidrar ofta till att besökare kommer senare, medan soligt väder ofta får deltagarna att komma tidigare (Säterhed red. 2008). Arrangemanget bör därför ha utrymme i sin planering för att kunna öka bemanningen vid topparna på dagen så att incheckningen dimensioneras för att ta emot alla deltagare på avsatt tid. Annars finns det risk för att hela arrangemanget blir försenat.

Civila individer kan vara svåra att stoppa om de skulle vilja vandra in på området tack vara allemansrätten. Dock har rätten att färdas i skog och mark aldrig sträckt sig till trafik med motorfordon (Bengtsson, 2004), så detta kan förbjudas (>Se kap. 3.1.3 Allemansrätt<). Anslag där allmänheten avvisas från ett visst område som är av betydelse för friluftslivet, behöver tillstånd från kommunal myndighet. Anslag får dock sättas upp längs en enskild väg som inte ligger inom ett detaljplaneras område, förutsatt att området inte bedöms vara av betydelse för allmänhetens friluftsliv (>Se kap. 3.1.10 Dirigering av trafik<).

4.4.1.2 Önskade individer

Det detaljstuderade arrangemanget var mycket lugnt och det observerades inget fall där en ordningsvakt varit önskvärd. Om önskade individer hade behövts avvisas hade sannolikt arrangörerna klarat av det själva. Om någon däremot skulle behöva avlägsnas, på grund av att de inte självmant vill lämna området, behöver polis (eller ordningsvakt) tillkallas (Polislagen 1984:387), eftersom en arrangör ej har rätt att fysiskt kasta ut någon. Arrangemanget bör utarbeta en plan för hur de ska hantera önskade individer.

4.4.1.3 Utcheckning

Då ett lajvområde sällan är överblickbart, kan det vara viktigt att veta att alla deltagare säkert kommit ifrån området efter arrangemanget eller vid fara. Ett område kan vara svårnavigerat vilket gör att deltagare kan gå vilse eller i värsta fall kan någon ligga skadad i skogen. Därför är det viktigt att alla deltagare checkar ut. Att ha en depositionsavgift ökar incitamentet hos deltagarna att checka ut men utcheckningen kan behöva kompletteras med kontroller av de individer som lämnar området. Om någon åker hem tidigare är det viktigt att det finns möjlighet för utcheckning även då.

Skulle det saknas någon efter utcheckning, bör personen försökas nås via telefon. Därför är det viktigt att deltagarna lämnar sina telefonnummer vid anmälan (>Se även kap 4.6.1 Deltagarinformation<). En dokumentation över var personen haft sitt läger underlättar vid sökning, ifall man inte får kontakt via telefon. Om man förmodar att deltagaren är kvar på området men inte står att finna, kan skallgång behöva organiseras och polis kontaktas.

4.4.1.4 Avspärrning

För att minska risken att deltagare går vilse eller skadar sig vid till exempel vattendrag, stup eller sumpmarker kan det vara nödvändigt att sätta upp avspärrningar. Avspärrningar kan även behövas för att skydda känsligt mark såsom en nyplantering eller nysådd åker. Genom väl genomtänkt planering av lägerplatser och fokuspunkter kan arrangemanget även styra deltagarflödet så att inga fokusrutter⁴⁴ går genom känsliga eller farliga områden. Skyltar och kartor kan då hjälpa till vid styrningen av deltagarflödet och underlätta vid navigering. Viktigt att tänka på är att människan gärna väljer den väg som uppfattas som enklast. Därmed undviker hon helst omvägar, "onaturliga" svängar eller att gå åt motsatt håll i förhållande till målet (Helbing & Molnár 1997). Arrangemanget ska därför planera utefter vilken väg deltagarna kommer att ta och inte utefter vilken väg de borde ta.

⁴⁴ Fokusrut = Den väg som större delen av deltagarna väljer mellan två fokuspunkter.

4.4.1.5 Utrustning

En förutsättning för att kunna hålla deltagaravgifter på en låg nivå, är att deltagarna själva ansvarar för sin egen utrustning och sitt eget boende. Som nybörjare kan det vara svårt att förutse vilka de egna behoven kommer att vara, därför bör det finnas en beredskap att kunna hjälpa någon enstaka deltagare som inte själv lyckats ordnat boplat, sovutrustning eller annan utrustning. Deltagaren löper annars risk att bli nerkyld och därmed belasta sjukvårdsresurserna. Detta gäller särskilt nattetid, vid nederbörd, mellan höst och vår.

4.4.1.6 Händelser i spelet

Under ett lajvarrangemang kan arrangören ha planerat att en särskild händelse ska inträffa eller så har spelet lett fram till en förutsägbar händelse. Arrangören bör då ta i beaktande de risker som kan uppstå i samband med denna händelse. Till exempel kan ett fältslag resultera i en ökad risk att någon skadar sig, vilket gör att sjukvårdsorganisationen bör ha beredskap för detta. Likaså kanske en ritual med eld kräva att brandsläckare finns på plats. Detta ökar vikten av att arrangören vet vad som är på väg att hända på arrangemanget, så att denne kan handla därefter (>Se kap. 4.6.3.1 Under pågående lajv<).

4.4.2 Rapporteringssystem

Ett arrangemang bör ha ett rapporteringssystem/utvärderingssystem där personal och deltagare kan rapportera in vad som varit bra, vad som kunde ha gjorts bättre och eventuella tillbud. Utan ett sådant system är det svårt för ett arrangemang att bli en lärande organisation och tillämpa så kallad "double-loop learning" (>Se kap. 2.3.1 Lärande, rapportering och förlåtande kultur<). En organisation som inte lär sig av tidigare misstag riskerar att samma misstag kommer upprepas.

Att samla in statistik över antalet tillbud är viktigt. Det blir annars svårt att se om de åtgärder arrangemanget gör, får någon effekt eller inte. Statistiken kan även användas vid dimensionering av nästa arrangemangs resurser.

4.4.3 Vapenkontroll

Strid med boffervapen var ett ganska vanligt inslag på det detaljstuderade arrangemanget. För att inte deltagare skulle skada sig var vapenkontrollen en viktig del i arrangemangets säkerhetsarbete. Vapen som bedömdes farliga godkändes inte för användning och togs om hand av arrangemanget tills lajvets slut. Personal får dock inte beslagta föremål, även om de strider mot evenemangets regler. Endast polis eller ordningsvakt får göra detta, och då endast om det enligt lag är ett otillåtet föremål (Säterhed red. 2008). Saker som evenemanget inte vill få in, men som är tillåtet enligt lag, bör deltagaren självmant få lämna ifrån sig. Alternativet är att neka personen tillträde till arrangemanget. Denna information samt vilka krav som ställs på vapen, bör ges till deltagarna innan arrangemanget. Vilka vapenkraven bör vara, ingår inte i denna rapport.

De deltagare som var utrustade med vapen, fick dessa kontrollerade vid incheckningen. Inga av vapnen märktes dock upp eller registrerades, vilket gjorde att möjligheten att smuggla in vapen var stor. Det är troligt att de som hade vapen i "sämre skick" och som löpte risk att inte få dem godkända, också hade en större tendens att inte låta kontrollera dem. Därmed är det troligen att det är vapnen i "sämst skick" som oftast smugglas in på lajv. Det är också de vapen som bör plockas bort ur säkerhetssynpunkt. Genom att märka upp vapen och registrera vilka vapen som har kontrollerats, kan ett arrangemang på ett bättre sätt säkerställa att de vapen som används under arrangemanget också är kontrollerade.

Inte bara vapen bör kontrolleras vid vapenkontroller. Allt som är avsett att användas i strid bör kontrolleras, så att till exempel inga vassa kanter finns som kan skada andra deltagare eller deltagaren själv. Vassa kanter kan dessutom skada vapen eller annan utrustning.

4.4.4 Eld

Eld användes till matlagning, ljus och värme och det detaljstuderade arrangemanget ansåg att det fanns stora risker vid denna hantering. En eventuell skogsbrand kan få stora ekonomiska konsekvenser för både arrangemanget, markägaren och angränsande markägare. Följden av detta kan bli att inga fortsatta arrangemang kan arrangeras. Det är alltså inte enbart personsäkerhet som bör beaktas när säkerhetsriktlinjer kring eld sätts upp, utan även de ekonomiska riskerna.

Ett eldningsförbud påverkar ett lajvarrangemang avsevärt. Det är därför viktigt att tidigt informera deltagarna om ett eldningsförbud, så att de kan planera utefter detta. En tidig kontroll av SMHI:s brandriskkartor (<https://www.msb.se/sv/kunskapsbank/Kartor/Brandriskkartor>) kan ge lajvarrangörerna en uppfattning om risken för ett eldningsförbud och således planera utefter detta. Det ska dock betonas att det fortfarande är kommunen eller räddningstjänsten som beslutar om eldningsförbud ska råda eller inte. Enstaka regnskurar behöver inte betyda att brandrisken minskar tillräckligt för att eldningsförbud ska hävas (Sandahl, 2004). Därför ska eldningsförbud alltid kontrolleras innan och under arrangemanget med räddningstjänsten eller kommunen (Se även kap. 4.6.4.2 Väderprognoser).

Vad som är tillåtet under eldningsförbud kan variera mellan kommunerna. Till exempel kan spritkök eller grillar vara tillåtet i en kommun men inte i grannkommunen. Arrangören bör därför kontakta kommun eller räddningstjänsten för att ta reda på vilka regler som gäller just där (>Se kap.3.1.4 Eldningsförbud<).

4.4.4.1 Eldstäder

För att kunna hantera risken med lägereldar bör varje arrangemang ställa liknande krav på eldstäderna som det detaljstuderade arrangemanget (>Se kap. 3.4.4.1 Eldstäder<). Om plåten är en viktig del eller inte kan ifrågasättas och beror på hur eldstaden byggs. Ett tjockt lager grus eller en murad eldstad fyller samma funktion. Det viktiga är att förhindra rotbrand, markbrand eller spridning till material ovanför eldstaden såsom grenar. Eldning när det blåser ökar risken för att vinden för med sig gnistor in i skogen. Det är därför viktigt att bygga upp ett vindskydd av stenar eller liknande.

Grus eller sandmark är de bästa platserna att göra upp eld på. Risken för brand är extra stor i torvmark, mossor eller i jordig skogsmark. Elden kan här ligga och pyra nere i marken lång tid för att sedan flamma upp. Eldning bör heller inte ske i närheten av stubbar eller myrstackar. Eldning direkt på eller intill bergshällar kan ledan till att bergshällen missfärgas eller spricker (MSB, 2009). Därmed bör även detta undvikas även om det är det bästa alternativet ur brandrisksynpunkt.

För att minska risken för gräsbrand vid läger på ängsmarker eller liknande bör gräset klippas/slås och forslas bort innan lajvets start eftersom torrt gräs är mycket eldfångt (Säterhed red. 2008). Utöver detta kan krav ställas på deltagarna att de ska hålla området närmast eldstaden fri från brännbart material. Hink fylld med vatten eller andra släckmöjligheter bör finnas i närheten av varje eldstad.

En kontroll och dokumentation av alla eldstäder bör göras, för att verifiera att alla eldstäder uppfyller de krav som ställs från arrangörens sida. Denna kontroll bör göras innan så väl som under pågående lajv. Om krav ställs på att en eldstad ska ha en plåt i botten eller att en hink med vatten skall finnas i närheten, bör det finnas möjlighet för deltagarna att köpa eller låna detta så att risken minskas att någon tänder en eld i en icke godkänd eldstad.

Efter lajvet vid det detaljstuderade arrangemanget skulle den släckta askan slängas i en container. Askan förväntades transporteras dit av deltagarna själva, vilket för en del kunde vara en sträcka på flera kilometer. Detta resulterade vid ett känt fall att askan gömdes ute i skogen med resultatet att räddningstjänsten fick kallas till platsen för att bekämpa en mindre skogsbrand. Att ha en regel som detta minskar risken för skogsbränder om den följs, men i det här fallet ökade den risken då delta-

garna inte gavs de förutsättningar som krävdes för att de skulle välja att följa reglerna. Att dessutom låta deltagarna slänga asken i en container tillsammans med övriga sopor ökar risken för en containerbrand då ingen kontroll gjordes att askan var ordentligt släckt. Att i stället samla in askan i ett eller flera separata kärl utplacerade på området hade varit ett bättre alternativ. Någon i arbetsstyrkan skulle då kunna säkerställa att askan var ordentligt släckt innan den slängdes i containern.

4.4.4.2 Ljus, lyktor och facklor

Att framföra en öppen låga i skog kan utgöra en större risk jämfört med att framföra en sluten låga. Särskilt om det varit torrt i markerna en längre tid och det finns nedhängande granar, vilka kan antändas. En sluten låga i form av lykta är därför att föredra framför en fackla. Det finns två olika typer av lyktor som är vanliga på lajv. De som använder någon form av ljus till exempel stearinljus, och det finns de som använder någon form av brännbar vätska såsom fotogen (inte trycksatt). Av dessa två är ljuslyktan att föredra då den andra kan spilla brännbar vätska om den skulle tappas eller stötas till. De flesta vätskebehållarna skulle dock troligen klara av att man tappar dem och endast läcka ut en mindre mängd vätska som troligen går att släcka genom att någon stampade på det. Observera att om fel bränsle används i till exempel en fotogenlykta så kan detta utgöra en brand och explosionsrisk (Wikipedia, 2011b).

Händelser i spelt kan också öka risken vid användandet av framförallt öppna lågor. Vid strid skulle till exempel brinnande vätska kunna kastas ut från en fotogenfackla om facklan skulle träffas av ett svärdshugg. Likaså skulle en stationär fackla kunna vältras i tumultet, utan att någon märker det. Även som stationär ljuskälla är därmed sluten låga att föredra som ljuskälla. Öppen låga kräver mer övervakning och precis som en eld bör den inte lämnas utan uppsikt, vilket ändå görs ibland, på grund av händelser i spelet.

Modern belysning hade givetvis varit det bästa alternativet, men detta påverkar illusionen av en "annan verklighet". Ibland bör det dock övervägas. Om till exempel moderna dass i form av "bajamajor" används, finns det kanske ingen anledning till varför inte belysning i form av en batteridrivna lampa skulle kunna användas. Detta minskar dessutom risken att till exempel ett ensamt stearinljus får stå och brinna oöversatt på grund av att folk ska kunna hitta dit nattetid.

Det förekommer att arrangemanget placerar ut ljuskällor vid till exempel byn som någon form av gatlykta. Detta minskar "snubbelrisken" men ökar å andra sidan brandrisken. Då dessa ljuskällor endast stundtals är under uppsikt, bör de vara av en sluten modell.

4.4.4.3 Gasol

Bristande kunskaper i om hur man använder och hanterar gasolkök, spritkök och tältkaminer är ofta en orsak till att brand uppstår på campingplatser (Säterhed red. 2008). Kunskapen om hantering av dessa, är säkert inte större bland lajvdeltagare, därför bör regler och riktlinjer för detta sättas upp och göras tillgängliga för både deltagare och arbetsstyrkan. Arrangören har rätt att förbjuda deltagare att ta med gasol in på området (Säterhed red. 2008)

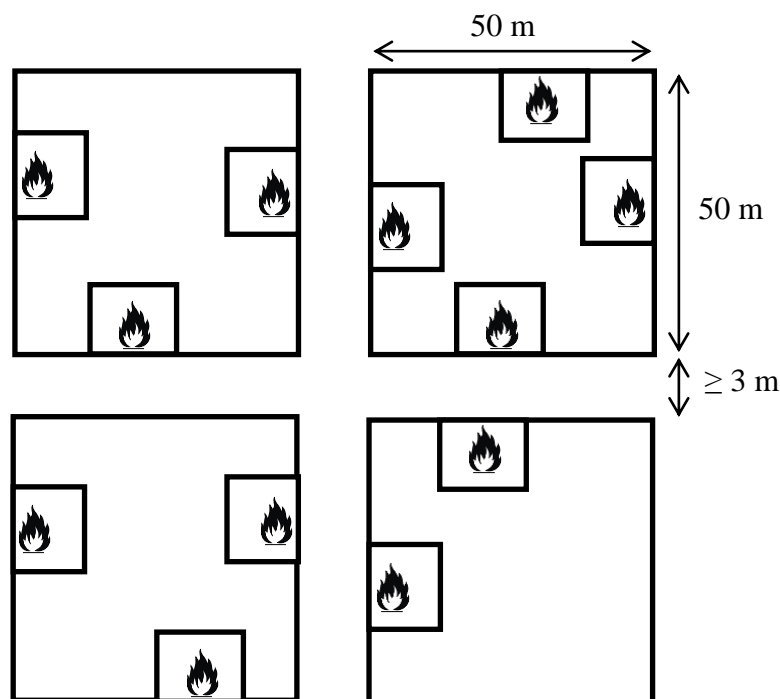
Vid användning av gasol bör släckutrustning i form av pulver- eller kolsyresläckare (koldioxid) alltid finnas lätt tillgänglig (SÄIFS 1995:3, bilaga D) (>Se kap. 3.1.8 Gasolhantering<). Vid eventuell brand på området bör en rutin finnas för hur och vem som ska föra gasolflaskorna i säkerhet. Om räddningstjänsten skulle komma behöver de känna till gasolbehållarnas placering. Det är då bra att ha märkt ut alla läger och alla gasolflaskor på en karta som kan övrigas när de kommer.

En risk vid gasolanvändning är om en gasolflaska läcker ut gas och denna gas ansamlas. Risken för explosion blir då stor. För att minska denna risk bör gasol endast förvaras i välventilerade utrymmen. Endast dygnsbehovet av gasol bör förvaras på förbrukningsstället och gasolflaskor bör förvaras skyddade mot brand och åverkan men ändå vara lättåtkomliga så att de kan föras i säkerhet vid brand.

Flaskorna ska dessutom alltid förvaras stående och skyddas mot påkörning. De bör heller inte förvaras tillsammans med andra brandfarliga varor. För mer tips kring gasolanvändning rekommenderas MSB:s informationsfilm: http://www.youtube.com/watch?v=M_KILiazmCA

4.4.4.4 Avstånd mellan tält

För att förhindra brandspridning bör avståndet mellan tält vara minst tre meter och mellan tält och husvagn⁴⁵ minst fyra meter. Kortare avstånd kan användas mellan högst fyra tält eller husvagnar om de berörda önskar detta (SRVFS 2004:12). Observera att tälttak eller liknande som sticker ut räknas som tält eller del av tält. Detta innebär att måttet gäller för hur tältet ser ut när det är fullt uppslaget och inte vilken markyta det tar i anspråk. På ett område av en hektar (100 x 100 m), får det plats ungefär 215 tält (HSE 1999), förutsatt att lajv kan liknas vid ett "familjeevenemang" med avseende på tältstorlek och placering samt att hela ytan är brukbar. Vid

Figur 11: Skiss över kvartersindelning vid ett stort läger.

arrangemang, där större läger planeras, är det lämpligt att dela upp dessa läger med hjälp av brandgator. Sätherhed red. (2008) föreslår att kvarter anläggs med storleken 50 x 50 meter. Eldningsplatser inom kvarteren bör placeras ut mot vägen, väl avskilda från tälten, för att underlätta släckning och uppsikt (se Figur 11).

Brandgator har inte bara funktionen att förhindra brandspridning utan fungerar också som transportvägar för deltagare och fordon. En tillfartsväg för räddningsfordon bör ha en fri höjd på minst fyra meter. Bredden på raksträckor bör vara tre meter och i kurvorna bör den inre radien vara minst sju meter. (Uneram, 2003). Bredden på brandgatorna kan givetvis göras större och bör anpassas utefter vilket ytmaterial de består av samt vilken brandbelastning det finns på båda sidor brandgatan. Det är en fördel om de kan anläggas i slingor så att fordon kan köra runt och slippa vända.

Uppbyggnaden av större läger bör hållas under uppsikt, så att tälten inte placeras alltför tätt eller på en brandgata. Med avseende på brandsäkerheten kan det bli nödvändigt att flytta felplacerade tält, vilket kan orsaka irritation hos deltagarna. Information till deltagarna i form av karta över kvartersindelning, brandgator och släckutrustning bör finnas tillgänglig för att underlätta vid tältuppslagning. Brandgator och kvarter kan dessutom med fördel märkas ut för att underlätta ytterligare.

Om stora öppna ytor används för tältläger bör tält och eventuella höga punkter såsom torn åsksäkras för att minska risken vid blixtnedslag (Sätherhed red. 2011).

⁴⁵ Husvagn används sällan på lajvarrangemang och aldrig IN-lajv. Teoretisk så skulle kanske en husvagn kunna liknas vid ett lajvhus (där någon bor). Diskussion kring detta förs i kapitel 5. (>Se även 3.1.7.4 Brandspridning<).

4.4.4.5 Resurser

Enligt resonemanget i kap. 3.1.5 Skadeförhindrande och skadebegränsande åtgärder, omfattas troligen ett fast lajv område av "anläggningsbegreppet" i lag (2003:778) om skydd mot olyckor, 2 kap. 2 § medan tillfällig camping i exempelvis skog eller äng inte omfattas av lagens anläggningsbegrepp (SRVFS 2004:12). Detta innebär att större krav kan ställas på fasta lajvområden med avseende på utrustning för släckning av brand och livräddning vid brand eller annan olycka. Fasta lajvområden bör därför minst ha brandsläckare, brandvarnare och ett systematiskt brandskyddsarbete (*>Se kap. 3.1.5 Skadeförhindrande och skadebegränsande åtgärder<*).

Även om det är den enskilde som bär det primära ansvaret att förebygga och hantera olyckor (Proposition 2002/3:119, s. 35 f), bör arrangemanget skapa de förutsättningar som krävs för att arrangemanget som helhet, ska kunna genomföras på ett säkert sätt. Därför bör arrangören se till att det förebyggande arbetet fungerar på området, till exempel genom att kontrollera eldstäder och se till att det finns släckutrustning i varje läger. Om denna utrustning tillhandahålls av arrangemanget eller av den enskilde deltagaren spelar mindre roll, men ur juridisk synpunkt är det den som står som ansvarig i polistillståndet (om sådant finns) som är ytterst ansvarig för säkerheten på ett arrangemang (Sätherhed red. 2008). Likaså kan den som hyr/arrenderar marken bli ansvarig om en skogsbrand bryter ut. Ett arrangemang gör därför klokt i att själva hålla utrustning för till exempel brandsläckning. Genom att själva äga utrustningen kan också dess placering styras på ett mer effektivt sätt. Som släckutrustning rekommenderas pulversläckare om 6 kg eller mer. Sätherhed red. (2011) rekommenderar att det max bör vara 50m meter från tält till närmaste släckutrustning. Personer ur arbetsstyrkan som förväntas hantera släckutrustning bör ges möjlighet att öva innan arrangemanget och alla deltagarna bör informeras om var släckutrustning finns och hur den fungerar.

Brandvarnare är ett bra och effektivt varningssystem som bör vara uppsatt i taket i varje byggnad. Alla bostäder ska ha brandvarnare enligt BBR (1012). Problemet med flera typer av brandvarnare (optiska och joniserande) är dock att de reagerar på partikelstorlek och inte på typ av partikel (Nilsson & Holmstedt, 2008). Detta kan ge problem med falsklarm i dammiga miljöer eller om rök från eldstäder träffar detektorn. Ljudet från larmet bryter dessutom illusionen av en "annan verklighet". I dammiga eller rökiga miljöer kan värmedetektorer i stället användas. Dessa reagerar på värmen som genereras vid branden och inte på partiklarna som frigörs (Nilsson & Holmstedt, 2008). En nackdel är dock att dessa ofta kan reagera senare än en optisk eller joniserande brandvarnare eftersom det tar tid för värmen att byggas upp jämfört med brandröken. De är därför mindre lämpliga i utrymmen där folk sover.

För att uppnå god täckningsgrad bör minst en brandvarnare placeras i taket på varje plan som innehåller utrymmen där folk vistas mer än tillfälligt. De bör placeras i, eller utanför, varje rum för sovande personer. Om trappport förekommer bör brandvarnare även placeras i utrymmet direkt ovanför trappan (BBR, 2012).

För att minska risken för bränder bör all eld hållas under uppsikt. Detta kan vara svårt om arrangemanget använder lyktor eller facklor som en form av "gatlyktor", eller om det finns gemensamma eldstäder. Förekomsten av allmän röklukt på lajvområdet gör dessutom att det tar längre tid att upptäcka en brand. Vid större arrangemang med många byggnationer eller tält bör en brandvakt patrullera för att se till att ingen brand uppstår. Ett alternativ till patrullerande brandvakt kan vara någon form av torn där någon kan ha uppsikt över området. Höga byggnationer på stora öppna ytor bör åsäsäkras.

Vid till exempel en skogsbrand eller storm kan individers liv eller egendom vara i fara. Därför bör ett arrangemang ha ett system för hur de snabbt ska kunna bryta hela arrangemanget i förtid. Eftersom deltagarna inte alltid är i sina läger utan rör sig fritt på området, kan lämpligen ett modernt signalhorn användas för att göra personer i skogen uppmärksamma på att lajvet har avbrutits. Det är då

viktigt att deltagarna har fått information om vart de skall förflytta sig. Någon ur arbetsstyrkan bör möta upp på uppsamlingsplatsen så att information kan ges samt att inräkning av deltagare kan göras. Om flera uppsamlingsplatser används bör varje uppsamlingsplats vara bemannad och kommunikation mellan de olika uppsamlingsplatserna bör finnas, särskilt vid stora områden. En Uppsamlingsplats bör vara lokaliserad på en sådan plats att den kan användas vid alla typer av händelser. Lämpligt är en stor öppen yta, där risken är låg att träffas av nedfallande trån och grenar vid storm. Dessutom bör platsen vara förlagd så att det finns möjligheter för transport ut från området. Hänsyn till att skogsbrandspridning beror på vindriktning behöver normalt inte tas då det inte går att styra var exakt branden kommer att uppstå i skogen. Men bra är om arrangören har tänkt ut en reservplan om uppsamlingsplatsen inte går att använda.

Planen för hur utrymning av området ska gå till och var uppsamlingsplatserna är förlagda, bör dokumenteras och delges arbetsgruppen. Någon typ av övning kan dessutom vara en bra förberedelse. Detta kan göras genom ett enkelt bordsrollspel där alla beskriver vad de ska göra i en viss nödsituation så att arbetsgruppen ges möjlighet att reflektera över deras ansvar och arbetsuppgifter.

4.4.5 Sjukvård

En arrangör kan inte lagligen tvingas att tillhandahålla sjukvårdsresurser. Men om arrangemanget är oproportionerligt stort i förhållande till den lokala sjukvårdens resurser kan krav i form av egna sjukvårdsresurser, ställas på arrangemanget i samband med till exempel tillståndsprövning om sådan är aktuell (Säterhed red. 2008).

Även om inga lagkrav kan ställas på ett arrangemang bör deltagarnas säkerhet prioriteras. Därför bör ett arrangemang bygga upp en egen sjukvårdsorganisation på plats som dimensioneras utefter antalet deltagare samt de lokala sjukvårdsresurserna. Arrangemanget bör utrusta de som ingår i sjukvårdsorganisationen, med den utrustning de behöver för att hantera de skador de förväntas ta hand om. Allt från vätskebrist, skavsår, skärsår till första hjälpen. Läkemedel får inte lämnas ut av vem som helst. Har arrangemanget en egen organisation med läkare och sjuksköterskor måste läkaren ge en särskild delegation till sjuksköterskorna att de får hantera receptbelagda såväl som receptfria läkemedel. Delegationen från ordinarie yrkesverksamhet gäller alltså inte (Säterhed red. 2008).

Delar av arrangemangets sjukvårdsorganisation bör vara aktiv redan innan deltagarna kommer på plats för att kunna ta hand om de eventuella olyckor som inträffar under tiden deltagarna anländer till området. Likaså bör delar av sjukvårdsorganisationen vara aktiv när deltagarna lämnar området.

Erfarenheten från festivaler visar på att cirka en till två procent av deltagarna under en evenemangsdag söker någon form av medicinsk hjälp. Av dessa kommer cirka tio procent att behöva behandling och ungefär en procent av dem som från början sökte medicinsk hjälp kommer att behöva transport till sjukhus (Säterhed red. 2008).

4.4.5.1 Sjuktransport

I de fall den egna sjukvårdsorganisationen inte klarar av en händelse, måste transport till sjukhus eller annan vårdinrättning ordnas fram. Detta kan lösas genom att arrangemanget i förväg, avsatt en bil som kan fungera som sjuktransportfordon. Bilen bör vara fri från packning eller andra skrymmande föremål och parkeras på en plats där den inte riskerar att parkeras in eller köra fast. Nyckeln till bilen bör vara lättåtkomlig för fler tänkbara chaufförer, så att ingen särskild individ behöver nås. Uppmärksämning av bilen underlättar igenkänning för tillfälliga chaufförer och minskar risken att bilen parkeras in. Kartor utmärkta med närmaste sjukhus och vårdcentral underlättar navigeringen.

Arrangemanget bör ha planerat för hur de ska möta upp en påkallad ambulans och hur de skall guida den rätt inne på området. För att ambulansen ska hitta till området är det viktigt att den som larmar vet var olyckan inträffat. Därför är det viktigt att alla som deltar på arrangemanget, informeras om

var de befinner sig innan lajvet. SOS-operatören kan visserligen använda sig av mobilpositionering för att få fram en ungefärlig position. Men med bristande mobiltäckning minskar exaktheten i denna positionering. Om en satelittelefon används kan inte positionering göras av SOS-alarm⁴⁶. Vill ett arrangemang stärka upp sin sjukvårdsorganisation, så finns det möjlighet att hyra en ambulans från det lokala landstinget samt från en rad privata aktörer (Sätherhed red. 2011).

Vill en arrangör i förväg informera SOS-Alarm om arrangemanget, kan arrangören maila till kundsupport112.XXX@sosalarm.se, där XXX byts ut mot närmaste SOS-central⁴⁷. Informationen bör då innehålla till exempel X och Y koordinater enligt kartsystemet RT90. Dessa koordinater kan hittas på olika karttjänster såsom www.eniro.se eller www.hitta.se.

En deltagare kan skada sig i oländig terräng och bli oförmögen att gå. Därför bör sjukvårdsorganisationen ha tillgång till bårar.

4.4.5.2 Larma sjukvårdsorganisationen

För att deltagarna ska kunna använda sig av, eller larma arrangemangets egen sjukvårdorganisation, bör representanter för den finnas på specifika platser på området. Om sjukvårdsorganisationen bygger på frivilliga sjukvårdskunniga deltagare, kan detta vara svårt att genomföra, eftersom de är där för att delta på lajvet i första hand. Platser som nästan alltid är bemannade är dock fokuspunkter såsom vårdshus med öppettider från tidig morgon till sen natt. Deltagarna finner det dessutom naturligt att söka sig till vårdshuset om något skulle hända, enligt arrangörerna vid det detaljstuderade arrangemanget. Det ideala hade varit om alla som jobbar på vårdshus också var sjukvårdskunniga. Så är emellertid sällan fallet, men personalen på vårdshuset bör åtminstone ha kunskap om vilka som är sjukvårdare samt hur och var dessa kan nås. Om sjukvårdarna bär någon form av igenkänningstecken är det lättare att hitta dem.

Det kan vara svårt att larma en sjukvårdare som inte är på en specifik plats. Mobiltelefoner kan vara ett alternativ men inte alltför sällan finns det problem med bristande täckning. Det detaljstuderade arrangemanget använde sig av personsökarsystem som hade en egen täckningskarta och kan vara ett alternativ till mobiltelefon(>Se kap. 3.6.3 Kommunikation inom arbetsgruppen<).

Det är inte alltid som en skada är så allvarlig att en sjukvårdare behöver nås. Med tillgång till enklare utrustning i form av plåster, pincett eller bandage kan deltagare ofta själva ta hand om sig själva eller varandra. En bra placering av sådan utrustning torde vara vid de bemannade fokuspunkterna där det finns personer som kan hålla ordning på utrustningen.

Sjukvårdsorganisationen bör fungera dygnet runt. Därför bör deltagarna informeras om var de kan söka hjälp dagtid såväl som nattetid.

4.5 Kapital, insatsvaror och insatstjänster

Det finns många utgifter i samband med ett arrangemang, till exempel områdeshyra, transporter, kommunikationsutrustning, byggnationer, dasstömning, sophämtning, vattenpåfyllnad och så vidare. Många av utgifterna kommer innan lajvets start vilket gör att arrangemanget fördelaktigt kan ta en deltagaravgift en tid innan lajvet för att stärka arrangemangets likviditet⁴⁸. På så sätt minskar arrangörens ekonomiska risk genom att denne slipper "ligga ute med pengar". Arrangören kan även be att få betala efter arrangemanget, via faktura, som ett sätt att klara av likviditeten.

⁴⁶ SOS-Alarm, e-post den 9 februari 2012.

⁴⁷ SOS-Alarm, e-post den 23 januari 2012.

⁴⁸ Likviditet = Kortsiktig betalningsförmåga.

För att finansiera ett lajvarrangemang, kan arrangören även söka bidrag hos till exempel Studieförbundet eller Sveriges roll- och konfliktspels förbund (Sverok). Som då också erbjuder försäkring till sina medlemmar (Sverok, 2012). Även företag kan kontaktas för att söka sponsorer.

Försäljning av till exempel mat på värdshuset kan vara ytterligare en inkomstkälla. Detta kräver emellertid investeringar innan lajvet i form av inköp av olika produkter. Inkomsterna kan dessutom variera beroende på väder och vad som händer under lajvet. Genom att sälja "mat biljetter" till deltagarna innan arrangemanget kan ansvarige lättare beräkna antalet gäster och dessutom stärka upp likviditeten.

Hur mycket deltagarna ska behöva betala för att få delta på arrangemanget eller för att få mat på värdshuset, beror på många faktorer, men i slutändan handlar det om att ett arrangemang inte ska gå med förlust. Även om det inom lajv-rörelsen länge funnits en åsikt om att lajvarrangemang ska gå plus minus noll (Käll, 1998) bör ett större arrangemang ge en liten vinst som kan återinvesteras i ett nytt arrangemang. Då minskar arrangörens egna ekonomiska risk. Vinsten får dock inte vara så pass stor att deltagarna börjar tvivla på att de får valuta för sina pengar.

Förutom kapital, så är arrangemanget beroende av en större arbetsstyrka för till exempel dirigering av trafik och kontroll av eldstäder. För att hålla nere kostnaderna arbetar de flesta på lajv ideellt (så även arrangörer). Problemet med ideell arbetskraft är dock att den bygger på frivillighet, vilket i slutändan kan leda till problem om personal inte vill göra det arrangören har planerat att de ska göra. För att öka incitamentet för den frivilliga arbetskraften att fullfölja de uppgifter de blivit ålagda, kan de i gengäld få någon typ av förmån, till exempel delta eller äta gratis på lajvet. Genom att låta dem delta gratis utgör de dock en kostnad i form av förlorad deltagaravgift.

Arrangemangets längd kan påverka deltagarens och arbetsstyrkans privata ekonomi, i form av eventuell förlorad arbetsinkomst. Därmed går det inte att säga att en deltagare får mer för pengarna om lajvet är långt. Detta bör beaktas vid planeringen av längden på arrangemanget.

4.6 Information

Bristande information kan skapa irritation, oro och stress. En irriterad deltagare följer, i mindre utsträckning, de regler och riktlinjer som ett arrangemang har satt upp och en medarbetare blir generellt mer delaktig och självgående desto mer information denne har (Sätherhed red. 2008). Om informationsbehovet hos deltagaren och arbetsstyrkan inte bemöts kommer arrangemanget inte fungera som arrangören har tänkt. Deltagare vet inte vad lajvet handlar om och de känner inte till arrangemangets säkerhetsregler. Medarbetare vet inte vad de ska göra och behöver mer direkt styrning av arrangörerna. Det är därför viktigt att information sprids till både deltagare och medarbetare.

4.6.1 Deltagarinformation

För att kunna genomföra in- och utcheckning på lajvet behöver arrangemanget samla in kontaktuppgifter i form av namn. Telefonnummer, mail och adressuppgifter är också bra att samla in om arrangören skulle behöva komma i kontakt med personen. Till exempel om någon glömt checka ut eller något kvarglömt ska skickas till en deltagare. Personnummer kan vara nödvändigt att samla in om bidrag ska kunna sökas.

För att kunna projektera för vilka och hur mycket resurser som kommer att behövas, behöver ett arrangemang främst veta hur många deltagare som kommer. Ålder och erfarenhet kan emellertid också påverka resursbehovet. Yngre och mindre erfarna deltagare behöver ofta mer hjälp på lajv. Äldre och erfarna deltagare kan ställa högre krav på arrangemanget i form av bekvämligheter och att

allt ska fungera bra. Äldre deltagare har dessutom oftare egen bil vilket betyder att arrangemanget behöver mer parkeringsytor.

Vad deltagarna tänker spela för typ av karaktärer eller i vilka grupperingar de ingår påverkar också arrangemangets planering. Rövarna kan inte bo i byn och vissa grupper kan kanske inte bo i lägren bredvid varandra. Om deltagarna önskar bo utspritt i skogen med många olika läger ställer detta krav på fler sanitets- och vattenförsörjningsområden än om de alla hade bott centrerat i ett läger. Likaså påverkas belastningen på infrastrukturen.

Typ av tält och utrustning inverkar också på planeringen. Tält som passar in i visionen av en "annan verklighet" kan ofta slås upp i byn medan tält som ser moderna ut kanske måste slås upp på OFF-området. Likaså kan tältens storlek styra vilka lägerplatser som lämpar sig för vissa grupper.

För att kunna planera mat och sjukvårdsresurser kan det vara önskvärt för ett arrangemang att samla in uppgifter om särskilda matpreferenser eller allergier. Namnlistor med deltagarnas allergier kan sedan läggas tillsammans med sjukvårdsväskorna så att en snabb kontroll blir möjlig om någon plötsligt skulle bli dålig. Viktigt att tänka på vid hanteringen av sådana listor, är att alla kanske inte vill att dessa uppgifter sprids.

Ibland önskar deltagare ta med djur på lajv. Därför är det bra om deltagaren i förväg kan anmäla vilken sorts djur denne önskar ta med sig. Arrangören har då möjlighet att neka djuret tillträde eller planera för djurets vistelse på området utan att de medför ökad risk för övriga deltagare (>Se även kap. 3.1.9 Djur<).

För att lajvet ska bli levande och deltagarna ska ha något att göra, kan det vara önskvärt att arrangemanget delar ut intriger till deltagarna. Intrigerna kan till exempel beskriva relationen mellan två individer eller ge deltagarens grupp ett uppdrag som ska slutföras under lajvet. Att innan arrangemanget samla in information om deltagarens karaktär och den grupp där denne ingår underlättar intrigskrivandet samt ger arrangören en vink om vad som kan tänkas hända under arrangemanget och om särskilda behov eller risker behöver hanteras.

All information som arrangemanget är beroende av bör inhämtas så tidigt som möjligt för att underlätta för arrangören. Detta kan göras via till exempel ett elektroniskt anmälningssystem eller via e-mail. Om det elektroniska anmälningssystemet skulle sluta att fungera bör arrangemanget ha ett sekundärt system för anmälan (>Se kap. 4.3.3 IT<).

4.6.2 Kommunikation mellan arrangör och deltagare

Informationsbehovet under ett arrangemang kan vara stort. Deltagarna måste bland annat veta vilka regler som gäller under arrangemanget samt vad lajvet handlar om. Arrangören måste veta hur många som kommer och vilka karaktärer deltagarna tänker spela. Vilken information som deltagarna eller arrangörerna behöver är dock sällan problemet. Problemet är snarare hur informationen ska nå fram till den som behöver den (>Se även kap. 4.2.1.1. Ledning av deltagare<).

4.6.2.1 Innan arrangemanget

Innan ett arrangemang måste arrangören ha ett funktionellt sätt att kommunicera med deltagarna för att ge dem den informationen de behöver. En hemsida där deltagarna själva kan leta upp informationen fungerar bra för detta ändamål. Detta kräver dock att deltagaren hittar hemsidan, vilket medför att reklam för arrangemanget är viktigt. Detta undersöks dock inte närmare i denna rapport.

När deltagaren väl har hittat hemsidan är det viktigt att den är uppbyggd på ett sådant sätt att deltagaren kan ta till sig den information som står där. Därför måste informationen anpassas efter slutanvändaren (deltagaren). Av enkätundersökningen framgick att endast 54 % av informationen på det

detaljstuderade arrangemangets hemsida, hade lästs av deltagarna. Möjligen kan detta bero på att hemsidan kunde uppfattas som stökig och svårnavigerad. Som arrangör går det inte att endast lägga upp information på en hemsida och sedan förvänta sig att alla läser den. Det går inte att skylla på att det är deltagarens problem om denne inte läser all information. Problemet hamnar alltid i slutändan hos arrangören, då denne måste lägga extra resurser på deltagare som inte har läst informationen. Därför måste ett arrangemang se till att alla deltagare får tillgång till och tillgodogör sig den information som de behöver.

Av samma enkätundersökning framgick det att deltagarna läste 80 % av informationen i "utskicket". En trolig teori kan vara att "utskicket" uppfattades vara en sammanfattning av den viktigaste informationen samt att den var utskriftsvänlig, vilket gjorde att deltagare kunde läsa den på vägen till arrangemanget. Med denna vetskap, rekommenderas en arrangör att prioritera och tänka igenom hur viktig information ska delges deltagarna, så att de läser det de måste läsa i första hand och sådant som kan vara bra om de läser i andra hand. Det går inte att utläsa någon trend mellan antalet besökta lajv och mängden läst material (>Se Bilaga 4<).

För att undvika förvirring bland deltagare och bland personalen i arbetsstyrkan, bör all information kvalitetsgranskas så att information på hemsidan inte motsäger det som står i utskicket eller det personal på plats säger. Alla eventuella förändringar i informationen bör tydligt informeras till både deltagare och arbetsstyrkan.

Möjlighet till tvåvägskommunikation mellan deltagare och arrangör bör finnas, så att deltagare kan ställa frågor till arrangörerna. Detta kan möjliggöras genom att arrangörens kontaktuppgifter i form av e-mail och telefonnummer, publiceras på hemsidan. Ett forum kan även användas, vilket dessutom ger deltagarna möjlighet att kommunicera med varandra.

4.6.2.2 På området

Det bör finnas en utskriftsvänlig vägbeskrivning till området på hemsidan eller i utskicket samt aktuell information om lämpliga kollektivtrafikförbindelser. Utplacering av reflekterande skyltar underlättar för deltagarna att hitta till området både dagtid och nattetid (>Se kap. 3.1.10 *Dirigering av trafik*<).

På området kan det finnas ett behov för deltagarna att veta vad som kommer att ske under incheckningsdagen. Detta gäller främst nya oerfarna deltagare. Informationen kan ges innan lajvet, men också på plats i pappersform, när deltagarna anländer till området. Informationen bör innehålla de steg deltagaren måste gå igenom till exempel trafikdirigering, incheckning och vapenkontroll. Den kan också innehålla tider för olika möten, när lajvet startar och slutar, vad som inte är tillåtet att använda under arrangemanget, var deltagarna kan få tag på arrangörerna och sjukvårdare, samt ifall det råder eldningsförbud eller inte. För att säkerställa att alla har läst de viktigaste reglerna och tagit del av den viktigaste informationen, kan detta också stå i informationen.

Incheckningen är en utmärkt plats att sprida information till deltagarna. Många står då i kö och har då tid att läsa och ta till sig information. Incheckningen är dessutom ett lämpligt tillfälle för arrangören att göra sig tillgänglig för att svara på frågor.

Skyltar och kartor som visar var bland annat sanitetsområden och vattenförsörjningsområden finns, kan sättas upp innan arrangemanget, för att underlätta navigeringen för deltagarna. Dessa skyltar och kartor kan sedan plockas ner strax innan lajvets start om de känns OFF-lajv.

En bra informationsspridning innan arrangemanget och på plats minskar behovet av möten med alla deltagarna. Ett möte med alla deltagare kan dock ändå vara bra då deltagarna ges möjlighet att samverka sinsemellan och ställa frågor till arrangörerna. Det ger också arrangören möjlighet att presentera sig och ge ut eventuell "sista minuten" information. All information som arrangören avser

delge deltagarna bör vara nedskrivet för att minimera risken för felaktig information eller att viktig information glöms bort.

4.6.2.3 Under pågående lajv

Under pågående lajv kan det vara svårt att nå ut med information till deltagarna. Om en särskild individ eller grupp skulle behöva nås bör en arrangör ha tillgång till en karta med de olika lägren utmarkerade. Deltagarna rör sig dock fritt över hela området, vilket gör att de inte alltid är i sina läger, men det kan ändå vara det bästa sättet att nå en specifik grupp eller individ, förutsatt att inte GPS eller annan modern utrustning används.

Om alla deltagare behöver nås kan moderna signalhorn eller megafoner användas. Detta påverkar emellertid visionen av en "annan verklighet" och är därför inte alltid önskvärt. Ett bättre sätt att nå ut med information kan vara att anslå skriftliga meddelanden på platser där deltagarna ofta befinner sig eller passerar. Det vill säga på anslagstavlor vid fokuspunkter eller längs fokusrutten. Toalettdörren är också en bra plats för skriftlig information. Folk måste förr eller senare gå hit och platsen är mer eller mindre OFF-lajv (>Se kap. 4.3.5.1 Sanitet<).

Deltagare kan behöva komma i kontakt med en arrangör under pågående lajv. Därför är det viktigt att de kan känna igen arrangörerna och veta var de kan få tag på dem. En arrangör som rör sig på området kan visserligen få en uppfattning om hur lajvet går och svara på frågor från deltagare som denne träffar. Men arrangören är samtidigt svår att finna för den deltagare som verkligen vill prata med arrangören. Lämpligt är därför att markera ut en eller flera givna platser dit deltagare kan vända sig för att få kontakt med en arrangör. Minst en av dessa platser bör vara bemannad dygnet runt och arrangören på plats bör ha tillgång till all information som kan tänkas behövas eller på annat sätt kunna skaffa fram den.

För att en arrangör som aktivt deltar på lajvet, enkelt ska kunna nås av deltagare bör de välja icke centrala roller och ha en arbetsuppgift som gör att de kvarstannar inom ett specifikt område. Genom att välja en icke central karaktär, såsom en bonde eller en dräng, kan arrangören enkelt prata med alla deltagare och även avvika från spelet om det skulle behövas. Om arrangören väljer en mer central roll till exempel en adelsperson, kan det vara svårare att dra sig ur spelet vid behov eller att tala med vem som helst. Möjligheten att styra spelet i en viss riktning öka däremot. Arrangören bör också undvika att välja en viktig arbetsledande karaktär såsom värdshusvärd eller värdshusvärdinna. Tvingas arrangören gå ifrån värdshuset, kan arbetet med att driva värdshuset bli lidande.

4.6.3 Kommunikation inom arbetsgruppen

Det detaljstuderade arrangemangets kommunikationsmönster var centraliserat och mycket information utgick från en individ. Ett så kallat Y mönster kunde skönjas (>Se kap. 2.8.2 Kommunikationsmönster<). Centraliserat kommunikationsmönster lämpar sig bra vid enkel problemlösning. Individen som sitter som navet i kommunikationen riskerar dock att bli överbelastad vid mer komplicerad problemlösning (Kaufmann & Kaufmann, 2005). Därför bör ett arrangemang sträva efter att ha ett något mer decentraliserat kommunikationsmönster. Beslut bör kunna fattas på en så låg lokal nivå som möjligt utan att behöva "lyftas" till översta nivån för att sedan "trilla ner" igen (Quarantelli 1997). Därmed inte sagt att ett helt decentraliserat kommunikationsmönster är bättre än ett centraliserat, utan en viktning av de båda bör vara idealt i det här fallet. Ett mer decentraliserat kommunikationsmönster inom arrangörgruppen, tillsammans med ett mer centraliserat system mellan arrangör och funktionär (>Se kap. 4.2.1 Ledning och ledarskap vid lajvarrangemang<).

Informationsbehovet hos arbetsstyrkan kan variera beroende på vilken arbetsuppgift de har. En medarbetare blir generellt mer delaktig och självgående desto mer information denne har (Säterhed red. 2008). Därför är informationsspridning inom arbetsgruppen mycket viktigt. Inte bara spridning mellan huvudarrangör och arbetsgrupp utan även spridning mellan alla arrangörer och mellan alla i

arbetsgruppen. Det är dessutom riskfyllt att koncentrera information till en enda individ. Om denna nyckelperson "sätts ur spel" kan detta innebära att information förloras. Denna individ kan dessutom vara så högt belastad att tillgången till information begränsas för övriga i arbetsstyrkan. Genom att ha god dokumentation kan dock denna risk minskas.

För att undvika missförstånd är det viktigt att alla i arbetsgruppen läser den information som deltagarna får samt uppdateras om de eventuella ändringar som görs i detta material. Genom att skapa dokumenterade arbetsbeskrivningar över arbetsgruppens arbetsuppgifter, till exempel eldstadskontroller, trafikdirigering eller vapenkontroller, finns det större möjlighet att kvalitetsnivån upprätthålls och att alla arbetsuppgifter genomförs på ett likartat sätt. Ett möte med arbetsgruppen innan arrangemanget ger personalen möjlighet att ställa frågor och diskutera de olika arbetsuppgifterna. Genom att bli mer medveten om de arbetsuppgifter andra har, kan medarbetaren sätta in sitt eget arbete i ett större perspektiv, vilket är viktigt för att skapa motivation.

För att sköta kommunikationen inom arbetsgruppen kan olika system användas. Allt ifrån fysiska möten och ordonnanser till personsökare, mobiler och kommunikationsradio. Alla med sina för och nackdelar. Viktigt är dock att säkerställa att de fungerar och att den personal som förväntas använda en viss typ av utrustning också får den utbildning de behöver för att kunna hantera den. Genom att dela ut kontaktlistor till alla i arbetsgruppen kan arrangemanget också säkerställa att alla vet hur de ska kunna nå varandra.

4.6.3.1 Under pågående lajv

När lajvet startat, begränsas möjligheten till kommunikation på grund av att modern kommunikationsutrustning är "offigt". Möjligheten till fysiska möten blir därför viktigare och alla i arbetsstyrkan bör veta hur de får tag på sjukvårdare och arrangörer under pågående lajv. Vid akuta situationer, kan det dock bli nödvändigt att använda moderna kommunikationsmedel.

Som arrangör kan det vara mycket svårt att överblicka hela arrangemangsområdet och se vad som händer under lajvet. Detta kan till exempel leda till att det inte blir tömda eller att missnöjda deltagare inte upptäcks. Vid stora arrangemang kan det vara bra att dela in hela arrangemangsområdet i olika sektorer eller zoner med en sektoransvarig i varje sektor. Den sektoransvariges uppgift blir att se till att allt fungerar inom den givna sektorn. Sektorn behöver inte vara en geografisk plats utan kan även vara en uppgiftssektor som till exempel sektor sanitet. De sektoransvariga bör samverka med varandra och hålla varandra uppdaterade om vad som händer i varje sektor. På så sätt får alla en bättre helhetsbild över vad som händer på lajvet och får därmed också möjlighet att åtgärda problem och eventuellt sätta in extraresurser som till exempel styra lajvet åt ett visst håll eller "sätta igång" en grupp som har tråkigt. För att lyckas med samverkan kan möten behöva hållas under själva lajvet.

4.6.3.2 Efter lajvet

Efter ett genomfört arrangemang kan det vara bra att samla in information om vad som fungerat bra och vad som fungerat mindre bra, samt eventuella tillbud. Utan denna information kan det vara svårt för ett arrangemang eller en arrangör att bli bättre. Statistik över till exempel antal sjukvårdstillbud eller vattenåtgången på vårdshuset kan till exempel vara bra att veta för resursplaneringen inför kommande lajv (>Se kap. 4.4.2 Rapporteringssystem<).

4.6.4 Kommunikation med yttre världen

Förutom SOS-alarm kan en arrangör behöva ringa efter bärgare, slamsugare eller beställa pizza till arbetsstyrkan. Med andra ord finns det ett behov vid arrangemanget att kunna kontakta "yttre världen" både innan, under och efter lajvet. Denna möjlighet till kommunikation bör därför säkerställas (>Se kap. 4.3.2 Kommunikationsnät<).

4.6.4.1 Räddningstjänst och ambulans.

Räddningstjänsten (eller kommunen) bör kontaktas för kontroll av eventuella eldningsförbud både innan och under lajvet.

Om en brand skulle bli så stor att den inte går att hantera av arrangemangets egna resurser bör räddningstjänsten kontaktas. Att detta är möjligt bör säkerställas innan arrangemanget till exempel genom att mobiltäckning kontrolleras eller att en satelittelefon införskaffas. Bra kan vara att ta kontakt med räddningstjänsten innan arrangemangets start, för att informera dem om vad som kommer att äga rum, samt var arrangemanget är beläget. Arrangemanget i sig kan i olyckliga fall, ge upphov till falsklarm i regionen genom att privatpersoner larmar om misstänkt skogsbrand då de ser rökpelare eller det ljussken som uppstår om pyroteknik används på natten.

Vill en arrangör i förväg informera SOS-Alarm om arrangemanget, kan arrangören maila till kundsupport112.XXX@sosalarm.se, där XXX byts ut mot närmaste SOS-central⁴⁹. Informationen bör då bland annat innehålla X och Y koordinater enligt kartsystemet RT90. Dessa koordinater kan hittas på olika karttjänster såsom www.eniro.se eller www.hitta.se.

4.6.4.2 Väderprognoser

Väder har stor påverkan på ett lajvarrangemang. Vid kraftig nederbörd kan vägar bli svåra att använda och tilltänkta lägerplatser kan bli översvämmade. Marken kan förvandlas till lervälling under fötterna på deltagarna vilket i sin tur ger ökad halkrisk. Blir deltagarna dessutom kalla och blöta, sjunker lätt moralen och stämningen på deltagarna. Ett arrangemang bör därför planera för att det kan regna både innan, under eller efter lajvet.

Hög värme och sol under arrangemanget, kan innebära att eldningsförbud utlyses i regionen vilket får följdverkningar på hur deltagare lagar sin mat eller får ljus och värme under natten. Mer dricksvatten går åt och fler deltagare kommer troligen drabbas av vätskebrist. Eftersom folk svettas mer ökar också behovet av personlig hygien hos deltagarna. En plan bör därför finnas för hur arrangemanget ska agera och lösa de problem som kan uppstå vid sol och hög värme.

Kraftig blåst kan vålla stora problem för ett arrangemang och är en risk som inte bör ignoreras. Vid kraftig blåst kan tält blåsa sönder eller tak blåsa av. Inne i skogen är risken stor att deltagare kan träffas av fallande träd eller grenar. Därför bör ett arrangemang ha planerat för hur de ska agera vid sådant väder.

Av resonemangen ovan kan slutsatsen dras att ett arrangemang är väldigt känsligt för hur vädret blir under arrangemangsdagarna. Detta är tyvärr inget som arrangören kan styra över, men det är något en arrangör kan planera för. Att kontinuerligt hålla arbetsstyrkan uppdaterad om kommande väder gör att förberedelser kan hinna göras innan till exempel regnet drar in över området.

4.6.4.3 Massmedia

Media har rätt att fritt skildra händelser på ett arrangemang och deras fotografier eller utrustning får inte beslagtas. De har rätt att fotografera och filma på anvisade platser så länge de inte är i vägen eller på annat sätt påverkar säkerhetsarbetet eller säkerheten (Säterhed red. 2008).

Normalt är det massmediala intresset för lajv ganska lågt. Trots detta bör ett arrangemang utse en pressansvarig som ansvarar för att sköta kontakten med media och visa dem runt på området. Denne bör ha funderat igenom vilken bild av arrangemanget man vill förmedla till pressen och hur detta ska åstadkommas. Till exempel kan pressansvarig själv välja ut vilka grupper av deltagare som ska intervjua och förbereda dessa för eventuell fotografering. Det kan dessutom vara bra att ha förberett

⁴⁹ SOS-Alarm, e-post den 23 januari 2012.

skriftligt informationsmaterial, vilken översiktligt beskriver företeelsen lajv, samt en kort presentation av det pågående lajvet, vilket kan delas ut till media på plats eller hämtas från hemsidan. Värt att notera är att den pressansvarige inte nödvändigtvis behöver vara den som intervjuas av media.

Vid en allvarlig händelse kan det massmediala trycket på ett arrangemang öka. Detta gör att vikten av en pressansvarig ökar. Dagens samhälle, med snabb informationsspridning, ställer krav på en organisation att snabbt kunna bemöta media. Fullständig tystnad eller mycket sparsam information kan vara grogrund för ryktesspridning. Denna ryktesspridning kan i slutändan leda till att tilliten till organisationen försvagas (Enander, 2005). Det är därför viktigt att inte ta för lång tid på sig. Vid kommunikation med massmedia under en krissituation är det därför viktigt att vara snabb och korrekt. Detta går före en mer komplett information (Säterhed red. 2008). Den som talar med media bör heller aldrig spekulera om olyckan eller dess orsak. Felaktig information eller en vit lögn kan leda till förtroendeproblem för organisationen i ett senare skede och därigenom förvärpa krisen (>Se kap. 2.6 Kirs-hantering<). Det är bättre att tala om det lilla man vet och be att få återkomma med detaljer senare, än att inte säga något.

All kommunikation med massmedia bör föras via arrangemangets presstalesperson. Personal bör inte uttala sig eller spekulera om olyckan eller dess orsak. En individ som arbetar för ett arrangemang kan inte uttala sig som privatperson utan representerar alltid arrangemanget till viss del. Ett felaktigt uttalande kan därför leda till en förtroendekris för hela organisationen. Riktlinjer för hur arrangemangets personal ska förhålla sig till media bör därför dras upp.

Efter en olycka handlar arrangörens arbete mycket om att ta hand om egen personal samt förmedla information till allmänheten och deltagarna (Säterhed red. 2008). Det är även här viktigt att inte dölja någon information samt att komma ut med den snabbt.

5 Diskussion

I följande kapitel förs först en kort diskussion kring de regelverk som påverkar ett lajvarrangemang. Studiens metodval och tillförlitlighet diskuteras sedan. Slutligen sätts arbetet in i ett större sammanhang.

5.1 Regelverk

Handbok alkohollagen av Magnusson red. (2009) som användes under kapitel 3.1.2 Alkoholserving behandlar alkohollag (1994:1738). Denna lag skiljer sig inte nämnvärd från den nu gällande alkohollag (2010:1622) med avseende på de tre kriterier som måste vara uppfyllda för att serveringstillstånd inte ska behövas.

Av kapitel 3.1.7.4 Brandspridning, framgår det att avståndet mellan två småhus bör vara minst åtta meter förutsatt att inget skydd finns mellan dem. Av kapitel 4.4.4.4 Avstånd mellan tält, framgår det att avståndet mellan två husvagnar inte bör understiga fyra meter. Avstånden regleras i två olika regelverk. Ett mindre lajvhus skulle kunna liknas vid en husvagn med avseende på storlek, brandbelastning och att båda är en form av tillfälligt boende. Om man dessutom tar med i beräkningarna att en del lajvhus är byggda i portabla segment, blir liknelsen ännu större. Största skillnaden är egentligen att en husvagn står på hjul. Det är dock troligt att de flesta myndigheter ändå skulle anse att ett lajvhus är en form av byggnad. Särskilt på fasta lajvområden. Om så blir fallet, är det de åtta meter som rekommenderas i byggreglerna, som gäller. Byggreglerna syftar dock på moderna hus och ämnar skydda individ såväl som egendom. Det ekonomiska värdet av de flesta lajvhus går dock att ifrågasätta. Det är därför troligt att vissa eftergifter, i de krav som ställs på byggnader på lajvområden, kan göras. Eftergifterna får dock inte bestämmas av arrangören utan av kommunen eller räddningstjänsten.

5.2 Metodval

Den kvalitativa forskningsmetodik som har använts i detta arbete, kan kritiseras för att dess resultat i princip aldrig går att upprepa då det blir svårt att återskapa de förutsättningar som ursprungligen fanns. Resultatet och analysen blir, vid denna metodik, påverkat av författarens egna tankar och idéer. Om en liknande undersökning hade gjorts av en annan individ hade antagligen analysen och resultatet sett annorlunda ut. Denna metodik ansågs ändå vara den mest lämpade för att svara på den primära frågeställningen.

Två lajvarrangemang besöktes, varav ett detaljstuderades med intervjufrågor och enkäter. Att dra några generella slutsatser utifrån en detaljstudie är vanskligt, då det förekommer variationer mellan lajvarrangemang. Därför ombads två "vana lajvare" att läsa igenom det resultat som framkommit efter detaljstudien och komma med synpunkter om resultatet kunde anses stämma överens med hur lajv i övrigt arrangeras i Sverige. Detta för att få någon typ av validering av resultatet.

Vid fältstudien av det detaljstuderade arrangemanget genomfördes intervjuer med en rad olika personer. Svaren som gavs under intervjuerna var dock troligen färgade av det faktum att de intervjuade mer eller mindre representerade det detaljstuderade arrangemanget. Svar som skulle kunna belysa problemen med lajvet valdes därför kanske bort till förmån för svar som fick arrangemanget att framstå i bättre dager. Men då analysen inte var en analys av det detaljstuderade lajvet utan en analys av lajvarrangemang generellt, är det troligt att det haft väldigt liten påverkan på det slutgiltiga resultatet.

Reliabiliteten⁵⁰ vid enkätundersökningen kan ifrågasättas något då det var oklart hur man skulle tolka vissa frågor. Som exempel kan nämnas frågan om "hur många lajv deltagaren varit på". Det är här

⁵⁰ Reliabilitet = Tillförlitlighet vid mätning.

oklart om det detaljstuderade arrangemanget skulle räknas eller inte. Likaså benämns föreningen "Enhörningen" i enkäten, vilket vid konstruktion av enkätfrågorna hade förväxlats med föreningen "Eleria". Efter det att intervjuerna och enkäterna hade genomförts skiftade arbetet fokus från enbart risker, till en sammankoppling mellan risker och beroenden. Detta resulterade i att det vid resultat-sammanställningen och analysen lades mindre vikt vid enkätundersökningen, eftersom många av frågorna blev mindre relevanta. Om fokus för undersökningen hade ändrats tidigare hade också enkät- och intervjufrågorna haft en annan inriktning, vilket antagligen hade påverkat resultat och analysdelarna något. Om en liknande studie med enkät- och intervjufrågor i framtiden ska genomföras, bör frågorna formuleras om.

Analysen av ledning och ledarskap samt kommunikationsmönstren bygger på de observationer och intervjuer som gjordes under det detaljstuderade arrangemanget. Detta lajvarrangemangs ledningsorganisation kan säkert skilja sig en del från hur andra lajvarrangemang är organiserade och därför bör studien här endast ses som ett exempel på hur en ledningsorganisationen vid ett lajvarrangemang kan se ut. För att säkert kartlägga ledarskapet och kommunikationsmönstren borde en bättre, mer detaljerad studie genomföras som fokuserar på just detta.

5.3 Större sammanhang

Fokus för detta arbete har varit större medeltida-/fantasy-lajv i Sverige som arrangeras i skogsmark mellan vår och höst. Det är dock troligt att de slutsatser som kan dras utifrån detta arbete även går att applicera på andra typer av arrangemang då problematiken ofta är likartad. I begreppet "andra typer av arrangemang" ingår givetvis andra typer av lajvarrangemang men även andra verksamheter som inte direkt är relaterade till lajv, såsom scoutläger, marknader, festivaler eller camping. Oavsett vilken typ av arrangemang det är, uppstår det alltid unika behov, risker och problem som måste kunna hanteras. Ett proaktivt säkerhetsarbete med behovsanalys och riskhantering, bör därför ligga som grund vid all planering av större arrangemang.

6 Slutsats

Följande kapitel är tänkt att på ett kortfattat sätt besvara den primära frågeställning som ställdes i början av rapporten (>Se kap. 1.5.1 Primär frågeställning<). Svaren har arbetats fram genom de studier som genomförts och genom det resonemang som främst har förts under analysen (>Se kap. 4 Analys<). Svaren på den sekundära frågeställningen framgår av arbetet i sin helhet och redovisas inte här.

Med utgångspunkt från ett detaljstuderat arrangemang har en del generella slutsatser kring lajv-arrangemang kunnat dras. Även om variationer mellan olika arrangemang och arrangörer finns, kvarstår många av de beroenden och risker som har identifierats i detta arbete. Något enkelt svar på den primära frågeställningen "Vad bör ingå vid framtagandet av säkerhetsriktlinjer för lajv-arrangemang i skog" och "hur bör dessa säkerhetsriktlinjer utformas" finns dock inte. Av analysen framgår det att frågorna är något mer komplexa än de kan tyckas vara vid första anblicken.

Svaret beror på vad som menas med ordet "säkerhetsriktlinjer". Antingen kan man tolka det som "de säkerhetsriktlinjer och regler som arrangemanget bör sätta upp för deltagarna". Eller så kan man tolka det som "det man som arrangör bör ta hänsyn till när man arrangerar ett lajv, för att arrangemanget ska överleva". Ett dåligt arrangerat lajv medför kanske att deltagarna åker hem eller att inga fler lajv kommer att kunna arrangeras. I detta arbete har den senare definitionen använts.

Denna definition medförde att ett stort antal beroenden och risker har identifierats. Fokus har legat på att belysa de beroenden en arrangör bör ta hänsyn till och varför, snarare än att beskriva hur denne ska ta hänsyn till dem. Svaret på frågan "Vad bör ingå?" följer i princip de rubriker som återfinns i kapitel 4 Analys samt kapitel 3.1 Värdering och regelverk. Svaret på frågan *hur* säkerhetsriktlinjerna ska utformas återfinns under dessa rubriker.

6.1 Vidare forskning

Arrangemangssäkerhet handlar inte enbart om personsäkerhet. Det handlar också om att deltagarna ska trivas genom att få sina behov och förväntningar uppfyllda. I detta arbete har många av de behov som deltagarna har kartlagts. Vidare undersökningar bör dock göras över vilka förväntningar som deltagarna har.

Förhoppningen med detta arbete är att det ska kunna ligga till grund för ett fortsatt arbete, där fördjupning av de olika beroendena och riskerna görs, med slutresultatet att en mer användarvänlig guide för arrangemangssäkerhet vid lajv tas fram.

6.2 Slutord

Under arbetets gång har jag som författare fått utökad kunskap inom många områden. Kunskapen har lett mig fram till fem "insikter" som jag anser att man som arrangör bör ha med sig:

- "Målet med ett arrangemang bör vara att tillgodose deltagarnas behov och förväntningar."
- "Dimensioneringen av arrangemangets resurser bör utgå från deltagarnas behov. Inte vad arrangörerna orkar ordna fram."
- "Information måste anpassas så att deltagarna läser den. Dokument som ingen läser gör ingen nytta."
- "Planera utefter vad deltagarna kommer att göra och inte utefter vad de borde göra."
- "Problemet är, att det aldrig är en deltagares problem, om konsekvenserna av problemet, blir arrangörens problem i slutändan."

7 Litteraturförteckning

- Agria. (2010). *Hästen och allemansrätten i lagen*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.agria.se/hast/artikel/hasten-och-allemansratten-i-lagen>. [2011-08-26]
- Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber.
- Akselsson, R. (2008). *Människa, teknik, organisation och riskhantering*. Lund: Institutionen för designvetenskaper, Lunds tekniska högskola.
- Alexander, D. (2005). Towards the development of a standard in emergency planning. *Disaster Prevention and Management*.
- Bass, B. M. (1990). *Bass & Stogdill's handbook of leadership: Theory, research and managerial applications*. Third edition. New York: The Free Press.
- BBR. (2012). *Regelsamling för byggande, BBR 2012*. Karlskrona: Boverket.
- Bell, J. (2005). *Introduktion till forskningsmetodik*. Studentlitteratur.
- Bengtsson, S., Frantzich, H., Jönsson, R. & Marberg, P. A. (2012). *Brandskyddshandboken*. Lund: Brandteknik, Lunds tekniska högskola.
- Bengtsson, B. (2004). *Allemansrätten – vad säger lagen?* Naturvårdsverket.
- Bengtsson, T. (2010). *Operativ juridik för räddningstjänst*. Stockholm: Brandskyddsföreningen.
- Berghem. (2010). *Brandskyddsarbete*. [Webbsida] Tillgänglig: http://berghem.sverok.net/?page_id=90 [2011-08-27]
- Berghem. (2011a). *Brandplan*. [Webbsida]. Tillgänglig: http://berghem.sverok.net/?page_id=47#part3 [2011-08-27]
- Berghem. (2011b). *Regler för byn*, [Webbsida]. Tillgänglig: http://berghem.sverok.net/?page_id=47 [2011-07-20]
- Berghem. (2012). *Galleri*, [Webbsida]. Tillgänglig: http://berghem.sverok.net/?page_id=17 [2012-02-27]
- Blake, R. R. & Mouton, J. S. (1964). *The managerial grid*. Houston: Gulf Publishing House.
- Boverket. (2008). *Brandbelastning*. Karlskrona: Boverket.
- Boverket. (2012a). *Vad är skillnaden mellan automatiskt brandlarm och utrymningslarm?* [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/Kontakta-oss/Fragor-och-svar/Boverkets-byggregler-BBR/Avsnitt-5-Brand-/Vad-ar-skillnaden-mellan-automatiskt-brandlarm-och-utrymningslarm/> [2012-02-13]

- Boverket. 2012b. *Vad är en brandskyddsdokumentation och när behövs en sådan?* [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/Kontakta-oss/Fragor-och-svar/Boverkets-byggregler-BBR/Avsnitt-5-Brand-/Vad-ar-en-brandskyddsdokumentation-och-nar-behovs-en-sadan/> [2012-02-13]
- Boverket. 2012c. *Vad skall jag tänka på när jag installerar en kamin/eldstad?* [Webbsida] <http://www.boverket.se/Kontakta-oss/Fragor-och-svar/Boverkets-byggregler-BBR/Avsnitt-5-Brand-/Vad-skall-jag-tank-a-na-r-jag-installerar-en-kamineldstad/> Tillgänglig: [2012-02-13]
- Brandskyddsföreningen. (2010). *Vad innebär beteckningen Broof (t2) för takbeläggning.* [Webbsida]. Tillgänglig: http://www.lantbruketsbrandskydd.nu/lbk-parmen/3_byggnadstekniskt_brandskydd/fragor_och_svar_igen/broof- [2012-02-13]
- Brundell, R. (2009). Vapenvila. *Signaler från Sverok*, nr 64, november 2009.
- Börjesson, M. & Myrman, B. (1997). *Rollspel som fritidssysselsättning*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- ConQuest. (2012). *ConQuest - Information*, [Webbsida]. Tillgänglig: http://www.live-adventure.de/ConQuest_english/informationen.php [2012-02-01]
- DinSäkerhet.se (2011). *Eldningsförbud*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.dinsakerhet.se/brand/Eldning/Eldningsforbud> [2010-09-29], Publicerad: 2011-03-09. Utgivare: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.
- Eleria. (2010a). *Förföljelsen Off-info och annat*. Tillgänglig: <http://eleria-lajv.com/Off-info.doc> [2011-02-04]
- Eleria. (2010b). *Förföljelsen Eleriakampanjen 2010*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.eleria-lajv.com/arrangemang.php?arrID=6> [2010-12-04]
- Eleria. (2010c). *Förföljelse*. Tillgänglig: http://eleria-lajv.com/utskick_forfoljelsen.pdf [2011-08-27]
- Enander, A. (2005). *Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser*. Huskvarna: Räddningsverket.
- Falkheimer, J., Heide, M. & Larsson, L. (2009). *Kriskommunikation*. Liber AB.
- Forsyth, D. R. (1983). *An introduction to group dynamics*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Frilufsfrämjandet. (2007), *Att bli ledare i frilufsfrämjandet*, Tillgänglig: http://www.frilufsframjandet.se/c/document_library/get_file?folderId=38967&name=DLFE-5261.pdf [2010-09-29]
- Graen, G. B. och Uhl-Bien, M. (1995). Relationship-based approach to leadership: Development of leader-member exchange (LMX): Theory of leadership over 25 years: Applying a multi-level multi-domain perspective. *Leadership Quarterly*, 6, s. 219-247.
- Green, J. (1997). *Risk and misfortune: the social construction of accidents*. London: UCL Press
- Harms-Ringdahl, L. (2004). Relationships between accident investigations, risk analysis, and safety management. *Journal of Hazardous Materials*, Vol. 111, No. 1-3, pp. 13-19.

- Helbing, D. & Molnár, P. (1997). *Self-organization phenomena in pedestrian crowds*. Stuttgart: Institute of theoretical physics, University of Stuttgart.
- Hersey, P., Blanchard, K. H. & Johnson, D. E. (1969/2001), *Management of organizational behavior: Leading human resources*. Eighth edition. London: Prentice Hall International, Inc.
- HSE. (1999). *The event safety guide, Second edition*. HSE Books.
- International Electrotechnical Commission, IEC, (1995). *International Standard - Dependability management part 3. application guide - section 9 Risk Analysis of technological systems*.
- Jacobsen, D. I. & Thorsvik, J. (2002). *Hur moderna organisationer fungerar*, Lund: Studentlitteratur.
- Kaplan, S. & Garrick, B. J. (1981). On The Quantitative Definition of Risk. *Risk Analysis* , Vol. 1, No. 1, pp. 11-27.
- KIR. (2010). *Regler*. [Webbsida]. Tillgänglig: http://www.kampeniringen.se/?category_name=regler [2011-08-27]
- Katz, D. & Kahn, R. L. (1978). *The social psychology of organizations*. New York: John Wiley & Sons.
- Katzenbach, J. R. & Smith. D. K. (1993). *The wisdom of teams*. Boston: Harvard Business School.
- Kaufmann, G. & Kaufmann, A. (2005). *Psykologi i organisation och ledning*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Krisberedskapsmyndigheten. (2008). *Fallen en - faller då alla?* Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten.
- Krisberedskapsmyndigheten. (2007). *Beroendeanalys – Så gör du!* Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Danmark: Studentlitteratur.
- Käll, H. (1998). *Levande rollspel*. Natur och Kultur.
- Lagen.nu. (2012). *Brottsbalk (1962:700)*. [Webbsida]. Tillgänglig: <https://lagen.nu/1962:700> [2012-01-11]
- Larsson, G. & Kallenberg, K. (2006). *Direkt ledarskap*. Davidsons tryckeri.
- Liden, R. C., Wayne, S.J. & Stilwell, D. (1993). A longitudinal study on the early development of leader-member exchange. *Journal of Applied Psychology*, 78, s. 662-674.
- Magnusson A. L. (red.) (2009). *Handbok alkohollagen*. Statens folkhälsoinstitut. Östersund. Tillgänglig: <http://www.fhi.se/PageFiles/8077/Handbok-Alkohollagen2.pdf> [2011-08-20]
- McConnell, A. & Drennan, L. (2006). Mission Impossible? Planning and Preparing for Crisis. *Journal of Contingencies and Crisis Management*.
- Mintzberg, H. (1973). *The nature of managerial work*. New York: Harper & Row.

- MSB. (2009). *Eldning och allemansrätt*. Karlstad: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Tillgänglig: <https://msb.se/RibData/Filer/pdf/24704.pdf>
- MSB. (2011). *Systematiskt brandskyddsarbete*. [Webbsida]. Tillgänglig: <https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Brandskydd/Ansvar-SBA--skriftlig-redogorelse/Systematiskt-brandskyddsarbete/> [2012-01-19]
- Mårtensson, O. (2002). *Räddningsstyrkans inre liv*. Karlstad: Räddningsverket.
- Nationalencyklopedin. (2012). *Småhus*. [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.ne.se/lang/sm%C3%A5hus> [2012-02-13]
- Nilsson, D. & Holmstedt, G. (2008). *Kompendium i aktiva system – detektion*. Lund: Brandteknik och riskhantering, Lunds tekniska högskola.
- Nilsson, J. (2003). *Introduktion till riskanalysmetoder*. Lund: Brandteknik, Lunds tekniska högskola.
- NJA, *Nytt juridiskt arkiv 1994 s. 495*. Högsta domstolen.
- Perry, R. W. & Lindell, M. K. (2003). Preparedness for Emergency Response: Guidelines for the Emergency Planning Process. *Disasters*.
- Quarantelli, E. L. (1997). *Research based criteria for evaluating disaster planning and managing*. Newark: Disaster Research Center, University of Delaware.
- Post och telestyrelsen. (2011). *Repeater*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.pts.se/sv/Bransch/Radio/Radiotillstand/ovriga-tillstand/Repeater> [2011-08-05]
- Proposition 1985/86:170, *Om räddningstjänstlag, m.m.* Sveriges riksdag.
- Proposition 2002/3:119, *Reformerad räddningstjänstlagstiftning*. Sveriges riksdag.
- Renn, O. (1998). The role of riskperception for risk management. *Reliability Engineering and System Safety*, Vol. 59, No. 1, pp. 49-62.
- Rikstermbanken. (2011a). *Slagdörr*. [Webbsida]. Tillgänglig: <http://rikstermbanken.se/rtb/visaTermpost.html?id=160087> [2012-02-13]
- Rikstermbanken. (2011b). *Entresol*. [Webbsida]. Tillgänglig: <http://rikstermbanken.se/rtb/visaTermpost.html?id=102665> [2012-02-13]
- Rinaldi, S. M., Peerenboom, J. P., & Kelly, T. K. (2001). Identifying, Understanding, and Analyzing Critical Infrastructure Interdependencies. *IEEE Control Systems Magazine*, sid. 11-25.
- Sandahl, L. (2004). Eldning utomhus. *SRV-Aktuellt*, Nr. 3 April 2004. Tillgänglig: http://www.msb.se/Upload/Forebyggande/Naturolyckor_klimat/skogsbrand/SRV-aktuellt%20Nr%204%202004.pdf?epslanguage=sv [2011-07-28]
- Slovic, P. (2001). The risk game. *Journal of Hazardous Materials*, Vol. 86, No. 1-3, pp. 17-24.
- SoldF. (2001). *Soldaten i fält*. Stockholm: Försvarsmakten.
- SOU 2001:41, *Säkerhet I en ny tid*. Sårbarhets- och säkerhetsutredningen.

SOU 2002:10, *Reformerad räddningstjänstlagstiftning*. Sårbarhets- och säkerhetsutredningen.

SP. (2012). *Brandtekniska klasser*. [Webbsida]. Tillgänglig:
http://www.sp.se/sv/index/services/fire_classes/sidor/default.aspx [2012-02-13]

Statens räddningsverks författningssamling (SRVFS 2004:3), *Statens allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete*. Tillgänglig: https://www.msb.se/RS/2001-2005/SRVFS_2004-3.pdf [2011-08-17]

Statens räddningsverks författningssamling (SRVFS 2004:12), *Statens räddningsverks allmänna råd och kommentarer om brandskydd vid campinganläggningar*. Tillgänglig:
https://www.msb.se/RS/2001-2005/SRVFS_2004-12.pdf [2011-08-17]

Svenska jägareförbundet. (2010a). *Vem har jakträtten?*, [Webbsida]. Tillgänglig:
<http://www.jagareforbundet.se/Jakt-i-Sverige/Vem-har-jaktratten/> [2012-01-09]

Svenska jägareförbundet. (2010b). *Jaktsäsongen*, [Webbsida]. Tillgänglig:
<http://www.jagareforbundet.se/Jakt-i-Sverige/Jaktsasongen/> [2012-01-09]

Svenska scoutförbundet (2007), *Ramverk scouternas ledarskapsprogram*, Tillgänglig:
http://www.ssf.scout.se/upload/SSF/Inspiration/Utbildning/ramverk_scouternas_ledarskapsprogram.pdf [2010-09-29]

Sverok. (2009). *Regler för grundbidrag till Sverokföreningar 2010*, Linköping: Sverok

Sverok. (2010). *Vad är lajv*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.sverok.se/spelhobbyn/lajv/> [2010-08-20]

Sverok. (2011). *Grundbidrag 2011*, [Webbsida]. Tillgänglig:
<http://www.sverok.se/forening/bidrag/grundbidrag/> [2011-02-17]

Sverok. (2012). *Försäkringar*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.sverok.se/forening/forsakring/> [2012-01-23]

SÄIFS 1995:3, *Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 1995:3) om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor med ändringar i SÄIFS 1997:3*. Sprängmedelsinspektionen.

SÄIFS 1998:7, *Sprängämnesinspektionens föreskrifter (SÄIFS 1998:7) om brandfarlig gas i lös behållare med ändringar i SÄIFS 2000:3*. Sprängmedelsinspektionen.

Säterhed, P., Hansson, M., Strandlund, J. & Nilsson, T. (2008). *Säkerhetsguide för evenemang*. Karlstad: Räddningsverket/Rikspolisstyrelsen.

Säterhed, P., Hansson, M., Strandlund, J. & Nilsson, T. (2011). *Säkerhetsguide för evenemang*. Karlstad: Räddningsverket/Rikspolisstyrelsen.

Toyota. (2010) [Webbsida]
Tillgänglig: http://www.toyota.se/upptack/the_toyota_way.aspx. [2011-01-21]

Uneram, C. (2003). *Skydd mot olyckor – Handbok i brandskydd för räddningstjänstpersonal*. Karlstad: Räddningsverket. Tillgänglig: [http://btu.se/tek/asb.nsf/bilagor/Handbok%20skydd%20mot%20olyckor_pdf/\\$file/Handbok%20skydd%20mot%20olyckor.pdf](http://btu.se/tek/asb.nsf/bilagor/Handbok%20skydd%20mot%20olyckor_pdf/$file/Handbok%20skydd%20mot%20olyckor.pdf)

Vattentornet. (2011). *Vattenkalkylator*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://www.vattentornet.se/vattenkalkylator.aspx> [2011-09-07]

Wikipedia. (2009). *Ytor*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://sv.wikipedia.org/wiki/Ytor> [2010-09-29], Senast ändrad: 2009-06-04.

Wikipedia. (2010). *Boffervapen*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://sv.wikipedia.org/wiki/Boffervapen> [2012-01-23]

Wikipedia. (2011a). *Levande rollspel*, [Webbsida]. Tillgänglig: http://sv.wikipedia.org/wiki/levande_rollspel [2010-07-29]

Wikipedia. (2011b). *Fotogenlampa*, [Webbsida]. Tillgänglig: <http://sv.wikipedia.org/wiki/Fotogenlampa>

7.1 Lagar och förordningar

Alkohollag (1994:1738), Socialdepartementet.

Alkohollag (2010:1622), Socialdepartementet.

Brottsbalken (1962:700), Justitiedepartementet L5.

Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor. Försvarsdepartementet.

Jaktlag (1987:259), Landsbyggsdepartementet.

Kommunallag (1991:900), Finansdepartementet KL.

Lag (1998:814) med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning, Miljödepartementet.

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor. Försvarsdepartementet.

Lag (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter, Jordbruksdepartementet.

Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, Försvarsdepartementet.

Miljöbalken (1998:808). Miljödepartementet.

Ordningslag (1993:1617), Justitiedepartementet L4.

Plan- och bygglagen (2010:900), Socialdepartementet.

Polislagen (1984:387), Justitiedepartementet L4.

Trafikförordningen (1998:1276), Näringsdepartementet.

Väglagen (1971:948), Näringsdepartementet.

Vägmärkesförordningen (2007:90), Näringsdepartementet.

Bilaga 1 - Grovanalys

Det första arrangemanget besöktes bland annat i syfte att formera författarens tankar kring hur studien skulle utföras. Kunskapen från besöket användes för att göra en inventering över de risker som kan finnas vid ett lajvarrangemang. Nedan följer en kort lista över de risker som identifierades under det grovstuderade arrangemanget. Dessa risker låg sedan till grund för de intervjufrågor som sedan ställdes till arbetsstyrkan under det detaljstuderade arrangemanget. Dessa intervjufrågor redovisas i Bilaga 2.

- Lätt skada t.ex. skärsår
- Skada som behöver sjukvård t.ex. brutet ben
- Akut skada t.ex. artärblödning
- Dödsfall
- Allergichock
- Matförgiftning
- Förorening av dricksvatten
- Störande personer
- Hotfulla personer
- Stöld
- Viltolycka
- Skogsbrand
- Brand i hus/tält
- Gräsbrand
- Kraftigt väder t.ex. regn eller blåst
- Trafikolycka på smal väg
- Kemikaliespill t.ex. att bil kör sönder oljetråg
- Person vilse
- Försörjningsproblem
- Nerkyllning

Bilaga 2 - Intervjufrågor

För att kunna ge svar på den sekundära frågeställningen genomfördes en rad intervjuer med arbetsstyrkan under det detaljstuderade arrangemanget. Intervjufrågorna redovisas nedan men ställdes inte alltid i samma ordning eller med samma formulering till alla intervjuade. Alla frågor ställdes inte heller till alla intervjuade utan en del frågor ströks beroende på individens arbetsuppgifter under arrangemanget. En del följdfrågor tillkom dessutom vid de olika intervjuerna vilka inte redovisas här.

Inledande frågor

- Namn?
- Hur gammal är du?
- Hur länge har du lajvat?
- Hur många lajv har du varit på, på ett ungefär?
- Vad har du för befattning på detta lajvet?
- Hur många lajv har du varit med och arrangerat?

Hur är arrangörerna organiserade och hur ser sambandet ut?

- Hur många arrangörer är ni på plats under lajvet?
- Hur är ni organiserade? Hierarkisk struktur?
- Några anställda?
- Hur många frivilliga hjälper till?
- Hur sköter ni samband mellan arrangörer?
- Finns det radioskugga på området?
- Finns det mobiltäckning på hela området?
- Hur kommer man i kontakt med arrangör under lajvet?
- Har ni något system för att veta att allt som ska göras blir gjort?

Har arbetsgruppen någon särskild utbildning

- Har du någon särskild utbildning som du har användning för vid arrangerandet?
- Har era medarrangörer någon särskild utbildning?
- Har ni någon som är mediatränad eller som ska söta kontakten med media?
- Vem sköter kontakten med till exempel en orolig förälder?

Har området några särskilda flaskhalsar med avseende på transport?

- Hur löser ni transport av deltagare till och från området?
- Var sker parkering av bilar?

Finns det något system för att sprida säkerhetsinformation förutom på hemsidan?

- Har ni någon allmän genomgång innan lajvet startar?
- Vad tar ni upp där?
- Om man missar mötet. Hur får man då informationen?
- Har ni något system för att nå ut med viktig information till deltagare under lajvet?
- Vet du var alla läger ligger?

Har de kontroll på vilka som rör sig inne på området och vilka som har lämnat?

- När är incheckningen av deltagare?
- Hur fungerar incheckning av deltagare?
- Hur hanterar ni individer som kommer senare än incheckningstiden?
- Hur vet ni om en deltagare får vara på området eller ej?
- Om någon deltagare lämnar området under lajvet, har ni något system för att få reda på detta?

- Har ni gjort någon åtgärd för att minska risken för att någon går vilse?
- Har ni någon utcheckning och hur fungerar den?
- Om någon skulle saknas. Ringer ni upp deltagaren då?

Vem ansvarar för området och byggnaderna?

- Vem står som ägare för området?
- Arrenderar ni marken tillfälligt eller hela tiden?
- Har ni fasta byggnader på området?
- Har ni bygglov för byggnaderna?
- Har ni något systematiskt brandskyddsarbete?
- Vilka är det som har uppfört byggnaderna?
- Vilka äger dem?

Hur ser säkerhetsarbetet ut?

- Hur arbetar ni med säkerhetsfrågor?
- Har ni gjort någon form av riskanalys?
- Har ni gjort någon särskild åtgärd för att minska riskerna på området?
- Har ni några dokument skrivna som berör säkerhet?
- Har ni någon kontakt med räddningstjänsten?
- Har räddningstjänsten varit och kollat på området någon gång?

Hur ser deras vapenkontroll ut?

- Hur går vapenkontrollen till?
- Vad har ni för kriterium för att godkänna vapen?
- Varför har ni de kriterierna?
- Är det bara vapen som kontrolleras?
- Hur vet ni om ett vapen har gått igenom vapenkontrollen eller inte?
- Hur stor procent av alla vapen som kontrolleras går inte igenom tror du?

Vilken sjukvårdsberedskap finns?

- Har ni någon sjukvårdsutbildad personal på plats?
- Är de arrangörer eller vanliga deltagare?
- Vad har de för utbildning?
- Hur många är de?
- Var befinner de sig under lajvet?
- Hur kan dessa personer identifieras under lajvet?
- Vad har arrangemanget för sjukvårdsutrustning?
- Finns det bårar?
- Hur löser ni sjuktransport bort från området?

Hur ser försörjningen av mat och vatten till ut?

- Hur ser vattenförsörjningen ut på området?
- Hur ofta byter ni ut vattnet i vattentankarna?
- Kan deltagare köpa mat av arrangemanget?
- Tillhör världshuset arrangemanget eller drivs det privat?
- När och hur inhandlas mat och dryck till världshus/lönnkrogen?
- Har de möjlighet till kylförvaring?
- Ställs det några krav på personal?
- Genomgår personalen någon hygienutbildning innan lajvet?

Hur sköts saniteten och finns det risk för förorening av t.ex. dricksvattnet?

- Vad har ni för typ av dass?
- Vem sköter tömning och hur ofta?
- Vem tar hand om avfallet från dassen?
- Har ni några kemikalier på området?
- Om ni får ett oljeläckage från en bil, hur hanterar ni det?

Hur hanterar de oönskade individer?

- Har ni några väktare eller ordningsvakter som arbetar för arrangemanget?
- Om en stöld anmäls till er, vad gör ni då?
- Om ni vill bli av med en störande person från området, hur bär ni er åt då?
- Hur går ni tillväga om en person uppträder hotfullt?

Hur ser det förebyggande och förberedande arbetet ut beträffande brand?

- Råder det eldningsförbud just nu?
- När kontrollerade ni detta senast och hur?
- Vad har ni för regler kring eldning och eldstäder?
- Tillhandahåller ni vattenhinkar till eldstäderna?
- Vad har ni för regler kring ljus och facklor?
- Om en mindre brand bryter ut, hur hanterar ni det?
- Har ni brandsläckare på området?
- Var finns de och vet deltagarna om det?
- Om en större skogsbrand bryter ut, hur hanterar ni det?
- Har ni något system för att stoppa hela lajvet t.ex. om ni måste få ut någon viktigt information.
- Om ni måste utrymma området. Hur löser ni det?
- Har ni något system för att se om alla har kommit ut?

Finns det något system för att ta hand om personer som saknar utrustning t.ex. filter och individer som saknar tältplats

- Om en deltagare kommer fram till dig och meddelar att denne inte har något tält eller hus att sova i. Har ni någonstans denne kan bo då?
- Har ni extra filter och sovutrustning om det skulle vara så att någon saknar?

Hur väl är säkerhetsrutinerna förankrade hos arrangörerna?

- Om du själv får bedöma. Tror du att alla medarrangörer vet hur de ska agera vid olika situationer eller kommer de att söka upp dig?
- Är du lätt att finna på området?
- Kan man nå dig på distans under lajvet?

Hur väl är säkerhetsrutinerna förankrade hos deltagarna?

- Upplever ni att era regler följs av deltagarna?

Har de haft några tidigare incidenter på tidigare arrangemang?

- Har ni haft någon allvarlig incident på tidigare arrangemang?
- Hur löste ni det då?
- Hur blev utfallet?
- För ni någon statistik över antalet tillbud?
- Om du får göra en bedömning. Hur många tillbud sker under ett lajv som kräver sjukvård?
- Om du får göra en bedömning. Hur många tillbud sker under ett lajv som kräver släckinsats?

Avslutning

- Finns det några särskilda problem med området?
- Hur tycker du att förberedelserna har fungerat än så länge?
- Något som har strulat?
- Är det något mer du skulle vilja tillägga?

Bilaga 3 - Deltagarenkät

Deltagarenkäten delades ut till 130 olika deltagare. Dess syfte var att mäta hur väl arrangemangets säkerhetsarbete var förankrat hos deltagarna, i vilken mån de tillägnat sig den information som finns på hemsidor och utskick samt ge belägg för de eventuella påståenden som används i arbetet. Enkäten redovisas i sin helhet nedan:

Denna enkät ingår i ett examensarbete vid riskhanteringsprogrammet vid Lunds Tekniska Högskola. Syftet med enkäten är att undersöka hur pass väl deltagare känner till säkerhetsrutiner på lajvet. Svaren samlas in och behandlas så att din personliga integritet skyddas.

Kön:

Ålder:

Ras:

Var bor du? (Vilken by, skogen eller off)

Vad bor du i? (Tält, vindskydd eller hus)

Hur många lajv har du varit på?

Har du lajvat något annat än enhörningen?

Deltog du på genomgången innan lajvet?

Ungefär hur stor del av utskicket har du läst?	☐ 0% ☐ 20% ☐ 40% ☐ 60% ☐ 80% ☐ 100%
Ungefär hur stor del av materialet på hemsidan har du läst?	☐ 0% ☐ 20% ☐ 40% ☐ 60% ☐ 80% ☐ 100%

Var vänlig svara på samtliga påståenden genom att kryssa i det alternativ som bäst stämmer med din uppfattning.

Tar helt
avstånd från
påståendet

Instämmer
helt i
påståendet

		1	2	3	4	5
1.	Jag mår bra.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Jag har kul på lajvet.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Jag vet vem/vilka som är huvudarrangör.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Jag vet vilka som är medarrangörer.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Jag vet var jag kan få tag på arrangörer under lajvet.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Jag känner förtroende för arrangörerna att lösa problem som uppkommer.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Jag kan vända mig till arrangörerna om jag undrar något.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Området är lättnavigerat	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Jag vet var alla läger ligger	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Informationen innan lajvet har varit bra.	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Jag är väl införstådd med de regler som gäller på lajvet.	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Alla mina vapen som jag använder har godkänts av arrangör.	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Jag kan själv ta hand om skadade personer.	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Jag vet var jag kan söka sjukvård på området om jag skadar mig.	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Jag vet var det finns första förband.	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Jag vet var jag kan få tag på en bår om en kamrat skadar sig i skogen.	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Jag vet vem jag ska vända mig till om jag behöver akut transport bort ifrån området.	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Jag vet var jag kan få tag på släckutrustning om det skulle börja brinna.	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Jag vet vad jag ska göra om en skogsbrand bryter ut.	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Jag vet var återsamlingsplatsen är.	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Jag följer alla arrangörens regler med avseende på eldning	☐	☐	☐	☐	☐
22.	Jag följer alla arrangörens övriga regler.	☐	☐	☐	☐	☐
23.	Jag känner mig trygg på området.	☐	☐	☐	☐	☐
24.	Jag känner till signalen för att lajvet är avblåst.	☐	☐	☐	☐	☐
25.	Jag känner till signalen för när någon är off-lajv.	☐	☐	☐	☐	☐

Något övrigt du vill tillägga?

Bilaga 4 – Resultat deltagarenkät

Nedan redovisas resultatet av den deltagarenkät som delades ut under det detaljstuderade arrangemanget. Svaren som anges är medelvärden om inget annat anges.

Kön: 78 Män / 52 Kvinnor (60 / 40 %)

Ålder: Medelålder = 21 år

Ras: Människor 74 %, Annat 26 %

Var bor du? By 56 %, Skogen 42 %, OFF 2 %

Vad bor du i? Hus 10 %, Tält 88 %, Annat 2 %

Hur många lajv har du varit på? Medel 10,6 lajv

Har du lajvat något annat än enhörningen? Ja: 64 %, Nej: 36 %

Deltog du på genomgången innan lajvet? Det var inge genomgång innan lajvet

Ungefär hur stor del av utskicket har du läst?	80 %
Ungefär hur stor del av materialet på hemsidan har du läst?	54 %

Var vänlig svara på samtliga påståenden genom att kryssa i det alternativ som bäst stämmer med din uppfattning.

Tar helt
avstånd från
påståendet

Instämmer
helt i
påståendet

		1	2	3	4	5
1.	Jag mår bra.			4,49		
2.	Jag har kul på lajvet.			4,44		
3.	Jag vet vem/vilka som är huvudarrangör.			4,21		
4.	Jag vet vilka som är medarrangörer.			3,24		
5.	Jag vet var jag kan få tag på arrangörer under lajvet.			4,13		
6.	Jag känner förtroende för arrangörerna att lösa problem som uppkommer.			4,16		
7.	Jag kan vända mig till arrangörerna om jag undrar något.			4,26		
8.	Området är lättnavigerat			4,11		
9.	Jag vet var alla läger ligger			2,72		
10.	Informationen innan lajvet har varit bra.			3,58		
11.	Jag är väl införstådd med de regler som gäller på lajvet.			4,11		
12.	Alla mina vapen som jag använder har godkänts av arrangör.			4,93		
13.	Jag kan själv ta hand om skadade personer.			3,40		
14.	Jag vet var jag kan söka sjukvård på området om jag skadar mig.			3,85		
15.	Jag vet var det finns första förband.			3,32		
16.	Jag vet var jag kan få tag på en bår om en kamrat skadar sig i skogen.			2,17		
17.	Jag vet vem jag ska vända mig till om jag behöver akut transport bort ifrån området.			3,60		
18.	Jag vet var jag kan få tag på släckutrustning om det skulle börja brinna.			2,94		
19.	Jag vet vad jag ska göra om en skogsbrand bryter ut.			3,08		
20.	Jag vet var återsamlingsplatsen är.			2,23		
21.	Jag följer alla arrangörens regler med avseende på eldning			4,75		
22.	Jag följer alla arrangörens övriga regler.			4,52		
23.	Jag känner mig trygg på området.			4,63		
24.	Jag känner till signalen för att lajvet är avblåst.			3,09		
25.	Jag känner till signalen för när någon är off-lajv.			3,53		

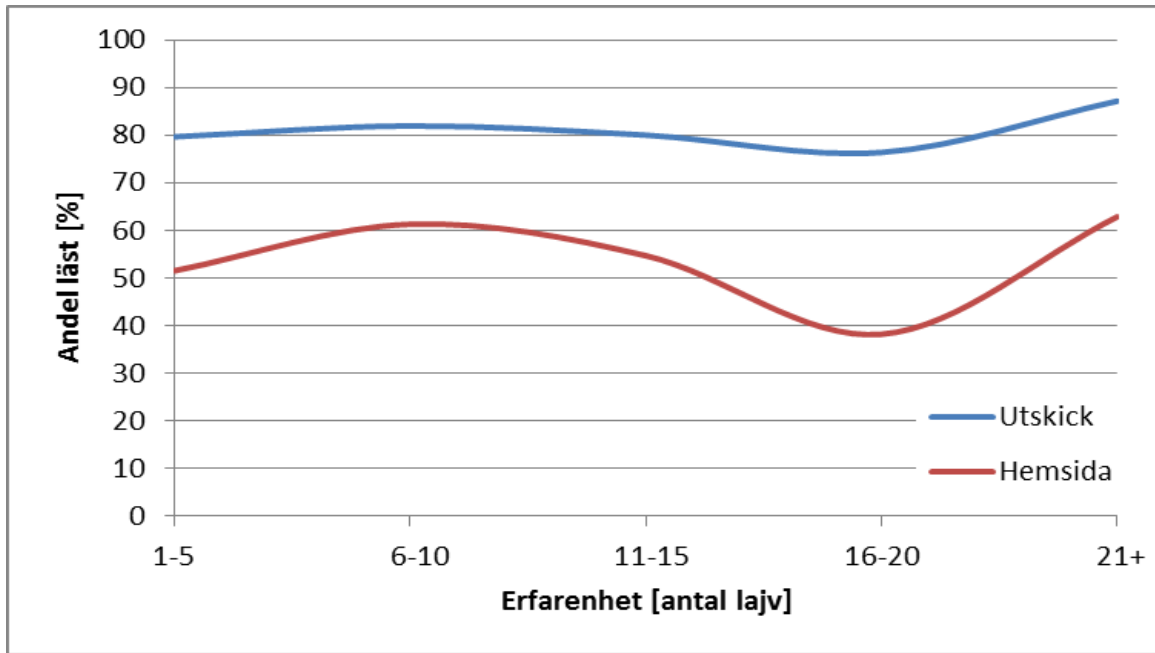
Något övrigt du vill tillägga?

En av arrangörerna betar sig omoget och ansvarslöst. Bör kontrolleras.

Jag har ingen koll. Kass hemsida.

Jag anser att vissa frågor var svåra (info finns ej)

Mer tvål/handsprit till deltagarna

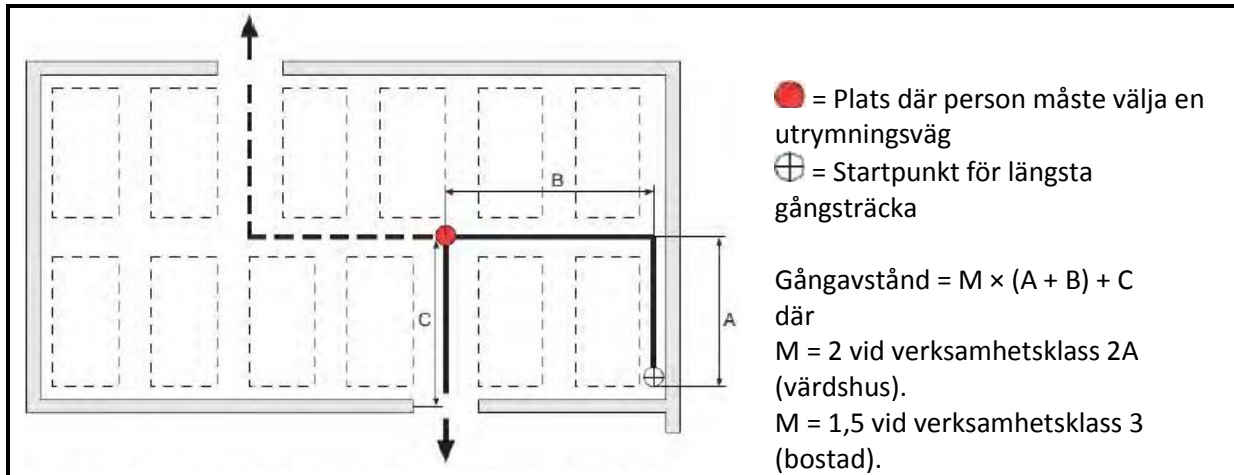

Figur B1: Samband mellan antal besökta lajv och andelen läst material på hemsidan och i utskicket.

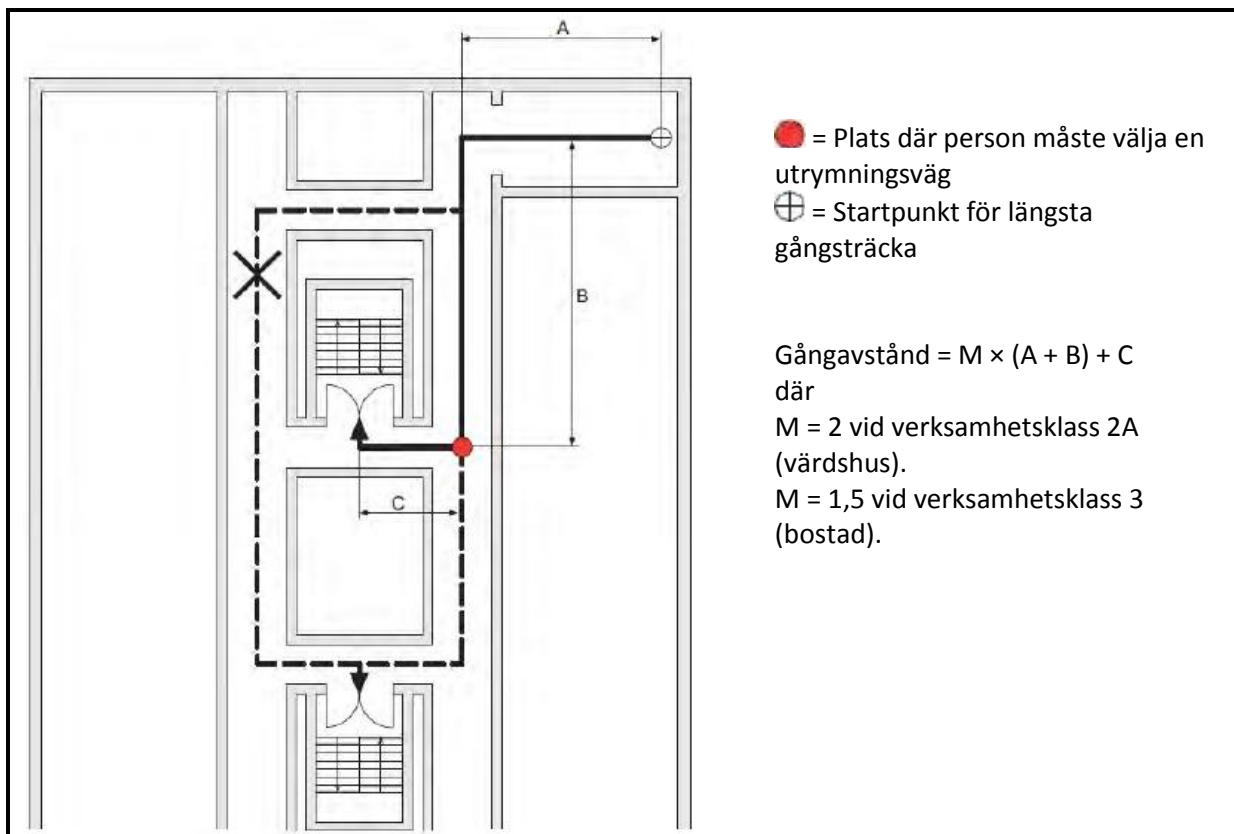
Av Figur B1 går det inte att dra några generella slutsatser om hur deltagarnas erfarenhet påverkar andelen läst material på hemsida och utskick.

Bilaga 5 - Gångavstånd

Gångavstånd används vid utrymningsdimensionering och är ett mått hur långt det är till närmaste utrymningsväg eller till annan brandcell. Avstånden till en utrymningsväg bör mätas för det mest ogynnsamma fallet. En gångväg anses vara sammanfallande så länge som den inte måste förgrenas för att leda till olika utrymningsvägar (BBR, 2012).

Figur B2: Exempel på beräkning av gångavstånd (BBR, 2012).

Figur B3: Exempel på beräkning av gångavstånd, G. Beräkningen görs för det mest ogynnsamma fallet (BBR, 2012).

Bilaga 6 - Klassbeteckningar

Nedan redovisas de klassbeteckningar för byggnadsdelar och material som används i Sverige, hämtat från Boverkets byggregler (BBR, 2012).

B6.1 - Byggnadsdelar

Byggnadsdelar delas in beroende på funktion i följande klasser:

R bärförmåga.

RE bärförmåga och integritet (täthet).

REI bärförmåga, integritet och isolering.

E integritet.

EI integritet och isolering.

EI1 eller EI2 integritet och isolering för brandavskiljande fönster (som endast kan öppnas med verktyg, nyckel eller liknande) eller för branddörrar.

EW integritet och begränsad strålning.

Beteckningarna åtföljs av ett tidskrav: 15, 30, 45, 60, 90, 120, 180, 240 eller 360 minuter.

Klasserna kan kombineras med följande tilläggsbeteckningar:

M mekanisk påverkan.

S_a eller S_m brandgastäthet för dörrar.

C dörrar med dörrstängare i någon av klasserna C1–C5.

Exempel på klassbeteckningar: R 120, RE 60, REI 30, EI1 30, EI2 15/EW 30, EI 30, EI 60-C, E 15 och REI 60-M.

B6.2 - Material, beklädnader och ytskikt

Följande klassbeteckningar används för material, beklädnader och ytskikt. Beteckningar med index L avser material för rör:

A1, A2, B, C, D, E.

A1_L, A2_L, B_L, C_L, D_L, E_L.

Brandteknisk klass A1 är det högsta kravet och kan inte kombineras med någon tilläggsklass.

Klasserna A2, B, C, D kombineras alltid med någon av följande tilläggsklasser:

s1 byggnadsdelen får avge mycket begränsad mängd med brandgaser.

s2 byggnadsdelen får avge begränsad mängd med brandgaser.

s3 inget krav på begränsad produktion av brandgaser.

d0 brinnande droppar eller partiklar får inte avges från byggnadsdelen.

d1 brinnande droppar eller partiklar får avges i begränsad mängd.

d2 inget krav på begränsning av brinnande droppar och partiklar.

Brandteknisk klass E är den lägsta klassen och kombineras med tilläggsklassen d2 om inget droppkrav uppfylls.

Exempel på klassbeteckningar: A1, A2-s1,d0, B-s1,d0, D-s2,d0, D_L-s3,d0.

B6.2.1 - Golvbeläggning

Golvbeläggning kan delas in i följande klassbeteckningar:

A1_{fl}, A2_{fl}, B_{fl}, C_{fl}, D_{fl}, E_{fl}.

Klassen A1_{fl} är det högsta kravet och kan inte kombineras med någon tilläggsklass. Klasserna A2_{fl}, B_{fl}, C_{fl}, D_{fl} kombineras alltid med någon av följande tilläggsklasser:

s1 golv materialet får avge en begränsad mängd med brandgaser.

s2 inget krav på begränsad produktion av brandgaser.

Klassen E_{fl} är den lägsta klassen och kombineras inte med någon tilläggsklass.

Exempel på klassbeteckningar: A1_{fl}, C_{fl}-s1, D_{fl}-s1.

B6.2.2 - Tacktäckning

Tacktäckning klass BROOF (t2).

De flesta taktäckningsmaterial som plåt, tegel och takpapp uppfyller B_{ROOF} (t2) kravet. Underlagspapp och halm uppfyller inte kravet. (Brandskyddsföreningen, 2010)

B6.2.3 - Tändskyddande beklädnad

Beklädnad brandteknisk klass K210/B-s1,d0.

Förmågan hos en skyddande beklädnad att skydda det bakomliggande materialet mot antändning, förkolning och annan skada under en specificerad tidsperiod (SP, 2012).

Bilaga 7 – Ordlista

Alkoholdryck

En dryck med en alkoholhalt som överstiger 2,25 volymprocent (alkohollagen (2010:1622) 1 kap. 5 §).

Boffervapen

Mjuk vapenreplika för stridssimulering (Wikipedia. 2010) som används på lajv i stället för till exempel riktiga svärd. De består oftast av en stomme av glasfiber klädd med tillskuren skumplast. Utanpå detta finns ett skyddande lager av silvertejp eller flera lager färgad latex. Silvertejpvapen används dock väldigt sällan numera (Wikipedia, 2010).

Figur B4: Boffervapen

Br3

Byggnadsklass 3 = Byggnader med litet skyddsbehov.

Brandbelastning [MJ/m²]

Total potentiell utvecklade värmeenergi under ett fullständigt brandförlopp per kvadratmeter ytenhet. Ytenheten kan vara antingen omslutningsarea eller markarea (Boverket, 2008).

Brandcell

Utrymme som är avskilt på sådant sätt att en brand hindras från att spridas till annat utrymme, under en viss tid (BBR, 2012).

Brandteknisk klass

Se Bilaga 6.

EI 60 respektive EI 30

Anger hur länge en konstruktion skall motstå brand. I detta fall, 60 minuter respektive 30 minuter (>Se Bilaga 6<). Hur man i detalj utformar en vägg för att uppfylla kraven är upp till den som bygger. Förslag på lösningar finns i olika brandskyddshandböcker. Byggmaterielltillverkarna har också information om hur deras produkter skall kombineras för att uppnå en viss brandmotståndsklass.

Entresolplan

Halvplan (Rikstermbanken, 2011b).

Fokuspunkt

En plats dit deltagarna gärna går. Detta kan vara vårdshuset, brunnen eller toaletterna. Fokuspunkten kan vara svag eller stark beroende på dess förmåga att dra till sig deltagare.

Fokusrutt

Den väg som större delen av deltagarna väljer mellan två fokuspunkter.

Gångavstånd

Ett mått hur långt det är till närmaste utrymningsväg eller till annan brandcell (>Se Bilaga 5<).

Incheckning

Deltagaren anmäler till arrangören att han/hon är på plats. Betalning av deltagaravgift kontrolleras och deltagaren bockas av på en lista. I samband med incheckningen brukar även vapenkontroll göras samt "sista minuten information", IN-lajvpengar eller intrigföremål delas ut.

IN-fråga

En fråga som berör den fiktiva verkligheten eller personens rollkaraktär. Motsatsen är en OFF-fråga som kan beröra regler eller individens riktiga personuppgifter.

IN-lajv

IN-lajv syftar på att något/någon är med i spelet till skillnad från OFF-lajv där något/någon inte är med i spelet.

IN-området

Den del av arrangemangsområdet där den fiktiva världen utspelar sig. Inne på detta område förväntas deltagarna spela sin rollkaraktär hela tiden lajvet pågår. Det vill säga, deltagaren förväntas vara "IN-lajv".

Intriger

Intriger är något som oftast delas ut till deltagarna innan själva lajvet drar igång. Intrigerna kan syfta till att skapa en bra grogrund för deltagarens rollkaraktär i den fiktiva världen, så att denne har något att göra i början. Detta kan göras genom att till exempel förklara relationer mellan deltagarens rollkaraktär och andra deltagares rollkaraktärer eller ge deltagaren ett mål som denne ska försöka klara av under arrangemangets gång.

Karavansystem

Bilar som ska in på området släpps endast in på vägen när bilarna som ska ut har kört ut och vice versa.

Komplementbyggnad

Fristående uthus, garage och andra små byggnader (Plan och bygglagen (2010:900) kap. 9 § 4) såsom friggebod.

Lajv

Se Levande rollspel

Lajvare

En individ som deltar på lajvarrangemang..

Lajvområde

Lajvområde kan syfta på hela arrangemangsområdet eller bara IN-området beroende på i vilket sammanhang det används. I denna skrift syftar lajvområdet på hela arrangemangsområdet.

Levande rollspel

Levande rollspel eller Lajv som det oftast kallas, kan beskrivas som improvisationsteater utan publik. I en påhittad verklighet har alla spelare en roll som ska gestaltas på ett så trovärdigt sätt som möjligt. Detta görs genom kläder, rekvisita, byggnader med mera. Målet är inte att vinna utan att ha en givande och underhållande upplevelse tillsammans med sina medspelare (Sverok, 2010).

Likviditet

Kortsiktig betalningsförmåga.

Lättdryck

Dryck som är alkoholfri eller som har en alkoholhalt om högst 2,25 volymprocent (alkohollagen (2010:1622) 1 kap. 5 §).

Minicallsystemet

Ett personsökarsystem där den som larmar eller vill komma i kontakt med någon ringer ett särskilt nummer vilket skickar ut en signal till alla personsökare som svarar på det numret inom systemet. Personsökaren visar då en sifferkombination som indikerar vem det gäller, vart denne ska ta sig samt hur bråttom det är. Koden kan också betyda att vederbörande ska lyssna av sitt mobilsvaret eller att alla ska samlas. Minicallsystemet använder ett annat nät än mobiltelefoner och hade därför en helt egen täckningskarta⁵¹ vilken kan studeras via denna webbadress:
<http://www.minicall.se/pocsag.html>

Nödbelysning

Ljusarmatur som ska kunna ge belysning under minst 60 min vid strömbortfall enligt vissa krav enligt BBR (2012) avsnitt 5:343.

Offen

En specifik del av OFF-området där till exempel arrangörer finns under lajvet eller där deltagare kan slå upp moderna tält. Offen utgör därför oftast en mindre del av hela OFF-området. (Se Figur 9)

OFF-fråga

Se IN-fråga.

Offigt

Ett föremål som inte tillhör den fiktiva verkligheten på lajvet och bör därför inte synas. Detta kan till exempel vara en mobiltelefon eller moderna kläder. En person kan vara offigt genom att denne till exempel pratar om moderna ting.

OFF-lajv

Se IN-lajv.

OFF-område

Den del av arrangementsområdet där den fiktiva världen inte spelas. Detta område kan vara avsatt för föremål och individer som behöver vara OFF-lajv och kan inhysa bilparkering, moderna tält eller moderna dass. Inne i detta område förväntas deltagarna inte längre spela sina rollkaraktärer.

Reliabilitet

Tillförlitlighet vid mätningen.

Relästation (repeater)

Anordning som länkar vidare (återutsänder) en signal som annars inte hade nått fram till mottagaren.

Sanitetsområde

Ett område där toaletter/dass och tvättmöjligheter är placerade.

Slagdörr

Dörr vars dörrblad är vridbart fäst vid ena karmsidestycket (Rikstermbanken, 2011a). Till detta räknas en "vanlig" ytterdörr eller dörr inomhus.

Småhus

Friliggande hus med en eller två bostäder (Nationalencyklopedin, 2012). Vanliga former av småhus är friliggande villor, radhus, kedjehus och fritidshus.

⁵¹ Generic Mobile KundCenter, e-post den 3 december 2010.

Stockbak

De yttre sidor av en stock som sågas bort i ett sågverk (Wikipedia, 2009).

Systematiskt brandskyddsarbete (SBA)

Kan ses som ett sätt att ha ordning och reda i sitt brandskydd. Dokumentationen av brandskyddet bör anpassas efter verksamheten och vara tillräcklig för att säkerställa underhåll och att skäligen brandskyddsåtgärder, både tekniska och organisatoriska, vidtas (MSB, 2011).

Transkribera

Överföra från tal till skrift.

Utrymningslarm

Ett larm som varnar personer som finns i en byggnad och få dem att utrymma. Det består normalt av sirener eller talade utrymningsmeddelanden (Boverket, 2012a).

Utrymningsväg

Förbindelse genom vilken personer kan förflytta sig vid brand till en säker plats. Detta kan vara en trappa eller korridor som leder till en dörr eller fönster direkt till det fria eller annan brandcell.

Vattenförsörjningsområde

Område där deltagare kan hämta vatten.

Vägledande markeringar

Skyltar eller liknande som vid utrymning ger vägledning så att utrymningen inte hindras av svårigheter att orientera sig i byggnaden (BBR, 2012, avsnitt 5:341).